

Matien nyεgān Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hāalābilonjo (9.9; 10.3). U nyεgān u σεβε-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigān-ba wuɔ nuharunɔ si dii, Diilonɔ un pāa nunɔ-i aa saan *Konkortienjo maŋ, u yaa Yesu-i. Aa Diilonɔ un waan mamaŋ *Tobisiɔlonniŋ-σεβε-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesun huɔn duma, Matie duɔn u σεβε-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batemu-i ka cor baa *Sitāniŋ juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i duma *hiekuraanɔ-na (sap. 1-4).

Ku huonɔ-na, u dii u nunɔ-i Yesun cie u maacemma-i duma *Galile-i-na: U waan Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U cie gbere-weima bɔi (sap. 5-18). U siire kusuɔn-nu'i a kã *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Baŋ fie ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19-28).

Yesu waan nelma bɔi a kã *Diilon-nellentesinni künɔ-na.

Matie huɔnu u σεβε-i sɔmma ndii: Bamaŋ hüyāa Diilon-maama-i baŋ saaya ba ta ba wuɔ duma (sap. 5-7). Yesun puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka waŋ *Diilon-bāanɔ maama-i kusuɔn-nu (sap. 10). Gbānɛini maŋ pigān Diilon-nellentesinni-i (sap. 13). Diilon-dün-baambaŋ saaya ba bel ba-naa duma (sap. 18), baa miwaanjo timmaŋ-maama-i (sap. 24-25).

Yesu b̄incuɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa
(Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa b̄incuɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi h̄ayɛ̄lmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu h̄ayɛ̄lmba-na.

² Abiramu sire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bis̄alm̄ba namba.

³ Yuda sire da Perɛsi baa Sera. Bis̄al̄ŋ daaba nyu-i ba taa ba b̄i-yo Tamar.

Perɛsi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacūŋo.

Naacūɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba b̄i-yo Araabu.

Bosi sire da Obɛdi. Obɛdi nyu-i ba taa ba b̄i-yo Uruti.

Obɛdi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi faŋo yaa juɔ ce nellentienɔ-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciɛŋo'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramɔ.

Yoramɔ sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amo sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisalmba namba.

Huongu fangu'i nuo-i ban bilaa *Isirahel-baamba-i ka baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Ban kaa Babiloni-i-na, Yekoniya wuo ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asor.

¹⁴ Asor sire da Sadaki.

Sadaki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matã.

Matã sire da Yakabu.

¹⁶ Yakabu sire da Yosefu. Yosefu sire bie cieno.

U cieno-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari fano yaa huon Yesu man ban bin-yon *Kirsai.

¹⁷ Kuu dii naa a don Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba cincieluo ba naa-i dii. Aa a don Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huongu man nuo-i, tonaamba cincieluo ba bi naa-i dii. A don huongu fangu-na, ji hi Kirsai hommai, tonaamba cincieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii holma-na.

Yesu-Kirsai hommai
(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirsai huon hommai man, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dorono. Huongu nangu juo hi, *Diilon-Yal die ce kusungu yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suo-yo cieno yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfefino.

Uŋ daa kusūŋguŋ yiɛraaya u dɔrŋo-na dumaanjo-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluonngu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanj wuɔ carra-yuɔ dānsāan-nu a wanj baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi hāayēlŋ nuɔ, *Diilonj-Yalle yaa ciɛ kusūŋ daaku yiɛra Maari-i-na; baa kālā, biɛ-yo. ²¹ U ka honj naacombilonjo. Duɔ honj-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yunngu yaa wuɔ konkortienjo. U yaa ka kor u nellenj-tobimba-i ba āmbabalma-na.»

²² Itienj unj ciɛ u *pɔpuɔrbilonjo wanj mamanj, ma'i sa ciɛŋ daama-i wɛi? Pɔpuɔrbilonjo waanj-ma wuɔ:

²³ «*Bilonjonyuro ka ce kusūŋgu a honj naacombilonjo.*

Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»*

Ku yunngu yaa wuɔ Diilonjo dii baa-ye.

²⁴ Yosefunj juɔ sire duɔfūmmu-na, wuɔ ce Itienjo dɔrpɔpuɔrbilonj unj waanj mamanj baa-yo aa u dɔrŋo kāl jo ji tɛna baa-yo. ²⁵ Maarinj kālāa jo, u juɔ bɔrɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo ciɛŋo. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonjo yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienngu-i

¹ Yesu huɔŋ Betelɛmu, dii *Yude mara nuɔ. Huɔŋgu fanngu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yunngu-na. Uŋ huɔŋ, hiriemba namba waa bāpagūŋgu-na; baa sire a jo *Yerusalɛmu-i-na ² a ji ta ba yuure u kūŋgu-i wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo manj huɔŋ

---

* **1:23** Isayi (Ésaie) 7.14

fɛlɛmma-i uu dii hie? I daa u mɔɛle-i bāpagūngu-na ku'i ciɛ i sire tiɛ jo diɛ ji jaal-o.»

³ Erɔdin nuɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pāŋ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. ⁴ Wuɔ bɪ *Diiløjigāntaamba yuntaamba maŋ waa nelle-na hiere baa *ānjīnamma pigāataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Kɔŋkortienjo* maŋ, u saaya u hoŋ terienŋ haku-i nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u hoŋ Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilopɔpuɔrbilonjo nyɛgāan ma yaa-i wuɔ:

⁶ *Betelɛmutaan namaa,*

*baa na ta na ne wuɔ sɪ Yude nilɛiŋa-na hiere
namaa nelle yaa huɔŋ-nu dɛ!*

*Uman ka waa *Isirahɛl-baamba yuŋ-nu,
uman ka ta mi baamba yaan-na tuɔ ne-ba,
u ka hoŋ namaa nelle yaa nuɔ-i.†»*

⁷ Erɔdin juɔ suɔ *Kirsu munŋhommun-terienŋu-i, wuɔ cuo bɪ hirienŋ daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔɛl daaden duɔŋ ta di hel huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ⁸ Uŋ juɔ yuu ba piiye tūnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kāan Betelɛmu-i na na ka yuure u kūŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tūnu muɔŋo-i mi bi kā ka jaal-o.»

⁹ Erɔdin piiye baa-ba tɪ, baa sire ta ta ba kā Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɔɛl daade-i ba yaanŋa-na di wuɔ di kā. Baa ta ba nyaanu-diɛ. Diŋ kaa hi bilonŋ uŋ waa terienŋu maŋ nuɔ-i, diɛ yiera ku yudɔrɔ-i-na. ¹⁰ Ba hɔŋ muɔ gbuu pāŋ fɛ. ¹¹ Baa har suur ka da bilonjo-i baa u nyu-i. Baa dūuna

---

* **2:4** Baŋ gbɛŋ Yuifu ba nellentienjo maŋ, baa Kɔŋkortienjo-i, nelduɔŋo yaa-i bande-i-na. † **2:6** Mise (Michée) 5.1

jaal-o aa naa fir ba conḡorni-i hiel sēne hā-yo baa wusūnaḡo a naara *miir-namma.

¹² Baḡ juo'a ba bir, Diilonḡ wuo piiye baa-ba dānsāaḡ-nu wuo ba baa kā Erōdi terienḡu-na ka tūnu-yuo. Baa pāḡ biē ba deḡ hūmelle.

Yosefubaa-ba gbaraa kā Esipi

¹³ Hirienḡ baḡ taa, Itienḡo *dɔrpɔuɔrbilonḡ wuo carra Yosefu-i dānsāaḡ-nu a waḡ baa-yo wuo: «Yosefu, *Erōdi ka sire wuo u taara naacombilonḡo-i ko-yo. Sire ḡ gbar baa-yo baa nyuḡo-i hiere na ka tēna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» ¹⁴ Yosefu wuo bi sire isuḡḡu faḡu-na a biē naacombilonḡo-i baa u nyu-i hūu ḡ hā-mi! Esipi. ¹⁵ U kāa ka tēna kusuḡḡ-nu'i Erōdi ji tuo ku. Itienḡ uḡ ciē u *pɔpɔuɔrbilonḡo waḡ nelma maḡ, ma'i sa juḡḡ daama-i wēi? Pɔpɔuɔrbilonḡo waḡḡ-ma wuo: «Mi ciē mi biēḡo hel Esipi-i-na.»‡

Erōdinḡ ciē karaaḡu maḡ baa Betelēmutaamba-i

¹⁶ *Erōdinḡ juo niya naa, wuo suo wuo hirienḡ daaba tāalāa-yo aa cor ba deḡ. U huḡḡ kaa gbuu pāḡ du. Wuo cira ba wuɔra ko naacombiemba maḡ saa cor bienḡa hāi yogo Betelēmu-i-na hiere baa nilēiḡa maḡ u kɔtɔnni-na. Hiriemba naa pigāaḡ-yo huḡḡu faḡu yaa-i wuo mæle duḡḡ ta di hel. ¹⁷ *Diilonḡ uḡ puɔraa *Seremi waḡ mamaḡ, ma'i saa ce daama-i wēi? Seremi waḡḡ-ma wuo:

¹⁸ «I nu molo kaal Arama-i-na;

kutienḡo kaal kuliinḡ-kaaluḡu.

Arasel yaa kaalaḡ wuo ba kuḡ u bisalmba.

U sa nu gbēnyemma.

---

‡ 2:15 Ose (Osée) 11.1

U bisɔlmba taa aa yaŋ-yo.» §

Yosefubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdin juɔ ku, Itienɔ *dɔrɔpɔwɔrbilonɔ nan wuɔ carra Yosefu-i dɔnsɔaŋ-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a waŋ baa-yo wuɔ: «Bamaŋ taa ba taara ba ko naa-combilonɔ-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyuŋo-i na bir na kã *Isirahɛl-na.» ²¹ Yosefu wuɔ bi sire a biɛ naacombilonɔ-i baa u nyu-i ba bir kã Isirahɛl-na. ²² Erɔdi biɛŋo nano waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefun kãa, wuɔ nu-ma wuɔ tuon un kuu, u yaa ciɛ nellentienɔ-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kã ka tɛna terienɔ-gu-na. Diilonɔ wuɔ piiye baa-yo dɔnsɔaŋ-nu wuɔ u kã u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kã ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilonɔpɔwɔrbiemba waŋ-ma wuɔ: «*Ba ka ta ba bi *Korjorkortienɔ-i Nasarɛtiyiɛŋo*», ma bi ciɛ.

3

Nsãa-Batise andaŋgu-i

(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsãa 1.19-28)

¹ Ku huonɔgu-na, *Nsãa-Batise wuɔ ji sire tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hiɛkuraŋgu-na. U taa u piiye wuɔ: ² «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i, *Diilonɔ-bãaŋgu piyaa ti!» ³ Diilonɔ puɔraa *Isayi waŋ Nsãa fuɔ maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hiɛkuraŋgu-na wuɔ:

«Migaaŋ Itienɔ hũmienɔ-i

Cãaŋ-yaŋ na viinu-yɛi.» *

⁴ Jonɔgoruo maŋ waa Nsãa nuonɔgu-na, baa sũɔ-yo baa nyɔɔgmɛkuɔsɛnni aa u taa u pɛyɛ u

§ 2:18 Seremi (Jérémie) 31.15 * 3:3 Isayi (Ésaïe) 40.3

neḡelle-i baa cāanuḡ-kpāḡkpaanḡ. U taa u wuo dūḡḡbermba baa sǎllu. ⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamaḡ waa *Yurdē nuoraanḡu kǎtǎnni-na hiere ba taa ba kǎ u wulaa ⁶ ba kǎ ba waḡ ba cǎlmuǎ-i baa-yo aa u tuǎ *batisenḡ-ba Yurdē nuoraanḡu-na.

⁷ Nsǎanḡ juǎ da *Farisīe baa-ba-i baa *Sadusīe baa-ba kǎl ba-naa ba jo u wulaa wuǎ u batisenḡ-ba, wuǎ ḡbē-ba wuǎ: «Nelbabalaanḡ namaa temma-i daana-i! Hai juǎ tǎnu-nei wuǎ da na batisenḡ Diilonḡo sie ka ḡāḡ baa-na? ⁸ Yaanḡ aa na ta na ce kumaḡ faa, ku yaa ka piḡāanḡ wuǎ na naana na cilǎbabalaḡo-i kelkel. ⁹ Baa na da nie sī *Abiramunḡ yey na bīncǎiḡo Diilonḡo sie ka ḡāḡ baa-na. Mi tǎnu-nei: Nanḡ fie da tǎmpīeḡa maḡ daaya-i, Diilonḡo ḡbǎa bir-a ce-ya Abiramu hǎayēlmba namaa fuonḡu-na. ¹⁰ Maale nunḡu saaraa ḡina. Tibiinḡu maḡ da ku saa maḡ biefēfeiḡa, ku ḡūḡ aa senu. ¹¹ Muǎmi batisenḡ-na baa hǔmma yonḡ da mi piḡāanḡ wuǎ na naana na cilǎbabalaḡo-i; ḡga molo ka jo mi huonḡu-na. Kutienḡo fǎḡḡūǎ ḡienya mei wuonḡo-i. Mei saa piēra u natāanḡu-i. Fuǎ ka batisenḡ-na baa *Diilonḡ-Yalle baa dǎamu. ¹² Kǎkǎruonḡu dii u nanḡa-na. U ka pe u dīmma-i. Duǎ ḡi pe-ma tī hiere torre-na, u ka kǎl belle-i dii-de inonḡḡ-na aa senu fuoru-i baa dǎamu. Dǎamu fammu sa dīḡ dede.»

Yesu batisemma-i
(*Marke 1.9-11; Like 3.21-22*)

¹³ Nsǎa unḡ taa u *batisenḡ nuǎmba-i huonḡu-na, Yesu wuǎ sire *Galile-i-na a kǎ *Yurdē-i-na u duǎ ka batisenḡ-yo. ¹⁴ Nsǎa wuǎ ka muo ḡāḡ wuǎ fuǎ sie ce-ma. Aa naa tuǎ piye baa-yo wuǎ: «Nuǎnei saaya

ɲ batisenɲ wuɔ, nuɔ da ɲ bir yan aa jo wuɔ mɛi ji batisenɲ-ni, mi batisenɲ-ni niɛ?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonɲ un'a ma ce dumaa, yan i ce-ma dumei. Yan aa ɲ ce-ma ɲaa minɲ waanɲ-ma dumaa.» Nsãa wuɔ naa wuɔ hũu-ma.

¹⁶ Ban juɔ batisenɲ Yesu-i tĩ aa u hel hũmma-na, dɔrɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonɲ-Yalle hilaa konɲhurɲ temma jo ji diire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛɲo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛɲ mi huɔɲga-i.»

4

Sitãni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i (Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huɔɲgu-na, *Diilonɲ-Yalle kã baa Yesu-i *hĩɛkuraanɲgu-na *Sitãni duɔ ka guɔl u gbeini-i. ² Un kãa, wuɔ ce bãanɲ-yinni komuɔɲa hãi baa isuɔyinni komuɔɲa hãi u saa dii kuuwuɔɲgu u nuɲgu-na. Yin daaniɲ juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitãni wuɔ jo ji wanɲ baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɲ-Biɛɲo yaa nuɔɲo-i kelkel, ce tãmpĩɛɲ daaya bir niiwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãanɲ Diilonɲ-nelma-na wuɔ: «*Niiwuoni-i yonɲ, ni siɛ gbãa ce nelieɲ nuɔ ɲ ba. N saaya ɲ bi ta ɲ nu Diilonɲo nuɲ-ãndaanɲgu-i hiere naara.*»»*

⁵ Un piiye dumaanɲo-na, Sitãni wuɔ kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diilonɲ-Biɛɲo yaa nuɔɲo-i

* **4:4** Anɲnamma tiyemmanɲ-sebɛ (Deutéronome) 8.3

kelkel, tie η diire i ne! Ma sī ma nyegāaη Diilonη-nelma-na wuɔ: *«Diilonη ka ce *dɔrpɔpuɔrbiemba tūu-ni ba nammu-na η baa ji tistη η fεε† ke?»*

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegāaη Diilonη-nelma-na wuɔ: *«Baa dāη Itienη-i Diilonη-i η ne.»‡*»

⁸ Sitāni wuɔ tiraa kā baa-yo tānuηgu nanηgu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigāaη-yo nilēiηa-i hiere baa a huɔya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da η dūuna jaal-mi, niη daa nilēiηa maη daaya-i hiere mi ka hā-ni baa-ya.»

¹⁰ Uη waanη mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitāni, kā η filieη η halanη! Ma nyegāaη Diilonη-nelma-na wuɔ: *«N saaya η ta η dūuna η jaal Itienη-i Diilonη yaa-i, aa ta η cāa u yaa u diei yon.»§*»

¹¹ Sitāni wuɔ naa u ta aa yanη-yo. Uη taa, dɔrpɔpuɔrbiemba namba jo ji ta ba kāyā-yuɔ.

*Yesuη duɔη u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)*

¹² Huɔηgu nanηgu juɔ hi, baa bel Nsāa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kā *Galile-i-na.

¹³ Uη kāa, u saa ka tīena Nasareti-i-na, wuɔ kā ka tīena Kafarnamu, dii dalanηga caanηgu-na. Terienηgu fanηgu-i, Sabulō hīema, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilonη uη puɔraa *Isayi wanη mamanη, ma'i sī daama-i wei?

¹⁵ Isayi waanη-ma wuɔ:

«Sabulō hīema-na, Nefutali nelle-na,

dii dalanηga caanηgu-na,

kā ka hel dii *Yurdē nuoraanηgu bomborma-na,

a biε Galile-i hiere, *nieraamba nelle-i,

† **4:6** Gbeliemāη-nalāanηgu (Psaume) 91.11-12   ‡ **4:7** Anjīnamma tiyemmanη-sebe (Deutéronome) 6.16   § **4:10** Anjīnamma tiyemmanη-sebe (Deutéronome) 6.13

bamaŋ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.

¹⁶ *Bamaŋ waa kukulmaŋ-nelle-na kuliŋgu nammuna, baaŋgu paa-bei.»**

¹⁷ Yesuŋ kãa dumaŋo-na, wuɔ don tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i, *Diilonŋ-baaŋgu piyaa ti!»

*Yesu biε gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)*

¹⁸ Yiŋgu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba naŋ juɔŋo *Galile dalanŋana. Ba waa ba hãi; neliɛŋo baa u hãaŋo. Ba bi mɔŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bi hãaŋo-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huon-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanŋa-na, a tiraa da naacolŋo naŋo baa u hãaŋo a naara ba to. Ba bi tuonŋo-i Sebede aa bi bepomɔŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bi bepɔmba-i. ²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huon-nu.

Yesu waan Diilonŋ-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u waŋ Diilonŋ-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ waŋ *Diilonŋ-baaŋgu *Neldɔɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sinni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i

* **4:16** Isayi (Ésaïe) 8. 23-9.1

hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdɛ bāpagũngu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlaa

(Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kũɔlɔa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kã ka nyugũŋ tãnuŋgu nanɔgu-na tɛna. U *hãalãbien baa jo ji ciilã-yuɔ. ² Wuɔ don tuɔ piiye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaan baa Diilonɔ-i, ba yunni dɔlaa; *Diilonɔ-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaalunɔgu-na, ba yunni dɔlaa; Diilonɔ ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hɔhinantaamba yunni dɔlaa; hɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyen kuuviinɔgu cemma-i, ba yunni dɔlaa; ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarren yen bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa; Diilonɔ ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hɔmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa; ba ka da Diilonɔ-i.

⁹ Bamaŋ fɛŋ ba muntɛnammu-i, ba yunni dɔlaa; Diilonɔ ka tuɔ bɪ ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncɔlgũɔ ba viisinni maama-na, ba yunni dɔlaa; Diilonɔ-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaanɔgu sɪnni-i hiere nei mei maama-na,

na yunni dɔlaa. ¹² Taa na gbu na nyε aa na fε na hɔmmu-i; Diilonɔ ka pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire namaa yaanɔana, ba ciε-ba sũlma dumɛi.»

Namei dɔmma, namei cecerma
(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dɔmma-i hiεma-na. Nga dɔŋ da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niε ce kpɛnnε? Ma siε gbãa fa weiima; ba biε ka kũna fuorenɔ.

¹⁴ «Namei fitĩmbaa namaa hiεma-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tãnuɔ dɔrɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celienɔ fitĩnuɔ-i aa biε biŋkũngu cure-yuɔ. Ba haa-yo dɔrɔ terienɔ ce hiere da gbaa. ¹⁶ Fitĩnuɔŋ cenɔ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumɛi nuɔmba hɔlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dɔrɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u denɔ hũmelle

¹⁷ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da niε si *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiembanɔ nyεgãanɔ mamanɔ hã-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i si. Mi juɔ da mi ji pigãanɔ-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Dɔrɔ-i baa hiεma-i da ni gbãŋ waa ti, nelma diei siε gbãa gbuo nel daama-na. Halle cekũɔ, ma siε gbãa gbuo, fuɔ miwaanɔ timma. ¹⁹ Terienɔgu fanɔgu-na, halle nelma maŋ yuraanu yanɔ nel daama-na, umanɔ duɔ saa wuɔ ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuɔ temma-i, u yaa ka waa huonɔgu-na *Diilonɔ-nelle-na. Nga umanɔ duɔ wuɔ ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuɔ temma-i, kutienɔ ka ce nelbuɔ Diilonɔ-nelle-na.

20 Mi tūnu-nei: Da na saa vii yaŋ *ānjīnamma pigāataamba-i baa *Farisiēbaa-ba-i, na cɛraa na suur Diilon-nelle-na.»

Yesuŋ waanŋ mamanŋ a kā hɔdulle-na
(Marke 11.25; Like 12.57-59)

21 «Naŋ siire, na nuɔ wuɔ ma waanŋ baa i bīncuamba-i wuɔ molo saa saaya u ko u nanolŋo.* Da ŋ ko ŋ nanolŋo-i ba saaya ba bī-ni fāamaanŋ ba terieŋ-nu. 22 Nga ma miŋ ka waŋ mamanŋ baa-na ma yaa daama: Nuɔni maŋ da ŋ nyɔ ŋ nuonŋu baa ŋ nanolŋo-i, ba saaya ba bī-ni fāamaanŋ ba terieŋ-nu. Umanŋ duɔ tuora u nanolŋo-i wuɔ mimilāŋo, ba ka bī kutieŋo-i fāamaanŋ ba terieŋ-nu. Umanŋ duɔ bi gbē u nanolŋo-i wuɔ nelsɔsɔiŋo, ba ka caa kutieŋo-i. 23 A ce dumaanŋo-na, da ŋ fiε kā baa bīŋkūŋgu da ŋ ka pā-ku hā Diilonŋo-i, aa ka ne da weiima dii nuɔ baa molonŋ hɔlma-na, 24 yaŋ ku bīŋkūŋgu-i dii mumbuolmuŋ-terieŋgu caanŋu-na aa ŋ jo na ji nunu na-naa baa kutieŋo-i igēna aa ŋ suɔ ŋ kā ŋ ka pā-ku ŋ hā Diilonŋo-i.

25 «Molonŋ cēmɛl da di waa-niε aa wuɔ u ka bī-ni, gbāŋ baa-yo; baa yaŋ āndaanŋu hi fāamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hā fōŋgōtaamba-i baa-ni, fōŋgōtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. 26 Mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pā ŋ cēmelle tī hiere, ŋ cɛraa ŋ da muŋhelmu.»

Yesuŋ waanŋ mamanŋ a kā cakūŋgu-na
(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

---

* 5:21 Helmanŋ-sebe (Exode) 20.13; Anjīnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 5.17

27 «Naŋ siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ ɲ saa saaya ɲ ce *fuocesinni.† 28 Nŋa ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Nuɔni maŋ da ɲ ne moloŋ ciɛŋo-i baa yufelle nande, kuu dii ɲaa ɲ gaala baa-yo ti ɲ huɔŋga-na. 29 Teriɛŋgu faŋgu-na, da ɲ da ɲ nadieyufelle dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, hiel-de ɲ fara ɲ nanna dii daalei. Da ɲ suur yufeduɔla nuɔ Diilon-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ yufien-a-i a hāi-i-na. 30 Da ɲ da ɲ nadienŋa dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, karka ɲ fara ɲ nanna dii daalei. Da ɲ suur nagāduɔla nuɔ Diilon-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ nammu-i mu hāi-i-na.»

*Yesuŋ waan mamaŋ a kā ānsorre bɔrɛmma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)*

31 «Naŋ siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: ‹Umaŋ duɔ nanna u ciɛŋo-i, u saaya u nyegɛŋ sebe hā-yo. Sebe maŋ pigāan wuɔ ba ānsorre buɔra.›‡ 32 Nŋa ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Ciɛŋo maŋ duɔ u sa wuɔra u ce bɛmba, aa u bɔlɔ nanna-yuɔ, kuu dii ɲaa u diyaa-yo *fuocesinni-na. Aa da ba bi nanna ciɛŋo maŋ aa ɲ biɛ-yo, ɲ saa wuɔ Diilon-hūmelle; ɲ ciɛ fuocesinni-i dumaanŋo-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā Diilon-yerre bimma-na

33 «Naŋ siire, na nuɔ wuɔ ma waan baa na bincuɔmba-i wuɔ: ‹Da ɲ pā nuŋgu aa bi Diilonŋo

---

† 5:27 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.14; Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.18. ‡ 5:31 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 24.1

yerre-i wuɔ ɲ ka ce maman, ce-ma; baa yaɲ-ma.}§ 34 Nga ma miɲ ka waɲ maman baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bi Diilonɔ yerre-i u nunɣu-na gbula. Molo baa hiel u niele dɔrɔ-i-na; Diilonɔ-muntienammu. 35 Molo baa bi hiel u niele hɛma-na; Diilonɔ gbeiniɲ-munjinammu. Molo baa bi cira fuɔ baa *Yerusalemu; Itienɔ nelle yaa difande-i. 36 Molo siɛ gbɛa ce halle kuɔsiɲgu diei pusun u yunɣu-na, u siɛ bi gbɛa ce ku biil; terienɣu fanɣu-na, molo baa bi cira fuɔ baa u yunɣu. 37 Da ba yuu-na maman, da kuɔ ma yaa-i, na cira: <Uu, ma yaa-i.> Da kuɔ ma'i si, na cira: <E'e, ma'i si.> Baa na cira: <Muɔ baa Diilonɔ mi saa ce daama-i!> *Sitani-nelma-i mafamma-i.»

*Yesuɲ waan maman a ka solaanɣu maama-na
(Like 6.29-30)*

38 «Naɲ siire, na nuɔ ba ciera uman duɔ muonu u nanolɲ yufelle, ba bi muonu kutienɔ diele-i ku solaanɣu. Uman duɔ ka u nanolɲ nyilaaɲgu, ba bi ka u kunɣu-i ku solaanɣu.* 39 Nga ma miɲ ka waɲ maman baa-na, ma yaa daama: Unan nuɔ ɲ baa ji ce ɲ nanolɲo-i kuubabalaanɣu wuɔ ɲ suu solaanɣu. Uman duɔ caa ɲ nadietunɣu-i, bir daaku-i ɲ ha-yo. 40 Uman duɔ u ka bi-ni fonɣotaan-terien-nu a huu ɲ jonɣoryelle-i, ha-yo baa-yo baa ɲ jonɣorbuɔ-i hiere. 41 Fonɣotienɔ man duɔ haa conɣoruonɣu ha-ni wuɔ

§ 5:33 Niɛɲ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kammaɲ-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. * 5:38 Niɛɲ Helman-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21.

η tūu saañ-yo cεlle, saañ-yo η maa baa-yo. ⁴² Uman duo cārā η wulaa, hā-yo. Uman duo jo wuo η hor-o, baa balan-yo.»

Taa na dɔl baa na bigāarāamba-i
(*Like 6.27-28,32-36*)

⁴³ «Nan siire, na nuo ba ciεra wuo: «*Ny saaya η ta η dɔl baa η nanuomba-i*† aa bigāan η bigāarāamba-i.»
⁴⁴ Nga ma min ka wan maman baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigāarāamba-i, taa na cārā Diilono-i na hā baman ciεn-nan kpāncɔlgūo-i,
⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i doro-i-na u beη namaa kelkel. U yaa hielaan bāangu-i u hā nelbabal-aamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuo dāa u hā nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere.
⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yun haku-i dii-kuo? Halle nelbabalaamba‡ gbā ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fienu na jaal na sosuotaamba yon, hai moloηo-i siε gbāa ce kufangu-i? Baman sa suyaan Diilono-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, ηaa na To man doro-i-na un ceη dumaa.»

6

Ba hā moloηo-i bɪŋkūŋgu-i niε?

¹ Ku huongu-na Yesu wuo cira: «Baa na ta na wuo na Diilon-hūmelle-i wuo nuomba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i doro-i-na u

† **5:43** Buolman-sebe (Lévitique) 19.18   ‡ **5:46** Nelbabal-aamba: Ma nyεgāan girekimma-na wuo: «Halle *nampohūutaamba gbā ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kən nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nieη āfirnumma-na.

sie ka pã-na. ² Da η da bɪŋkũŋgu da η hã sũntienɔ-i, baa ce ηaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa *Diilonelhãalãdũnni-na baa nellen-huɔŋga-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cieŋ kufanɔ-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ³ Nga da η'a η hã moloŋo-i bɪŋkũŋgu-i, hã-yo aa η baa yaŋ halle η jiekpekpelŋo suɔ, ⁴ ku yaa ma sie hel bomborma-na. Niŋ cie kumaŋ, η To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pã-ni ku solaanɔ.»

Diilonɔ uŋ saaya u cãrã dumaa

⁵ «Da na'a na cãrã Diilonɔ-i baa na ta na ce ηaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataaŋ da ba'a ba cãrã Diilonɔ-i *Diilonelhãalãdũnni-na, halle baa nellen-huɔŋga-na, ba sire yiɛra ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cieŋ kufanɔ-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ⁶ Da η'a η cãrã Diilonɔ-i, suur dũŋ-nu aa η bɪŋ-ku η fɛrɛŋ nuɔ, η To dii terienɔ fanɔ-na, cãrã-yuɔ. Niŋ fuyaa ta η ce kumaŋ u daa-ni, u ka pã-ni.

⁷ «Da na ta na cãrã Diilonɔ-i, baa na ta na piiye pirri ηaa bamaŋ sa suyaan Diilonɔ-i baŋ ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sɪ da ba piiye agaga ku yaa Diilonɔ ka nu ba nuŋgu-i. ⁸ Baa na suur ba nalluna. Na saa da, namaanɔ-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cãrã, na To suyaa kumaŋ maama-i dii-nɛi tĩ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cãrã Diilonɔ-i dumandɛ:
 ‹I To nuɔni maŋ dii dɔrɔ-i-na,
 yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnɛi Diilon
 nuɔŋo-i.»

10 Pa η bāanḡu-i yiε.
N̄ huonḡan̄ ceŋ dumaa d̄or̄o-i-na, yan̄ ka ta ka ce
dum̄ei h̄iεma-na.

11 Hā-ye nyunḡo ku niiwuoni-i i wuo.

12 Ce jande yiε ηaa miε in̄ ceŋ jande-i dumaa baman̄
cālāan̄-yeŋ.

13 Baa yan̄ weima gbāa tāal-e dii-ye
kuubabalaanḡu cemma-na. Hūu-ye
*Bigāarāŋo nyis̄enni-na.

[Fōŋgūo dii baa nuon̄ei h̄on̄ni-na hiere baa himma-i
aa η tiraa waa b̄oi.]

14 «Na saa da, molon̄ duo cāl-ni aa η yan̄ ma t̄i,
nuo da η bi cāl η To-i d̄or̄o-i-na, u ka bi yan̄ ma t̄i.

15 Nga namaa da na'a na siε yan̄ banamba maama
t̄i, na To ce niε aa yan̄ namaa maama t̄i u huonḡa-
na?»

Yesuŋ waan̄ maman̄ a kā sūŋgu yanḡa-na

16 «Da na dii sūŋgu-i, baa na v̄aa na yammu-i ηaa
yetaarataamban̄ ceŋ dumaa. Yetaarataan̄ da ba
dii sūŋgu-i, ba v̄aa ba yammu-i nuomba da ba suo
wuo bafamba diyaa sūŋgu. Mi wan̄ ninsoŋo-i baa-
na: Baman̄ ciεŋ kufanḡu-i, ba daa ba maacemma
sullu-i t̄i. 17 Nga da η dii sūŋgu-i, saar η yaanḡa-i
da welewele aa η migāan̄ η yukuos̄inni-i fafamma,
18 ku yaa molo siε suo wuo η diyaa sūŋgu. Nga η To
man̄ fuyaa, u yaa ka suo u diei yoŋ. U da maman̄
fuyaa hiere. U ka p̄ā-ni.»

Yesuŋ waan̄ maman̄ a kā weis̄inni yanḡa-na
(Like 12.33-34)

19 «Baa na ta na gbagbarra miwaan̄ daayo
weis̄inni huon̄-nu. Na saa da, nyeiŋo dii, gb̄ellūo
bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu d̄un̄ni-i.

²⁰ Yaan̄ aa na ta na taara d̄ɔr-niini yaa-i. Nyeiŋo si dii terien̄gu-na duɔ ji wuo-ni, gb̄ell̄ũɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, n̄eliɛŋ nuɔ da η tiera kusuɔŋ-nu, η huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

*Yufelle-i baa fit̄inuɔ-i kuuduɔŋgu yaa-i
(Like 11.34-36)*

²² «N̄eliɛŋ nuɔ η yufien̄ja yaa η f̄ɛɛŋ kerre fit̄inuɔ-i. N̄ yufien̄ da a fa, η waa cecerma-na. ²³ Nga η yufien̄ da a saa fa, η waa kukulma-na. Kuman̄ ciɛŋ cecerma-i ku h̄ã nuɔ, da ku d̄iŋ aa yan̄-ni, η ce nie η siɛ waa kukulberre-na?»

*Diilon̄o-i baa gbein̄a-i nan̄ par bige-i?
(Like 16.13)*

²⁴ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ cira: «N̄eliɛ siɛ gb̄ãa tuɔ c̄ãa nuɔmba h̄ãi. N̄ ka da u biḡãan̄ u diei aa d̄ɔl u diei; u ka waa baa u diei aa c̄ina u diei. Ku yaa ŋaa namaa k̄ũŋgu-i, na siɛ gb̄ãa ta na kuye Diilon̄o-i aa bi ta na kuye gbein̄a-i terduɔŋgu fan̄gu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niiwuon̄iŋ-k̄ũŋgu-i baa na niidiin̄iŋ-k̄ũŋgu-i. N̄eliɛŋ nuɔ η yun̄gu saa buɔ niiwuoni-na wei? Aa η k̄ũɔma saa buɔ niidiini-na wei? ²⁶ Niɛŋ huriimba-i d̄ɔɔ-i-na, ba sa guona, aa in̄ɔŋḡɔbaa-ba s̄i baa-ba, ŋga na To-i d̄ɔɔ-i-na u h̄ã ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁷ Namaan̄o-na, hai moloŋo-i baa u h̄ɔculle-i u gb̄ãa naara kun̄gu u yinni-na? ²⁸ Mafaman̄ yaraa-na, bige-i ciɛ na h̄ɔmmu ta mu cu baa na niidiin̄iŋ-k̄ũŋgu-i? Na sa ne h̄iɛŋgun̄ pun̄ fafamma dumaa wei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi s̄ũ jon̄gorbaa. ²⁹ Mi t̄ũnu-nei:

*Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere u saa ji dii kompanɔa maŋ faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hieŋgu maŋ hieŋgu, Diilonɔ duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunɔgo-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bisĩnuɔ dāamu waa da mu caa-ku, namaa namaŋ nelbilienɔ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanɔga-i Diilonɔ-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: ‹I ka wuo bige-i? I ka nyɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?› ³² Bamaŋ sa suyaanɔ Diilonɔ-i, ba yaa gbagbaraayanɔ nifanni huonɔ-nu. Nɔga namaa To-i dorɔ-i-na, u suyaa wuo ni maama dii-nei. ³³ Yaanɔ *Diilonɔ-nelle maama yaa yu na hɔmmu-i igēna aa na ta na ce u huɔŋga-i, na ka da u hāa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaanɔ bisĩŋ ku maama-i na hā bisĩŋ ku yiĩngu baa-ma. Yiĩngu yiĩngu, baa ku yunɔ-maama.»

7

Yesuŋ waanɔ mamaŋ a kã cãlma yanɔga-na (Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cãl banamba-i ku yaa Diilonɔ siɛ ka cãl-na. ² Nanɔ cãl nuɔmba-i dumaa, Diilonɔ bi ka cãl-na dumɛi. Aa nanɔ fiŋ baa kekerienɔgu maŋ na hā nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hā namaanɔ-i. ³ Nanɔ cie niɛ da hũyãŋo-i unanɔ yufelle-na, aa daabolma maŋ nanɔ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nanɔ yufelle-na jũnnu dumandɛ-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienɔ-i wuo: ‹Yanɔ mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni!› ⁵ Anɔgbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igēna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbãa hiel hũyãŋo-i ŋ nabentienɔ yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hā juoraamba-i Diilonɔ-bĩmbĩnni-i. Da na hā-ba baa-ni, ba gbãa sire pu baa-na. Baa na

ta na nanna na niibilenni-i p̄emba h̄olma-na, ba ka fīena-nīe muonu-nīe h̄ã-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kã Diilocãrãlle-na
(Like 11.9-13)

⁷ «Cãarãŋ! Ba ka h̄ã-na. Taaraayan! Na ka da. Bīeŋ! Ba ka sīe-na. ⁸ Uman̄ dūo tūo cãrã, ba h̄ã u yaa-i, uman̄ dūo tūo taara, u yaa daan̄, aa uman̄ dūo tūo b̄i, ba sīe kufan̄gu tien̄o yaa-i. ⁹ Namaan̄o-na, hai molon̄ bīeŋo-i dūo cãrã *buruo u wulaa, u yan̄-yo aa bīe tãmp̄elle h̄ã-yo? ¹⁰ Ni ma'i s̄i, dūo cãrã teterien̄o, u yan̄-yo aa bel̄ j̄ien̄o h̄ã-yo? ¹¹ Namaa naman̄ balaan̄, da na ta na sūo-ma na h̄ã na bisãlmba-i b̄imb̄ifafanni, ku ce nīe aa na To-i d̄or̄o-i-na, baman̄ cãarãŋ b̄imb̄ifafanni-i u wulaa, u sīe h̄ã-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kuman̄ ba h̄ã-na, taa na ce ku temma na h̄ã banamba-i. *Moisi-i baa *Diilop̄op̄ūrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

H̄umeyelle baa h̄umbūo
(Like 13.24)

¹³ «Suuriin̄ baa dumelle man̄ wullu-diele yaa-i, baa na suur baa diman̄ gbaa-diele-i, difande kã d̄ãamu-na. H̄umelle man̄ bi kãan̄ d̄ãamu-na dii bi dii gbaa dumei. Nūomba b̄oi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nga h̄umelle man̄ kãan̄ Diilon̄-nelle-na, di wūosaan̄gu jan̄, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nūomba b̄oi sa bīe difande-i.»

Ba sūo nelf̄ef̄eiŋo-i u cilūo yaa nūo-i
(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba man̄ wūo bafamba *Diilop̄op̄ūrbiemba, bilaan̄ na f̄ere bei. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba h̄õmmu sa

suɔ aa don ɲaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pãɲ suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musiɲa kaapugammu-na wei? Aa ba sa bi biera hãlɛɲa caaterreɲ-yuɲ-nu. ¹⁷ Tibifafaanɲu maɲ biefɛfɛɲa, aa tibibabalaanɲu maɲ biebabalɛɲa. ¹⁸ Tibifafaanɲu siɛ gbãa maɲ biebabalɛɲa, aa tibibabalaanɲu siɛ bi gbãa maɲ biefɛfɛɲa. ¹⁹ Tibiinɲu maɲ da ku saa maɲ biefɛfɛɲa ba ka jũɲ-ku aa senu-kuɔ. ²⁰ Terienɲu fanɲu-na, coikartaamba maɲ wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

*A bi mi yerre-i aa ce mi huɔɲga-i kuuduɔɲgu si
(Like 13.25-27)*

²¹ «Baa na da niɛ sɪ bamaɲ hilaan ba bi-mi yinni maɲ jon <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diilon-nelle-na de! Ba'i sɪ. Bamaɲ ciɛɲ mi To maɲ dɔrɔ-i-na u huɔɲga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛɲgeryiin da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: <Itie, i saa tiɛ ce Diilopɔpuɔrunɲu-i naɲ yerre yaa nuɔ-i wei? I taa i gbuuse nuɔnei aa tiɛ donya *jinabaa-ba-i. I ciɛ gberɛ-weima-i baa naɲ yerre yaa-i.> ²³ Da ba waɲ mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: <Kãɲ na halaɲ mi caan-nu; mi sa suɔ-na! Na hieroɲo-i ãmbabalmanciraan namaa.>»

*Jaagɔciraamba hãi maama
(Like 6.47-49)*

²⁴ Yesuɲ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Umaɲ duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutienɔ-i mi gbãa saa-yo baa cɛcɛmuntienɔ maɲ maa u dũɲgu-i tãmpɛllen. ²⁵ Diilon ɲɲ juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire mu siremma-i dũɲ daaku saa sagalla. ²⁶ Nɲa umaɲ duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutienɔ saa baa mimilãɲo maɲ maa u dũɲgu-i hɛmugãan-nu.

27 Diilonɔ ŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire, ku pãñ cii hiere biñkũngu saa tɛ!»

28 Yesuɔ juɔ piiye tɛ, u nel maa cu nuɔmba hɔmmu-i. 29 U taa u piiye baa bibesɔnni u yan *ãñjinamma pigãataamba-i.

8

Yesu siire wontorɔ naɔ

(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

1 Yesuɔ juɔ piiye tɛ, wuɔ hiire tãnuɔngu-na tuɔ kã. Nuɔɔ baa sire cu u huonɔ-nu. 2 *Wontorɔ naɔ wuɔ jo ji dũuna u yaanɔga-na aa naa cira: «Itie, da ɔ ta ɔ taara mi jarma ta-miɛ, ku sie yar-ni.»

3 Yesu wuɔ haa u nanɔga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolɔɔ jarma pãñ ta-yuɔ terduɔngu fanɔgu-na. 4 Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu neliɔɔ baa-ma de! Mamanɔ dii, kã *Diilojigãntienɔ wulaa u ka ne-ni aa ɔ pã niikonni manɔ dii pãmma ɔ hã-yo ɔaa *Moisinɔ nyegãanɔ-ma dumaa* ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ɔ jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntienɔ naɔ maacem-bilonɔ-i

(Like 7.1-10)

5 Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uɔ kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntienɔ naɔ wuɔ kã u wulaa 6 ka cira: «Itie, mi maacembilonɔ naɔ gaala dii ciɔngu-na u sa gbãa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

7 Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

---

* 8:4 Buolmanɔ-sebe (Lévitique) 14.2-32

⁸ Sorosi ba yuntienŋo cira: «Itie, nuŋ ŋ saa saaya ŋ suur mɛi temman-temma dumelle-na. Nga yan aa ŋ wan nelma diei yon, mi maacembilonŋo ka sire. ⁹ Ŋ saa da, ma min yey terienŋu man nuŋ-i, nuŋmba dii mi yun-nu; aa mɛi bi dii banan yun-nu. Da mi gbɛ uman miɛ: <Kã!> ŋ da u kãa. Da mi bi cira: <Jo!> ŋ da u juŋ. Da mi bi gbɛ mi maacembilonŋo-i miɛ: <Ce daama!> ŋ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuŋ kar da hãmmu! Naacolŋ un juŋ piiye tɪ, Yesu wuŋ wan baa nuŋmba-i wuŋ: «Yaan mi wan ninŋonŋo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da uman haa u nanŋa-i miɛ *nieryien daayo temma-i! ¹¹ Mi tũnu-nɛi: Nieraamba bɔi ka hel bapagũŋgu-na baa basuurunŋu-na a ka tɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilon-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bãanŋu-i. ¹² Aa baman naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoren dii kukulma-na. Kaalunŋu sie waa dɛi terienŋu-na!»

¹³ Un piiye dumaanŋo-na, wuŋ bir wan baa sorosi ba yuntienŋo-i wuŋ: «Bir ŋ kũŋ, nin haa ŋ nanŋa-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Un taa u wan mafamma-i huŋgu man nuŋ-i, maacembilonŋ wuŋ sire dii ciŋgu-na.

Yesu siire jaamba bɔi

(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huŋgu-na, Yesu wuŋ ta kã Pier dumelle-na kã ka da Pier cura‡ si dii hinni. U kũŋma gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. ¹⁵ Yesu wuŋ bel u nanŋa-i,

---

† **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuŋ:... a ka tɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilon-nelle-na. ‡ **8:14** Curanŋo waa ciɛŋo a saanu baa maman nyegãan girekimma-na.

fafal muo pãŋ da-yuo terduoŋgu fanġu-na. Wuo sire a tuo ce u nersinni-i.

¹⁶ Bãŋguŋ juo suur huoŋgu maŋ nuo-i, baa fũnuŋ jo baa *jina ba nuomba-i ji hã Yesu-i. Wuo donya jinabaa daaba-i baa u nuŋ-ãndaanġu aa naa bi sire jaamba maŋ waa hierie. ¹⁷ Diilonġ uŋ puoŋaa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sã daama-i wei? Isayi waanġ-ma wuo:

«U hũyãa i mulĩema-i ce-ma u maama.

U siire-yie i jarma-na.» §

*Nuomba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i
(Like 9.57-62)*

¹⁸ Yesuŋ daa nuombaŋ yuu-yuo dumaanġo-na, wuo waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo ba jãal kã dalanġa bomborma namma-na. ¹⁹ *Anjinamma pigãatienġo naŋ wuo pie a waŋ baa-yo wuo: «Hãalãtie, mi ka ta mi nyaanu-nie niŋ kãŋ terni maŋ nuo-i hierie.»

²⁰ Yesu wuo cira: «Mi jĩe, ne! Muncõmmu dii baa bũrãamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nga terienġu sã baa *Molon-Bienġo-i u duo tuo cĩnuu u yunġu-i.»

²¹ U hãalãbilonġo naŋ wuo gbẽ-yo wuo: «Itie, yaŋ mi to duo ku mi fuure-yuo tĩ, mi ka suo jo i ji tie wuoŋa.»

²² Yesu wuo gbẽ-yo wuo: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

*Yesu yieraaya fafalbuo naŋo
(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)*

²³ Yesuŋ piiye dumaanġo-na, wuo kã ka suur beŋo-na baa u *hãalãbiemba-i ta ba karnu

dalaŋga-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaan̄ga-i Yesu wuɔ duɔfũŋ. Fafalmu nan̄ temma sire suuye-bei dii dalaŋga-na, ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. ²⁵ Hãalãbien̄ baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii diε ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaan̄o-na? Na saa haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-i niε kã ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hãalãbiemba hõmmu-i. Baa ta ba piie wuɔ: «Neliεŋ hayo-i temma-i dumandε-i? Fuɔ dii niε aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

*Yesu siire pepetaamba hãi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)*

²⁸ Yesubaa-ban̄ karaanu kã bomborre man̄ nuɔ-i, ba hĩ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cĩncuɔŋ-na. Baa naa silaa balan̄ cor, a ce molo saa tuɔ siε u cor baa hũmelle fande-i. *Jinabaa-ba'i naa ciε-ba dumaan̄o-na. Ban̄ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Diilon̄-Biε, i ciε-ni niε? N̄ juɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiε a ne da ku yiingu saa hi yogo.»

³⁰ Pɛrsãlle nande waa ba yaan̄ga-na ta di wuora.

³¹ Jinabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yan̄ i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaan̄ na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalaŋga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Ban̄ gbaraa ka kunu hiere dumaan̄o-na, kutaan̄ baa gbar ka wan̄-ma cĩingu-na. Pepetaan̄ daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel

hiere da ba ji ne Yesu-i. Baŋ juɔ ji da-yo, baa cārã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan̄ ba terien̄gu-na.

9

Yesu siire murgu nan̄o (Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaan̄o-na, wuɔ biɛ ben̄o-i a karnu kã ba nelle-na.* ² Baa jo baa murgu nan̄o-i kuugallan̄-nu ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba nan̄ga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi j̄ɛ, baa tie holle. N̄ ãmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piiye dumaan̄o-na, *ãnj̄namma pigãataamba namba ta ba piiye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilon̄o-i dɛ!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbalaŋ daama temma-i na hɔmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na hama-i ce fɛu yan̄? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilon̄o hãa *Molon̄-Bien̄o-i ku f̄ŋgũɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallan̄gu-i ŋ kũŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallan̄gu-i tuɔ wuɔ u kũŋ. ⁸ Korma bir yan̄ aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilon̄o-i bibien̄o! Hiŋ daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

Matie ciɛ Yesu haalãbilon̄o (Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

---

* **9:1** Ba waa t̄ɛna Kafarnamu. Nieŋ 4.13.

⁹ Yesuŋ hilaa terienɣu-na, wuɔ u cor da *nam-pohũutienjo nanjo tɛnaana u maacemman-dũŋgu-na. Ba taa ba bi-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huonɣ-nu.

¹⁰ Yiinɣu nanɣu-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *hãalãbiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niiwuoni. Nampohũutaamba bɔi waa a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Farisiɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piye baa Yesu hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienjo tuɔ wuo niiwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu ban piyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa hinni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? ¹³ Diilonjo ciɛra: *«Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-minɣ ku yan na niikonni-i.»*† Kãan na ka taara nelma famma yunɣu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaan maa-na, mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

*Kuucɔlaanɣu saa saaya ku guɔl baa kuufɛlienɣu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)*

¹⁴ Ku huonɣu-na, *Nsãa-Batisei *hãalãbien baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hãalãtie, miɛno-i baa *Farisiɛbaa-ba-i i hinu i dii sũŋgu, bige-i ciɛ nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Ŋ jien duɔ tuɔ jã ciɛno, ŋ gbãa kã ka vãa ŋ yaanɣa-i tɛna wei? Ku yaa ŋaa bafamba kũŋgu-i: Da mi saa ji waa ba hɔlmana yiinɣu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii sũŋgu-i.»

¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelɛnɣa a nar jonɣorcɔlɔno. Da ŋ ce-ma, jonɣorcɔlɔno migãan tuɔ taalnu u kã. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfelenjo cirkpɔcɔlɔn-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpuɔ ka

† 9:13 Ose (Osée) 6.6

muonu aa duvɛ̃ŋo tiraa kũna. Nga da ŋ'a ŋ dii duvɛ̃nfɛlɛŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirƙpɔfɛlɛŋ-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yieraaya ciɛŋo naŋ tamma aa sire bikuloŋo naŋo

(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ji tɪ Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienŋo naŋo juɔ ji dũuna u yaaŋga-na aa naa cira: «Mi biloŋo jarma yaraa-yo, ŋga jo i ta ŋ ka haa ŋ naŋga-i yuɔ u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuɔ sire baa u *hãalãbiemba-i ba ta ta ba kã baa naacolŋo-i.

²⁰ A ne da ciɛŋo naŋo waa ba hɔlma-na, u tãmma taa ma kũna ku bienŋ cɪncieluo baa a hãi waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huon-yaŋga a yiɛya u jonŋoruo tũŋgu-i. ²¹ Ū taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbãŋ hi yiɛya u jonŋoruo-i yon, mi kuraa.» ²² Uŋ yiɛyaaya-yuɔ dumaanŋo-na, Yesu wuɔ miɛl da-yo, wuɔ cira: «Mi bilo, baa tie holle, niŋ haa ŋ naŋga-i miɛ, ŋ kuraa.» Terduonŋu faŋgu-na, ciɛŋo tãŋ maa pãŋ yiera.

²³ Baŋ kaa hi Yuifu ba yuntienŋo ciŋgu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunninŋ ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Biriinŋ na kũŋ, biloŋo saa ku, u duɔfũŋ.» Baa bir yaŋ aa ta ba cõmuon-yo. ²⁵ Baa hiel nuɔmba-i kulonŋ uŋ waa dũŋgu maŋ nuɔ-i aa Yesu wuɔ suur. Uŋ suurii, wuɔ bel biloŋo naŋ-na, wuɔ bi sire. ²⁶ Nelma faŋ maa pãŋ gbuo terienŋu faŋgu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hãi yufienŋa

27 Yesuŋ juo hel tuo kūŋ, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hāi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuo: «*Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre-yie aa ŋ puur i yufien-a-i.» 28 Uŋ kaa hi ciŋgu-i, baa jo ji yiera u caaŋgu-na. Wuo yuu-ba wuo: «Na hūyāa-ma wuo mi gbāa puur na yufien-a-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hūyāa-ma.»

29 Yesu wuo yieya ba yufien-a-i aa naa cira: «Ma ce ŋaa nan hūyāa-ma dumaa!» 30 Ba yufien aa bi pāŋ puur. Yesu wuo waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yaŋ ma hel. 31 Baŋ taa, ba saa gbāa fiinaŋ-mei, baa wuora gbuo nelle-i hiera baa-ma.

Yesu cie bobo nano gbāa tuo piiye

32 Yirien daabaŋ birii ta ba hel, baa jo baa bobo nano Yesu wulaa. *Jina'i naa cie-yo dumaano-na. 33 Yesu wuo donya jina daayo-i naacolŋo-na. Naacolŋ wuo pāŋ doŋ tuo piiye. Ku ce nuamba-i gberε. Baa ta ba piiye wuo: «Iŋ siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahel-na!»

34 *Fariŋεbaa-baŋ'a ba ka waŋ mamaŋ, baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuo: «Jina ba yuntieno‡ yaa hāa-yo himma famma-i u tuo donya jinabaa-ba-i nuamba-na.»

Nuamba hujarre bilaa Yesu-i

35 Yesu taa u wuora niliŋa-na hiera u waŋ Diilon-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na aa tuo waŋ *Diilon-bāaŋgu *Neldōdōlma-i aa bi tuo sire jaamba-i ba sīnni-na hiera u kā. 36 Nuamba naa mulien aa ba kūma naa tiraa kara ŋaa

‡ 9:34 Ba bi *Sitāni yaa *jina ba yuntieno-i. Nieŋ 12.22-28.

tūlmba maŋ tienjo si-bei. Yesuŋ daa-ba dumaanjo-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Dīmma dii bɔi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cāarāŋ suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

10

Yesu hāa u hāalābiemba-i himma (Marke 3.13-19; Like 6.12-16)

¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bɪ u *hāalābien cincienuo ba hāi baamba-i a hā-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sɪnni-na hiere. ² U hāalābiemba famba yaa u *pɔpuɔrbiemba-i. Ba yireiŋa yaa daaya: Dielā-wuonjo yaa Simɔ, baa u hāanjo-i Andere. Simɔ yerre nande yaa Pier. A naara Sebede bɛmba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohūtienjo. A naara Sake maŋ Alfe biɛnjo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huonju-na.

Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i (Marke 6.7-13; Like 9.1-6)

⁵ Yesuŋ hāa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kā *niɛraan wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāan *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlmba. ⁷ Da na hi terienju terienju, na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-bāanju piyaa tɪ. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fōŋgūo-i gbāŋgbāŋ, taa na bi ce na hā nuɔmba-i

gbāṅgbāṅ. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biε gbeija, ¹⁰ molo baa biε buɔra, molo baa biε jonḡoruo naṅo a naara uṅ diyaa umaṅ, molo baa biε naatenni, molo baa bi biε būle. Maacembiloṅo saaya baa u yerreṅ kalaṅgu.

¹¹ «Da na suur nelle maṅ nuɔ-i, na taara hartiefεiṅo baa na fεre igēna. Da na da hartieṅo, na tēna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fandena. ¹² Da na suur dumelle maṅ nuɔ-i, na cira: <Tiyāaṅ dei!» ¹³ Da ba siε na har dumelle fandena, Diilo yaṅ na jaaluṅgu kāyā di taamba-i; ṅga da ba saa siε na har-bei, Diilo yaṅ ba tē ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terieṅgu maṅ nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yaṅ-ba. ¹⁵ Mi waṅ ninsoṅo-i baa-na: Bamaṅ da ba ce mafamma-i, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiṅgu maṅ nuɔ-i, uṅ ka haa kumaṅ kutaamba-na, ku ka balanḡ yaṅ Sodɔmutaamba kūṅgu-i baa Gomɔrtaamba kūṅgu-i.»*

Mulεma maṅ dii Diilonḡ-maacemma-na
(*Marke 13.9-13; Like 21.12-19*)

¹⁶ «Na saa da, miṅ puɔraa-na dumandε-i, kuu dii ṅaa mi ciεṅ tūlmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terieṅgu fanḡu-na, taa na suɔ na fεreṅ belma, aa na baa yaṅ ba da cālmuo haa-nei. ¹⁷ Yaṅ mi gboya-nei jīna: Ba ka bī-na fāamaambaa-ba wulaa ka gεr-na. Ba ka muo-na *Diilonelhaalādūnni-na. ¹⁸ Ba ka kā baa-na fōṅḡōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuṅ-nu'i baa *niεraamba-i hiere a piiye naṅ

* **10:15** Sodɔmutaamba kūṅgu-i baa Gomɔrtaamba kūṅgu-i: Niεṅ Miwaanḡo jīnammaṅ-sebe-i-na (Genèse) 18-19.

suɔnuŋ kumaŋ meɪ kūŋgu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na sie ka suɔ naŋ ka waŋ mamaŋ; yaan mafamma-i na hã Diilonjo, u kaa pigãan-na baa-ma terduɔŋgu fanju-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusūnniŋ-maama'i kaa waa de! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hɔmmu-na na waŋ-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba ferɛŋ hãmba hã-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba ferɛŋ mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba bincuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigãan-na meɪ maama-na. Nga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienjo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kã daade-na. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Molon-Bienjo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nileiŋa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hãalãbilonjo sa maar u hãalãtienjo-i, aa maacembilonjo sa bi maar u yuntienjo-i. ²⁵ Hãalãbilonjo jɔguɔŋ u ce u hãalãtienjo temma aa maacembilonjo jɔguɔŋ u ce u yuntienjo temma. Da ba gbɛ dumɛllentienjo-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellen-baamba-i ka hi hie?»

Umaŋ saaya kãalãmma
(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienju fanju-na, baa na ta na kãalã nuɔmba-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo waŋ mamaŋ baa-na, hilaan na muonu-meɪ na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kãalã bamaŋ gbãa ko-na aa ba sie gbãa ce bɪŋkūŋgu na yaleiŋa-na. Umaŋ dii kãalãmma, u yaa ŋaa Diilonjo-i; u yaa gbãa caa-na

† 10:25 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. Niɛŋ 12.24-28.

baa na yaɛiŋa-i hiere. ²⁹ Tigālāamba hāi sullu saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hūu-ma, u diei siɛ gbāa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsinni maŋ daani-i, Diilonɔ kaaŋ-ni hiere. ³¹ Terienɔŋu fangu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigālāamba-na titirre.

³² «Umanɔ duɔ yiɛra-mɛi nuɔmba yaanɔŋa-na wuɔ mɛi wuonɔ, muɔmi ka bi yiɛra-mɛi mi To maŋ dɔrɔ-i-na u yaanɔŋa-na wuɔ kutienɔ-i mɛi bi wuonɔ. ³³ Nɔga umanɔ duɔ cɛina-miɛ nuɔmba yaanɔŋa-na, muɔmi ka bi cɛina kutienɔ-i mi To maŋ dɔrɔ-i-na u yaanɔŋa-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle

(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle hiɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bɛpuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biɛmba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hūɔbaa-ba-i. ³⁶ Nanɔ fɛrɛŋ dūŋ-baamba ka bigāaŋ-ni.‡

³⁷ «Umanɔ duɔ dɔl u bɪncuɔmba-i yanɔ muɔŋo-i, kutienɔ siɛ gbāa cu mi huonɔ-nu. Umanɔ duɔ bi dɔl u bisálmba-i yanɔ muɔŋo-i, kutienɔ siɛ gbāa cu mi huonɔ-nu. ³⁸ Aa umanɔ duɔ u sa siɛ muliɛma-i baa kuliŋgu-i, u siɛ gbāa cu mi huonɔ-nu. ³⁹ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔŋu yonɔ, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ. Nɔga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛrɛ mɛi maama-na, u ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.»

Anfafamma pā ma tienɔ-i

(Marke 9.41)

---

‡ **10:36** Mise (Michée) 7.6

40 «Uman̄ duɔ suɔ na belma, kutien̄o suyaa mei belma yaa-i. A ne da uman̄ duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtien̄o belma yaa-i. 41 Uman̄ duɔ ne *Diilopɔpuɔrbilon̄o maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilon̄ uŋ ka pã u pɔpuɔrbilon̄o-i dumaa, u ka bi pã kutien̄o-i dumei. Uman̄ duɔ bel nelviin̄o-i fafamma wuɔ nelviin̄o, Diilon̄o ka pã kutien̄o-i a saa baa nelviin̄o-i. 42 Uman̄ duɔ ne mi *hãalãbilon̄o-i baa u yornumma-i aa hã-yo hũŋkol̄o-i yon̄ u nyɔŋ, mi wan̄ ninson̄o-i baa-na, u siɛ naa u daluɔ-i Diilon̄o wulaa.»

11

Nsãa-Bat̄isi puɔraa ba jo Yesu wulaa (Like 7.18-23)

1 Yesuŋ juɔ piiye t̄i baa u *hãalãbien̄ c̄incieluo ba hãi baamba-i, wuɔ sire suur nilɛiŋa-na tuɔ wuɔra u wan̄ Diilon̄-nelma-i. 2 Nsãa wuɔ t̄iɛ dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsan̄ ceŋ maman̄ hierɛ. Wuɔ puɔr u hãalãbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo 3 kɛɛɛ *Kon̄kortien̄o man̄ saaya u jo, u yaa ufan̄o-i wei sisɔ uu dii huon̄-nu? Baa kã ka hi Yesu-i baama. 4 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kãan̄ na ka tũnu Nsãa-i baa nan̄ nuŋ maman̄ baa nan̄ dan̄ maman̄: 5 Yiriemba yufien̄a puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma.* 6 Uman̄ gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huon̄gu-na, kutien̄o yuŋgu dɔlaa.»

Nsãa-Bat̄isi s̄inni-i (Like 7.24-35)

* 11:5 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1.

7 Nsãa pɔpuɔrbiembraŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãaŋ nuɔmba-i Nsãa sɪnni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i hɛŋgu-na? Fafalmuŋ sagallaŋ hɛŋgu-i dumaa, na kãa ka ne ku yaa wei? 8 Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne uman diyaa bɪmbɪfafanni wei? Ma sɪ bamaŋ diyaan bɪmbɪfafanni-i baa dii tɛna fɔŋgɔtaamba dɔnniŋ kɛ? 9 Nɔga namaa kãa ka ne bige-i? Ma sɪ na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ'i kɛ? Aa naacolɔŋo faŋo-i, mi tɔnu-nei: U maaraa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i. 10 Ma nyɛgãaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋyaan-na ka cãa ŋ hɔmelle-i†,

ba gbɛ Nsãa yaa-i. 11 Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Nsãa-Batɪsi temma saa hi hoŋ yogo caaŋ-biembra-na. A ne da uman si dii baa yuŋgu *Diilonɔ-nelle-na, u maaraa Nsãa-i. 12 A doŋ dii Nsãa-Batɪsi bãaŋ-nu, ji hi baa nyuŋgo, nelbabalaamba cɪnaana *Diilonɔ-nellentesɪnni-i aa ta ba taara ba hɔu u nelle-i ce-de ba diele.‡ 13 Diilopɔpuɔrbiembra-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piye Diilonɔ-nellentesɪnni maama a ji hi Nsãa-Batɪsi bãaŋgu-i. 14 Na saaya na suɔ wuɔ baŋ waŋ *Eli maŋ maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsãa-i. 15 Uman duɔ u ka nu, u nu!»

16 Aa naa cira: «Mi gbãa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba maŋ tɛnaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuɔ:

17 «I hulii tulammu hã-na, na saa nyɛŋ.

† 11:10 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 11:12 Girɛkimma-na terieŋ daaku gbãa bi nu nuŋ daama-i: Dii Nsãa-Batɪsi bãaŋ-nu ji hi baa nyuŋgo *Diilonɔ-nelle kpakpaa di hɔmelle-i di hiel-de. Aa nuɔmba gbãaŋ kpelle da ba suur-die.

I hâl kuliŋ-neini hã-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsãa juɔ, u sa dii dibelle u nuŋgu-na, u sa nyɔŋ kolma, na cira wuɔ *jina dii u yuŋgu-na. ¹⁹ *Molon-Bieŋ uŋ wuɔ aa tuɔ nyɔŋ, na sire ta na piye wuɔ: «Naacolŋ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa-i yon baa konyolle! Aa tiraa sire bel jieru baa *nam-pohũutaamba baa nelbabalaamba.» Nŋga Diilon-nelma fafaanŋu da u maacemma'i nuɔ-i.»

Sũlma haraa nileiŋa nanŋa-na
(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuŋ cie gberε-weima bɔi nileiŋa maŋ nuɔ-i, a taan baa sa hũu-ma nanna ba cilɔbabalaŋo-i. Yesu wuɔ don tuɔ waŋ baa-ba wuɔ: ²¹ «Korasitaan namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Betsadataan namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Gberε maŋ cie namaa hɔlma-na, kuɔ uu naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuoŋgu ba ferεŋ nuɔ aa dii buɔr ba jonŋorbaa a pigaaŋ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i! ²² Terienŋu fanŋu-na, mi tũnu-nei: Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan yan Tiir-taamba kũŋgu-i baa Sidɔtaamba kũŋgu-i hiere. § ²³ Kafarnamutaan namaaŋo-i, na daa nie sɪ na kaa da Diilonŋo-i wei? Na tãal na ferε, na ta na kã dãamu-na. Gberε maŋ cie namaa nelle-na*, kuɔ uu naa ce Sodamu yaa nuɔ-i, nyuŋgo daayona, nelle fande naa waa yogo. † ²⁴ Terienŋu fanŋu-

---

§ **11:22** Kumaŋ haa Tiir-taamba-na baa Sidɔtaamba-na: Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10. * **11:23** Nieŋ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gberε-weima nama. † **11:23** Sodamu: Nieŋ u kũŋgu-i Miwaanŋo jɪnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

na, mi tūnu-nei, kuman̄ ka haa-nei gēngeryiingu-na, Sodomu kūngu ka waa hāaŋo.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntien̄ nuɔ dɔrɔ-i-na baa hīema-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huon̄ga-i cēcēmuntaamba-na baa sebesuɔtaamba-na aa cɛr pigāan̄ bisāmbiamba-i baa-ka, ŋ jaalungu bɔi. ²⁶ Ninsoŋo, ŋ ciɛ ŋ huon̄ga yaa dumaan̄o-na, Baba.»

²⁷ Aa naa wan̄ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii wɛima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuon̄o-na, molo sa suɔ Bepol̄o-i, aa da ma bi hel Bepol̄o-na baa un̄ taaran̄ u pigāan̄ baman̄ baa-yo, molo sa suɔ Tuon̄o-i.»

Fiisaan̄gu dii Yesu huon̄gu-na

²⁸ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa naman̄ tūyāa con̄gorni ta ni ko-na, juon̄ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huon̄ga sa don̄, aa mi sa tɛtɛŋ mi fɛɛɛ. Juon̄ mi ji haa mi con̄goruon̄gu-i hā-na na cu mi huon̄-nu ku yaa na ka da fiisaan̄gu. ³⁰ Mi con̄goruon̄gu si dii yonduo, mi tusālle dii fiɛfiɛfiɛ.»

12

Yitiɛnan̄gu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibien̄a faŋa-na, *yitiɛnan̄gu nan̄gu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hāalābiemba-na. Baa don̄ ta ba kar bile-i ba wuo. ² *Farisiɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa sire ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Ne ŋ hāalābiemba-i, kuman̄ saa saaya ku ce yitiɛnan̄gu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nanɔ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumaɔ, ma sɪ na kalaan-ku ke? ⁴ Davidi suurii Diilon-dũngu-na a biɛ Diilon-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, da kuɔ *Diilojigãntien nuɔ sɪ, ɲ siɛ gbãa wuo buruo faɔ-i. ⁵ Ma sɪ na bi kalaan *ãnjɪnamma-i ke? Wuɔ nelie saa saaya u ce maacemma yitienangu-na, ɲga Diilojigãntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kãɲ-ku wuɔ cãlmuɔ. ⁶ A ne da bande-i-na, kunganu dii kumaɔ maaraa Diilodubuɔ-i. ⁷ Diilonɔ ciɛra wuɔ: *«Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaaɲ-miɲ ku yaɲ na niikonni-i.»*† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yungu-i, naa naa saa ta na cãl nuɔmba-i na yungu. ⁸ A tiraa naara kufangu-i: *Molon-Bienɔ yaa yitienangu tienɔ-i.»

*Yesu siire nagaduɔla nanɔ
(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)*

⁹ Yesuɲ juɔ piye baa *Fariɛbaa-ba-i ti, wuɔ ta kã *Diilonelhãalãdũngu-na. ¹⁰ Naacolɲo nanɔ waa ba hɔlma-na, u nanɲa diei naa minan. Fariɛbaa baa ta ba taara ãntãalãmma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanɔ-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, ɲ gbãa sire jeinɔ *yitienangu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Namaanɔ-na, umaɲ duɔ waa baa tũmaanɔ diei yonɲ u kũndũngu-na aa tũmaanɲ daayo par suur fuon-nu yitienangu-na, kutienɔ ka yaɲ-yo dii fuonngu-na wuɔ yitienangu wei? ¹² Nelbilonɔ-i baa tũmaanɔ-i, hai bɔyaa?

* **12:4** Niɛɲ Samiel sebɛdɛlãɲo-na (1 Samuel) 21.2-7. † **12:7** Ose (Osée) 6.6

Terienḡu fanḡu-na, añfafamma gbãa ce yitienanḡu-na, weiḡa si dii.» ¹³ Aa naa waḡ baa naacolḡ daayo-i wuḡ: «Fara ḡ nanḡa-i.» Naacolḡ wuḡ bi fara u nanḡa-i, kaa firnu kananḡa temma-i. ¹⁴ Farisiēbaa baa pāḡ hel ka ta ba da ba-naa Yesu komman-kūḡu-na.

Yesu yaa Itienḡo cāarāḡo-i

¹⁵ Yesuḡ juḡ suḡ wuḡ ba taara ba ko-yo, wuḡ ta halan terienḡu-na. Nuḡḡ baa kūl ba-naa ta ba nyaanu-yuḡ. Jaamba waa ba hōlma-na. Wuḡ sire-bei hiere ¹⁶ aa naa waḡ-ma kuola-mēi baa-ba wuḡ ba baa yan molo suḡ wuḡ u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilonḡ uḡ puḡraa *Isayi waḡ manḡ, ma'i sī daama-i wei? Isayi waanḡ-ma wuḡ:

«Diilonḡo ciera wuḡ:

¹⁸ *Mi hielaa mi cāarāḡo yaa daayo.*

U maama sa suḡ aa dōlnu-mie.

U yaa fīeḡ mi huḡḡa-i.

Mi ka hā-yo mi *Yalle-i.

U yaa ka pigāan nuḡmba-i nilēḡa-na hiere baa hūmeviile-i.

¹⁹ *U siē gāḡ baa moloḡo.*

U sa jo duḡ ji hohuola baa moloḡo.

Molo siē nu u piiye hūḡḡesenninḡ.

²⁰ *U siē perien terre manḡ kaanu tī,*

aa u siē dīḡ dāamu manḡ kusiriye tī.

U ka waa ma yaa nuḡ-i fuḡ nuḡmba-i nilēḡa-na hiere ba ji hūu viisīnni maama-i.

²¹ *Nuḡmba-i hiere ba ka haa ba nanḡa-i yuḡ.»‡*

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)*

‡ 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4

²² Ku huonḡu-na, baa ji jo baa bobo-yironḡo nanḡo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciε-yo dumaanḡo-na. Yesu wuḡ puur u yufienḡa-i aa naa ce u tuḡ gbã u piiye. ²³ Kuḡ cu nuḡmba hḡmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuḡ: «Ku biyaa ḡaa *Davidi hãayēlḡo yaa-i?» ²⁴ *Farisiεbaa-baḡ juḡ nu-ma, baa gbē-ku dumaa wuḡ: «Jina ba yuntienḡo-i *Belsebulḡ yaa hãa naacolḡ daayo-i himma-i u tuḡ donya jinabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuḡ suḡ baa-ba. Wuḡ gbē-ba wuḡ: «Da ḡ da neduolenḡ-baḡ namaanḡo-i na sa gbo, yiinḡu dii baa yiinḡu na nelle ka muonu. Da na bi waa ciinḡu-na sisḡ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu. ²⁶ *Sitāni duḡ tuḡ donya fuḡ fereḡ baamba-i, ma sī kuu dii ḡaa u ḡaḡ baa u fere ke? Dumaanḡo-na, u fḡḡḡu ce nie aa cḡ u wulaa? ²⁷ Na gbīε-ku dumaa wuḡ Belsebul yaa hãa muḡ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa nuḡmba fuḡ, hai moloḡo-i hãa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fereḡ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muḡ fuḡ, *Diilonḡ-Yalle yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigāaḡ wuḡ *Diilonḡ-bāaḡu paa-nei tī.

²⁹ «Hai moloḡo-i gbãa suur u nabiēḡ dūḡu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabiēḡo yaḡ-yo dumaa? Nḡa kutienḡ duḡ bel u nabiēḡo-i vaa-yo igēna, u gbãa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Umanḡ duḡ uu si dii baa-mi, kuu dii ḡaa kutienḡo bigāaḡ-mi; aa umanḡ duḡ u sa tigiinḡ baa-mi, kuu dii

---

§ 12:24 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

ŋaa u pisállã.

³¹ «Mi tūnu-nei: Nelbiliembanj cāl Diilonjo-i aa ta ba haa tuosinni manj yuɔ hiere, u gbãa ce jande bei aa yanj ma tĩ. Nga umanj duɔ tuora u *Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ hĩɛma-na, jande cɛraa u ce-yuɔ dɔrɔ-i-na. ³² Umanj duɔ wanj āndababalaangu hã *Molon-Bienjo-i, ma gbãa tĩ. Nga umanj duɔ piiye āndaparaangu hã Diilonj-Yalle-i, ma sie tĩ nyunjo, ma sie tĩ bisĩnuɔ.

³³ «Tibifafaangu yaa maanj biefɛfɛiŋa-i. Tibibabalaangu manj biebabalɛiŋa. Ba suɔ tibiinju-i ku bienja yaa nuɔ-i. ³⁴ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Nanj balaan, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Nelienj nuɔ ŋ huɔŋganj yuu baa mamanj, ma yaa hilaan ŋ nunju-na. ³⁵ Nelfɛfɛiŋ u ānfafamma hel u hɔfafanɣa'i nuɔ-i. Aa nelbabalanj u maacembabalamma hel u hɔbabalanɣa'i nuɔ-i. ³⁶ Mi tūnu-nei: Gɛŋgeryiinju-na, bamanj waanj āndasɔsɔnni-i hiere, Diilonjo ka gāŋ baa-ba. ³⁷ Diilonjo ka ne nanj fɛrɛŋ nunj-āndaangu yaa-i aa cira ŋ cālãa sisɔ ŋ saa cāl.»

*Nuɔmba ciera Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesun juɔ piiye tĩ, *ānjĩnamma pigãataamba namba-i baa *Farišɛbaa-ba namba cira: «Hãalãtie, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Fiefie ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku! Ba gbĩɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Binjũŋgu sa ce dii hã-na. *Yonasinj cie mamanj, ma ka saanu baana. ⁴⁰ Yonasinj cie yinni siei-i dumaa teterienjo

kusūngu-na*, *Molon-Bieŋo ka bi ce yinni siei-i dumɛi hɛma-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuɔ Yonasi nungu-i aa nanna ba cilɔbabalaŋo-i†, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i aa na yagar wuɔ na sie nu u nungu-i! Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma. ⁴² Gēngeryiingu-na, Seba nellentienɔ‡ ka da nungu fiefie ku nuɔŋ namaaŋo-na. Fuɔ siire termaanɔ daaku-na a karnu nilɛiŋa-i hiere ji nu *Salomɔ nelma-i, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nungu-i!»

Jina duɔ bir jo u sa fa
(*Like 11.24-26*)

⁴³ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ cira: «*Jina duɔ waa moloŋo-na aa ji hel, u kā ka tuɔ wuɔra u biŋ hɛŋ-nu duɔ taara muntɛnammu. ⁴⁴ Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercolommu-na.» Aa bi bir. Duɔ kā ka da biŋkūngu si dii kutienɔ huɔngana, aa u gbuu migāaŋ-ka da welewele aa tigiin-ka, ⁴⁵ u bir ka bi u najinabaa niehāi, bamaŋ balaanɔ yaŋ ufaŋo-i ba jo ji suur tɛna-kei. Da ba suur tɛna dumaanɔ-na, ku migāaŋ balanɔ kutienɔ-na a yaŋ diɛlā-kūngu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuɔmba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juɔ da ba ji ne-yo
(*Marke 3.31-35; Like 8.19-21*)

⁴⁶ Yesuŋ waa tuɔ piye baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u hāmba-i da ba ji ne-yo. Banɔ juɔ ji da u

---

* **12:40** Nieŋ Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † **12:41** Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ **12:42** Nellentienɔ daayo waa cicienɔ a saanu baa mamaŋ nyegāaŋ girekimma-na.

piiye, baa yiɛra gōŋgūōŋ-nu. ⁴⁷ Naacolŋo nanj wuɔ da-ba aa naa piɛ wanj baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ nyu-i baa ŋ hāmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiɛra gōŋgūōŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hāmba-i wei?» ⁴⁹ Aa naa wuɔra pigāŋ u *hāalābiemba-i baa u nanja aa cira: «Mi nyu-i baa mi hāmba yaa daaba. ⁵⁰ Bamanj ciɛŋ mi To manj dɔrɔ-i-na u huōŋga-i, ba yaa mi hāmba-i, ba yaa mi tūɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fūmanarāŋo nanj maama (Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduōŋgu fanju-na, Yesu wuɔ sire hel kā ka tɛna dalanja nunju-na. ² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugūŋ beŋo nanjo-na tɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ biɛ gbānɛini tuɔ nanj baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nanjo kāa ka nanj fūma u suōŋgu-na. ⁴ Fūma nanjo kā ka di-ire hūmellen-huōŋ-na, huriimba jo ji wuɔ ufaŋo-i. ⁵ Unajo kā ka diire tāmpellen-terien-nu. Hiɛma saa waa bɔi terienju-na; a ce u pa yanj unajo-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasinni saa gbāa suur kā yaan-na. Bāanjuŋ juɔ donj ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpɛmmu! ⁷ Unajo kā ka diire hiɛŋ-nu. Hiɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Umanj diiriye suōŋ-huōŋga-na munterfafammuna, u sire gbuu kpatalla: unajo bienja komuōŋa da-a-ndii, unajo bienja komuōŋa sa-a-siei, unajo komuōŋa baa cīncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

*Kumaŋ cie Yesu tuɔ naŋ gbãɛini-i
(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)*

¹⁰ Yesuŋ juɔ naŋ tɪ, u *hãalãbiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, bige-i cie ŋ ta ŋ naŋ gbãɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ cie baa namaaŋo-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigãaŋ namaaŋo-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kuaŋgu mei. ¹² Umanɔ duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kuaŋgu ka ta ku naara u sɔsuɔmunɔgu-i; ŋga u maŋ duɔ u sa suɔ biŋkũŋgu, cɛlle-kũŋgu maŋ uŋ suɔ-kuŋ, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kumaŋ cie mi ta mi naŋ gbãɛini-i baa-ba, yufieŋa dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelmaŋ kãŋ yaŋga maŋ nuɔ-i. ¹⁴ Diilonɔ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waanɔ-ma wuɔ: «Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,

ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaaŋga-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da biŋkũŋgu.

¹⁵ *Hama-i nuɔ-i?*

Bande ku nuɔmba nyaayã ba fɛrɛ cor;

ba suunu ba tũnni-i

aa suuye ba yufieŋa-i.

Ba sa taara ba da biŋkũŋgu.

Ba sa taara ba nu weiɔma.

*Ba sa bi taara ba suɔnu kuaŋgu aa jo mi wulaa mi
ji kor-ba.» * »*

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufieŋa-i aa ta na nu baa na tũnni-i.

¹⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da naŋ dan

* **13:15** Isayi (Ésaïe) 6.9-10

kumaŋ, aa nu naŋ nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

*Yesu firiinu fūmanarāŋo gbānalāŋgu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)*

¹⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan na tūnni-i na nu fūmanarāŋo gbānalāŋgu yuŋgu-i:
¹⁹ Nuɔmba naŋ hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga; da ba nu *Diilon-bāŋgu maama-i ba sa bel-ma nammu hāi, ba yaŋ *Bigāarāŋo jo ji hiel-ma aa yaŋ-ba. ²⁰ Banaŋ hɔmmu dii ŋaa tāmpellen-terienŋu; da ba nu Diilon-nelma-i ma pāŋ dɔlnu-bei ba hūu-ma. ²¹ Ŋga ma siɛ gbāa naŋ kaasinni. A ce dumaŋo-na wein da ma da kutaamba-i, siɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ²² Banaŋ hɔmmu dii ŋaa hieŋ-terienŋu; da ba nu Diilon-nelma-i ba yaŋ ānjoguɔma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mɛi; a ce ma sa da belle ba wulaa. ²³ A ne da banaŋ hɔmmu dii ŋaa hiefafamma; da ba nu Diilon-nelma-i ba suɔ ma yuŋgu-i aa wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa. Kufanŋu taamba yaa dii ŋaa fūma maŋ gbuu sire kpatalla; unanjo bienja komuɔŋa da-a-ndii, unanjo bienja komuɔŋa sa-a-siei, unanjo komuɔŋa baa cīncielbaa.»

Suontienjo nanjo baa u bigāarāŋo

²⁴ Yesu wuɔ tiraa naŋ gbānalāŋgu nanŋu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa moloŋo maŋ siire ka duu dīmma u suonŋu-na aa jo ji tɛna.
²⁵ Isuɔŋgu nanŋu-na, u bigāarāŋo nanjo yaŋ nuɔmba duɔfūŋ aa sire ka naŋ hēbienja dīmma hɔlma-na.
²⁶ Dīmmanŋ juɔ ta ma hon huɔŋgu-na, suontienjo maacembiemba da hieŋ daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba

yuu suontieŋo-i wuɔ: ‹Yuntie, ma sɪ ŋ duu dɪmma'i ma kula suonɔŋu-na ke, hɛŋgu maama nie?›

28 «Suontieŋo gbẽ-ba wuɔ: ‹Unaŋo sɪ, mi bigaarãŋo naŋo'i ciɛ mafamma-i.›

«Maacembiemba cira: ‹I kã ka for-ku nanna wei?›

29 «Suontieŋo gbẽ-ba wuɔ: ‹Yaan-kun, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dɪmma namma. 30 Yaan ni vãa hiere. Diŋ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igẽna a tigiin-ku caa-ku aa suɔ kar mi dɪmma-i dii-ma inɔŋɔ-na hã-mi.›»

*Diilon-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle
(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)*

31 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tiraa naŋ gbãnalãanɔŋu naŋgu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle maŋ baŋ duude. 32 Mutardi-belle yaa yuraanu yaŋ hiere, ŋga da di pa, di sire maar niifielu-i hiere a ce tibiinɔŋu huriimba ta ba jo ba se kamma kuɔ.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa konsiini

33 Aa naa tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjũmmu-i kolloyufieŋa siei baa-ni, ni sire-muɔ hiere.»

*Kumaŋ ciɛ Yesu tuɔ naŋ gbãɛini-i?
(Marke 4.33-34)*

34 Yesu waan nel daama-i hiere baa nuɔmba-i gbãɛiniŋ; duɔ puur duɔ piiye gbãnalãanɔŋu, a puur duɔ piiye gbãnalãanɔŋu. 35 *Diilopɔpuɔrbilonɔŋ waan mamaŋ ma'i sɪ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonɔŋo waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciɛra wuɔ: ‹Mi ji ta mi piiye baa-ba gbãɛiniŋ.›

*Maman naa fuo dii miwaanjo domma-na,
mi ka wan-ma baa-ba.»†*

*Yesu firnu suontienjo-i baa u bigaarãjo-i ba
gbãnalãangu-i*

³⁶ Yesuŋ juo piiye ti, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kũŋ. U *hãalãbiemba kã u wulaa ka cira: «Niŋ naan gbãnalãangu man wuɔ suontienjo nanjo duu ðimma aa u bigaarãjo kã ka nan hẽbienja ðimma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yunŋu-i wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienjo yaa suontienjo-i; u yaa duu ðimma-i. ³⁸ U suonŋu yaa miwaanjo-i. ðimma yaa baman cuu Diilonjo huonnu aa hẽbienja yaa baman cuu *Bigaarãjo huonnu. ³⁹ Suontienjo bigaarãjo yaa *Sitãni-i. U yaa kãa ka nan hẽbienja-i ðimma hɔlma-na. Dikara-huonŋu yaa miwaanjo timman-huonŋu-i aa dikartaamba yaa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Ban kaal hiŋgu-i ba caa-ku dumaa, miwaanjo timma-na, ku ka waa dumei. ⁴¹ Yiŋgu fanŋu-na, Molon-Bienjo ka ce u dɔrpɔpuɔrbiemba jo ji bel baman guɔlaan nuɔmba gbeini-i baa baman ciŋ ambabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dãnŋbɔguonŋu-na. Kaaluŋu sie ji waa dei. ⁴³ Nga baman wuɔyaan Diilon-hũmelle-i, ba ka waa huonŋu fanŋu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bãansɛniŋgu. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa sɛnɛ

⁴⁴ «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa sɛnɛ man fuyaa suonŋu nanŋu-na, naacolŋo nanjo kã ka paya-yuɔ.

† 13:35 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 78.2

U huəŋga gbuu fɛ, u migāaŋ fuo-yo aa kã ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a jo ji sãa suonɔŋu faŋgu-i.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa niibiliɛŋgu

⁴⁵ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa torgo-ceroŋo maŋ taaraayaŋ niibilefafanni duə sãa. ⁴⁶ U juə da sukpekpelluŋ-kũŋgu naŋgu-i, u kã ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a sãa-ku.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa juəŋo

⁴⁷ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa tete-beljuəŋo. Da ba naŋ juəŋo-i, duə hi teterieŋo teterieŋo, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hũmma-na, ba kã ka tɛna fiɛl baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaaŋo timma ka waa dumɛi: *Dɔrpɔpuərbiemba ka jo ji fiɛl nelbabaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dāŋgbəguəŋgu-na. Kaaluŋgu siɛ ji waa dɛi.»

⁵¹ Yesuŋ waəŋ mafamma-i, wuə yuu u *hãalãbiemba-i wuə: «Miŋ waəŋ mamaŋ, na nuə-ma hiere wɛi?»

Baa cira: «Ûu, i nuə-ma.»

⁵² Yesu wuə cira: «*Āŋjinamma pigãatieno maŋ duə hũu-ma hãalã Diilon-nellentesinni kũŋgu-i, uu dii ŋaa dumellentieno maŋ hielaəŋ bimbifɛlenni-i baa niicolonni-i u muntieramma-na u hã nuəmba-i.»

*Nasarɛtitaamba cɛinaana Yesu-i
(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)*

⁵³ Yesuŋ juə naŋ gbãncini-i tɛ, wuə ta terienɔŋu faŋgu-na ⁵⁴ a kã ba nelle-na‡. Uŋ kãa, wuə kã ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuə waŋ Diilon-nelma-i baa-ba. Kuə cu ba hɔmmu-i. Baa ta ba piye wuə:

‡ **13:54** Ba nelle yaa Nasarɛti. Niɛŋ Like 4.16.

«Fuɔ kaa hel baa nelnul daade-i hie? U cie nie tuɔ gbã u ce hiŋ daama temma-i? ⁵⁵ Ma sɪ fãnaŋo bieŋo yaa ke? Maari bieŋo'i sɪ wei? Fuɔ hãaŋo naŋo yaa baŋ biŋ-yoŋ Sake-i, unãŋo-i Yosefu, unãŋo-i Simɔ aa unãŋo-i *Yuda. ⁵⁶ U tũɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuɔ kaa hel baa hiŋ daama-i hie?»

⁵⁷ Kuŋ cie dumaanjo-na, ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonjo-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵⁸ Baŋ'a ba saa hũu u nelma-i dumaanjo-na, u saa ce gberɛ-weima boi terienju-na.

14

Nsãa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ (Marke 6.14-29; Like 9.7-9)

¹ Yibienja faŋa-na, fãamaanjo maŋ waa *Galile yuŋgu-na, wuɔ nu ba piiye Yesu maama-i. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi-Antipasi. ² Wuɔ gbẽ u maacem-biamba-i wuɔ: «Naacolŋ daayo-i mi suyaa mie *Nsãa-Batise yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i cie u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fɛɛ yaa naa cie ba bel Nsãa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ cieŋo aa u hũu-yo mɔlŋo wulaa. Ba taa ba bi mɔlŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hũyãa-yo dumaanjo-na, Nsãa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Ŋga nuamba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo. Erɔdi duɔ ne terienju faŋgu-i, korma da-yo baa nuamba-i.

⁶ Yiŋgu nanju-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u hom-maŋ-yiŋgu ponsaanju-i aa naa bi u jãnaamba-i.

Erodiyadi bilon wuɔ nyɛɲ Erɔdi jēnaamba yaan̄ga-na ponsaan̄ daaku-na; kuɔ fūnuɲ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pā nun̄gu baa bilon̄o-i wuɔ fuɔ baa Diilon̄o, kɛɛ uɲ taaran̄ kuman̄, u wan̄-ma, u ka hā-yo baa-ku. ⁸ Bilon̄o nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsāa-Bat̄isi yun̄gu. Bilon̄ wuɔ bi cira: «Mi taara ɲ kar Nsāa-Bat̄isi yun̄gu-i a dii-ku tasaan̄-na jo baa-ku ji hā-mi bande.» ⁹ Fāamaan̄o yaan̄ kaa pāɲ bir ka den̄ birma; ɲga u ka ce-ma niɛ? U yaa pāa nun̄gu-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wɛima s̄i.» ¹⁰ Aa naa puɔr ba k̄a ka kar Nsāa-Bat̄isi yun̄gu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaan̄o-na ji hā bilon̄o-i baa-ku. Bilon̄ wuɔ hūu-ku hā nyun̄o-i baa-ku. ¹² Nsāa *hāalābiɛɲ baa k̄a ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa k̄a ka tūnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hāa nelpūngu nan̄gu wuo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14)

¹³ Yesuɲ nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ ben̄o ta tuɔ k̄a u den̄. Nuɔɲ baa yagar nu-ma aa naa hel nilɛɲa-na a bella nuoraan̄gu nun̄gu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Uɲ kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpūngu nan̄ temma u yaan̄ga-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ don̄ tuɔ sire jaamba man̄ waa baa-ba.

¹⁵ Bāan̄guɲ juɔ hir huɔɲgu-na, u *hāalābiɛmba piɛ k̄a u wulaa ka cira: «Bāan̄gu t̄iɛ t̄i, aa ii dii h̄ɛɲ-nu, ɲ sa ce nuɔmba bɔrɔ k̄a nilɛɲa man̄ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni s̄āa wuo wei?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yun̄gu si dii ba da ba k̄a; namei saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hāalābiɛɲ baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yon̄ baa titiraamba hāi.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔɲ baa-ni na ji hā-mi.»

19 Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛnguna, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hɛi baɗ daaba-i a ciir u yungu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonɔ-i aa naa bɔlɔ buruo-i a hɛ u hɛalɛbiemba calnu-yuɔ hɛ nuɔmba-i. 20 Nuɔɗ baa wuo niɛ yarba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien cɛncieluo a hɛi. 21 Bamaɗ naa waa, ba gbɛa yu nuɔmba neifienɛ hɛi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunɗu sɪ baa bisɛlmba-i.

*Yesu wuɔyaa hɔmma dɔrɔ
(Marke 6.45-52; Nsɛa 6.16-21)*

22 Baɗ bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hɛalɛbiemba biɛ beɗo-i ta u yaan-na ta ba karnu ba kɛ bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɔɗ ba cɛnniɗ. 23 Nuɔmbaɗ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kɛ ka nyugɔɗ tɛnɗungu-na tuɔ cɛrɛ Diilonɔ-i. Bɛaɗɗuɗ fiɛ ji tɪ, wuɔ tɛna dii u da-u-diei tuɔ cɛrɛ Diilonɔ-i. 24 A ne da huɔɗgu fanguna, u hɛalɛbiemba naa maa baa beɗo-i. Fafalmu naɗ temma sire ta mu jɛrɛ-bei. Hɔɗ maa ta ma sagalla beɗo-i baa-ba. 25 Cicɛɗjɛale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hɔmma dɔrɔ-i-na u kɛ ba wulaa. 26 Baɗ juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hɔmma dɔrɔ-i-na, ba huleiɗa gbuu pɛɗ caar wuɔ sɪ isuɔtienɔ. Baa donɗ ta ba kaasiɗ.

27 Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!»

28 Pier wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hɔmma dɔrɔ-i-na kɛ ɗ wulaa.»

29 Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pier wuɔ hel beɗo-na tuɔ wuɔ hɔmma dɔrɔ-i-na u jɛrɛ-yuɔ. 30 Uɗ juɔ jɔguɔɗ fafalmu maama-i, u holle pɛɗ caar, wuɔ donɗ tuɔ nyierɛ hɔmma-na. Uɗ nyierɛɗ dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ kaasiɗ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» 31 Yesu

wuɔ fara u nanɣa-i a bel-o aa naa cira: «ŋ saa haa ŋ nanɣa-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Bige-i ciɛ ŋ ce ŋ hɔmmu-i mu hāi?»

³² Uŋ bilaa u nanɣa-i dumaanɔ-na, baa kā ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pāŋ yiɛra. ³³ Bamaŋ waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaanɣa-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diilonɔ-Bieŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na
(Marke 6.53-56)

³⁴ Fafalmuŋ yiɛraaya, Yesubaa baa perien karnu kā Genesareti. ³⁵ Genesaretitaambaŋ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniŋ-nileiŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere ³⁶ ji ta ba cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yaŋ ba yiɛya u jonɣoruo tūŋgu yaa yonɣ. Ku waa umanɣ duɔ yiɛya u jonɣoruo tūŋgu-i, kutienɔ pāŋ sire da yeryer.

15

Bincuaŋ-hūmelle maama
(Marke 7.1-13)

¹ Ku huonɣu-na, *Farisiɛbaa-ba namba-i baa *ānjinaamma pigāataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kā Yesu wulaa ² ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ *hāalābiemba sa wuɔ bincuaŋ-hūmelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi ciɛ namaa na yaŋ Diilonɔ uŋ waanɣ mamaŋ aa ta na ce na bincuaŋ-maama? ⁴ Diilonɔ ciɛra: «*Ta ŋ dii ŋ*

bĩncuɔmba nuŋgu-i.* Aa tiraa cira: *«Umanɔ duɔ wanɔ ɔndaparaaŋgu hã u to-i sisɔ u nyu-i, kutienɔ saaya komma.»*† 5 Nga namaa birii cira wuɔ umanɔ duɔ wanɔ baa u bĩncɔiŋo-i wuɔ: *«Minɔ ŋa naa da kumanɔ da mi kãyã-niɛ, mi pãa-ku hã Diilonɔ.»* Kere umanɔ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji fenɔ da bĩŋkũŋgu hã u bĩncɔiŋo-i weiima si. 6 Terienɔgu fanɔgu-na, na huraa Diilonɔ-nelma-i baa na bĩncuɔŋmaama. 7 Huhurmantaanɔ namaa temma-i daana-i; *Isayinɔ fii-na baa kumanɔ, na yuu-ku. Isayi waanɔma wuɔ: *«Diilonɔ ciera wuɔ:*

8 *«Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yonɔ.*

Mi maama si dii ba hɔmmu-na.

9 *Banɔ pigãanɔ nuɔmba-i hũmelle manɔ, bafamba diele. A ce dumaanɔ-na, yunɔgu si dii ba Diilojaale-na.»*‡»

Kumanɔ gbãa guɔla neliɛŋ nuɔŋo-i
(*Marke 7.14-23*)

10 Yesunɔ piye mafamma-i, wuɔ bĩ nuɔmba-i a ji cira: *«Karaanɔ na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i: 11 Kumanɔ suuriinɔ neliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbãa guɔla-niɛ Diilonɔ-hũmelle-na. Kumanɔ hilaanɔ, ku yaa gbãa guɔla-niɛ.»*

12 U *hãalãbiemba piɛ u caanɔ-nu ka cira: *«Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaanɔ *Farisiɛbaa-ba-i wei?»*

13 Yesu wuɔ cira: *«Mi To manɔ dɔrɔ-i-na, unɔ¹ a u saa sũ tibinni manɔ hiere, ni ka fuur halanɔ. 14 Yaanɔ-banɔ, baa dii ŋaa yiriemba manɔ bilaa ba nayirienɔ nammu. Na suyaa kerre yironɔ duɔ bel u nayironɔ nanɔga, ba ka par suur fuonɔ-nu ba hãi-i-na hiere.»*

* 15:4 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.12; Anɔŋnammanɔ-sebɛ 5.16 † 15:4 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Isayi (Ésaie) 29.13

15 Pier wuɔ cira: «Niŋ waŋ nelma maŋ daama-i i saa suɔ ma yaanŋa-i; firnu-mɛi baa-ye.»

16 Yesu wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaanŋo-i yogo wei? 17 Namaa saa suɔ wuɔ kumaŋ suuriŋ neliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku kã ŋ kusũŋ-nu aa cor ka ce biniɛŋa wei? 18 A ne da neliɛŋ nuɔ niŋ waŋ mamaŋ ŋ nuŋgu-na, ma hel ŋ huɔŋga'i nuɔ-i; ma yaa gbãa guɔla-niɛ Diilonŋ-hũmelle-na. 19 Anjɔgbabalamma hel neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i: N huɔŋga'i diyaan-niŋ nelkollɛ-na, *fuocesinni-na, biŋwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebiɛnande-na. 20 Daama temma yaa guɔlaayan neliɛŋ nuɔŋo-i. Nŋa a wuo niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanŋu siɛ gbãa guɔla-niɛ.»

*Nerciɛŋo naŋo haa u nanŋa Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)*

21 Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a kã Fenisi mara nuɔ. § 22 A ne da nerciɛŋo* naŋo waa terienŋu fanŋu-na. Yesuŋ kãa, ciɛŋ daa wuɔ cu u huonŋ-nu tuɔ fara u piiye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *Jina naŋo dii mi bilonŋo yunŋu-na, kuu si dii-yuɔ dɛi.» 23 Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. U *hãalãbiemba piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, ŋ sa bir ciɛŋ daayo-i i huonŋu-na wei? N saa da uŋ ceŋ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wei?»

---

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɪ ma nyɛgãan girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sidõ mara». Nilɛiŋa fanŋa dii Fenisi huonŋ-na. * 15:22 Ciɛŋ daayo bincuwamba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigãan wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

24 Yesu wuɔ cira: «Diiloŋo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yon, baa dii ŋaa tɔlmba man baala.»

25 Ciɛŋ daa wuɔ jo ji dɔuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-mie!»

26 Yesu wuɔ cira: «Da ŋ bie bisɔlmba niiwuoni-i hɔ juoraamba baa-ni ku saa fa.»

27 Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ŋ waan ninsoŋo, ŋga ma sɔ juoroŋo tien duɔ wuo niiwuoni-i aa niman diire, juoroŋo wuo-ni ke?»

28 Uŋ waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ haa ŋ nanŋa-i mie kelkel! Niŋ taaran kuman, Diilo ka hɔ-ni baa-ku.»

Terduanŋu fanŋu-na, bilon wuɔ bi paŋ da u fɛɛ.

Yesu siire jaamba bɔi

29 Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a kɔ *Galile dalanŋa-na ka nyugun tanunŋu nanŋu-na tɛna.

30 Nuon baa kɔɔl ba-naa ta ba kɔ u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dei. Uman duɔ jo baa u wuonŋo, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanŋu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! 31 Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienŋa puurii. Kuɔ ce nuamba-i gbɛɛ. Baa ta ba gbɛienŋ *Isirahel-baamba Diiloŋo-i.

Nuamba neifienŋa hɔi wuyaa buruo niehɔi yar-ba (Marke 8.1-10)

32 Yesuŋ waa dalanŋa-na, yiinŋu nanŋu-na, wuɔ bi u *hɔalɔbiemba-i a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuon

daaba hujarre ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biŋkūŋgu wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hūmelle-na.»

³³ U hāalābiemba yuu-yo wuo: «I ka da nii-wuoni-i hie hīeŋ daaku-na die hā nelpūŋ daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuo yuu-ba wuo: «*Buruo u nie dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehāi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuo gbē nuɔmba-i wuo ba tiena hīema-na ³⁶ aa naa biē buruo niehāi daayo-i baa tetebieŋ daaba-i a jaal Diilonɔ-i aa naa bŭlnu-nie hā u hāalābiemba calnu-nie hā nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufieŋ niehāi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifieŋa hāi temma. Caamba nuŋgu sī baa bisāimba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo tī, Yesu wuo ce ba bɔrɔ kŭŋ ba cīnniŋ aa fuɔ wuo kā ka biē beŋo tuɔ kā Magadā.

16

Yesu suɔraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huɔŋgu-na, *Farisiēbaa-ba namba-i baa *Sadusiēbaa-ba namba siire kā Yesu wulaa wuo ba ka piye cure-yuo. Baŋ kāa, baa cira: «Hāalātie, ce himma namma i ne, mamaŋ pigāaŋ wuo ŋ juɔ Diilonɔ-jomma.»

² Yesu wuo cira: «Bāaŋ da ku ta ku suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, da na ne diilonɔ yaaŋga-i da-ka dāa, na cira: «Diilonɔ sie dāa, terieŋgu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyunɔgu-na a da diilonɔ yaaŋga saa fa, na cira: «Diilonɔ ka dāa nyunɔgo-i-na.» Na cie nie ta na suɔ

diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamanɔ cieni fiɛfiɛ-i-na ma yunɔu-i? ⁴ Fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku. Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Biɲkũngu sa ce dii hã-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uɲ waan mafamma-i, wuɔ ta aa naa yan-ba.

Yesu gbuɔya u hãalãbiemba-i
(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-banɔ taa terienɔu-na, baa kã ka biɛ beɲo ta ba karnu ba kã dalanɔa yiɛnɔu nanɔu-na. A ne da ban'a ba ta, ma saa tienu u *hãalãbiemba biɛ *buruo. ⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jande, bilaanɔ na ferɛ *Fariɛ ba siini-na baa *Sadusɛ ba bi niini-na.»

⁷ U hãalãbienɔ baa donɔ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Iɲ'a i saa biɛ buruo ku'i ciɛ u tuɔ piiye de-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ banɔ wanɔ mamanɔ. Wuɔ cira: «Na saa haa na nanɔa-i miɛ ku haama. Na bilaa-ma niɛ aa cira nan'a na saa biɛ buruo ku'i ciɛ mi ta mi piiye de-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanɔa-i yogo wei? Nanɔ calaanu buruo u ndii manɔ hã nuɔmba neifienɔ hã nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa nanɔ biyaa segeyufienɔ manɔ ta ku yiinɔu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehã manɔ nanɔ calaanu-yuɔ hã nuɔmba neifienɔ hã ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufienɔ manɔ nanɔ biyaa-ya ta kufanɔu yiinɔu-na a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbɛ na suɔ wuɔ miɲ ciera na bel na ferɛ Fariɛ ba siini-na baa Sadusɛ ba niini-na,

* **16:9** Niɛɲ 14.15-21. † **16:10** Niɛɲ 15.32-38.

mi sa waŋ bur-maama!» ¹² Terienḡu fanḡu-na, u hāalābiemba suṵ suṵ wuṵ u saa cira ba bel ba fεε siiniŋ-kerreŋ, ŋga wuṵ ba bel ba fεε Farisiε ba nelma'i nuṵ-i baa Sadusiε ba maama-na.

Yesu sinni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

¹³ Yesubaa baa kāa kuanḡu-i Sesare maŋ Filipu wuṵo-na. Yesu wuṵ ka yuu u *hāalābiemba-i wuṵ: «Nuṵŋ ba'a hai moloŋo-i *Moloŋ-Bieŋo-i?»

¹⁴ U hāalābienḡ baa cira: «Banamba ciera nuṵnei *Nsāa-Batise-i; bananḡ ba'a nuṵnei *Eli-i; bananḡ ba'a *Seremi; bananḡ ba'a *Diilopɔpuɔrbiloŋo nan nuṵ.»

¹⁵ Yesu wuṵ cira: «Aa namaa fuṵ, na'a hai moloŋ muṵmei?»

¹⁶ Simō-Pier wuṵ cira: «Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu-i aa saanḡ *Koŋkortienḡo maŋ, u yaa nuṵŋo-i. Ciceġmantienḡo Bieŋo yaa nuṵŋo-i.»

¹⁷ Yesu wuṵ cira: «Pier, Nsāa bieŋ nuṵ, nanḡ yunḡu dɔlaa, niŋ waanḡ mamaŋ daama-i nanḡ kusūŋ-maama si, mi To maŋ dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma ŋ nuŋgu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, ŋ yerre yunḡu yaa wuṵ tãmpġlle. Mi tũnu-nie: Mi ka fu mi dũŋgu-i tãmpġlle fande yaa nuṵ-i. *Sitãni yufelle kuṵ, u sie gbāa ce-ku biŋkũŋgu. ¹⁹ Mi ka hã-ni *Diiloŋ-nelle dieŋa-i: Da ŋ ciina kumaŋ hiεma-na bande-i-na, ba ka ciina ku biŋkũŋgu-i dɔrɔ-i-na; da ŋ bi sie kumaŋ hiεma-na bande-i-na, ba ka bi sie ku biŋkũŋgu-i dɔrɔ-i-na.» ²⁰ Aa naa waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuṵ ba baa yanḡ ma hel wuṵ Diiloŋ uŋ saanḡ *Koŋkortienḡo maŋ u yaa ufaŋo-i.

Yesu kaal u muliεma-i baa u hāalābiemba-i

(Marke 8.31-9.1; Like 9.22-27)

²¹ A don huon̄gu fan̄gu-na, Yesu wuɔ don tuɔ piiye u pigāan̄ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Da ku fiε ce ne niε, fuɔ mi kā *Yerusalemu-i-na. Da mi kā, nelle b̄incuɔmba-i baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i a naara *ānj̄inamma pigāataamba ka ce-mi sūlma aa ko-mi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hāi yon̄ h̄iema-na, sieliŋ-yiŋgu-i, mi ka sire hel jo.» ²² Uŋ waan̄ mafamma-i, Pier wuɔ b̄i-yo ba kā ba den̄ ka tuɔ wan̄ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo siε hūu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fiε aa naa cira: «*Sitāni, kā ŋ halan̄ mi caan̄-nu! N̄ taara ŋ guɔl mi gbeini-i wuɔ niε? N̄ kusūŋ-maama-i Diilon̄-maama s̄i, nelbilien̄-maama.»

²⁴ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ gbē u hāalābiemba-i wuɔ: «Umaŋ duɔ tuɔ taara u cu mi huon̄-nu, kutien̄o saaya u c̄iina u fεrε, aa u bi saaya u siε mul̄iema-i baa kuliŋgu-i. ²⁵ Umaŋ duɔ tuɔ kaal baa u yun̄gu yon̄, kutien̄o ka k̄osuɔŋ u fεrε; nga umaŋ duɔ tuɔ k̄osuɔŋ u fεrε mei maama-na, kutien̄o ka da cic̄lma man̄ sa t̄ien̄ dede-i. ²⁶ Nelien̄ nuɔ da ŋ da ŋ yufien̄-niini-i hiere miwaan̄o-na aa ka caa, yun̄ haku-i dii-kuɔ? Nelien̄ nuɔ ŋ gbāa s̄āa ŋ yun̄gu-i baa bige-i Diilon̄o wulaa? ²⁷ *Molon̄-Bien̄o ka jo baa u To f̄ŋgūɔ-i baa u *d̄or̄p̄uɔr̄biemba-i. Duɔ jo, u ka p̄ā nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Banamba dii na h̄olma-na bande-i-na, ba siε hi ku, ba ka da Molon̄-Bien̄o juɔ u f̄ŋḡotes̄inn̄iŋ-jomma-i.»

*Yesu birii u denj birma
(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)*

¹ Yesuŋ waanj mafamma-i, yinni niediei ku huonŋu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hãanɔ-i Nsãa, ba kã ba denj ka nyugũŋ tãnujaataama nanɔ-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma: U yaanŋa caa dumaa ka fereŋ nuɔ ŋaa bãanŋu, u jonŋorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na de! Da ŋ sie, ŋ yan mi ce gbuganni siei: ku diei nanj kũŋgu, ku diei Moisi kũŋgu, aa ku diei kũŋgu nanŋu-i Eli kũŋgu.» ⁵ Nelma saa ji tĩ u nunŋu-na, nyaasinni nanni jo ji cĩnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piye ni huonŋa-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛŋ mi huonŋa-i. Taa na nu u nunŋu-i!»

⁶ Molonj daa unj piye, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyenj; baa dũuna hiere nisĩŋ ba yunni-i hiɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanŋa-i bei aa naa cira: «Baa na kãalã; siirenj!» ⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yonj.

⁹ Banj juɔ ta ba hiire tãnunŋu-na, Yesu wuɔ wanj ma kuola-mei baa-ba wuɔ *Molonj-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wanj nel daama-i baa molonj.

¹⁰ U hãalãbienj baa cira: «Ma sĩ *ãnjinamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igɛna aa Diilonj unj pãa nunŋu-i wuɔ u ka saan *Konkortienj manj, u suɔ jo ke?»*

---

* **17:10** Malaki (Malachie) 3.23

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migãaŋ weima-i hiere, ¹² nga mi tũnu-nei: Eli juɔ tĩ. Uŋ juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bãaŋgu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bãaŋgu-i Moloŋ-Bieŋo-na dumei.» ¹³ Terieŋgu faŋgu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbẽ *Nsãa-Batisei yaa dumaŋo-na.

*Yesu duɔnya jina naacombiloŋo naŋo-na
(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)*

¹⁴ Baŋ hiiriye tãnuŋgu-na ka hi nuɔmba terieŋgu-i, naacolŋo naŋ wuɔ piɛ ka dũuna Yesu yaaŋga-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi bieŋo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmɔrɔŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dei. Da ku sire-yuɔ de-i-na, kuniɛ u cii suur dãamu-na, kuniɛ u cii suur hũmma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *hãalãbiemba wulaa, nga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fiefie ku nuɔŋ namaŋo-i na sa hũu neliɛŋ maama, na saa fa! Na daa nie sĩ mi ka tĩena baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombiloŋo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombiloŋo-i. *Jina'i naa cie-yo dumaŋo-na. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor u hel naacombiloŋo-na. Jina wuɔ bi hel. Naacombiloŋ wuɔ da u fɛɛɛ.

¹⁹ Jinaŋ hilaa, hãalãbiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i cie mie i saa gbãa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na naŋga-i mie ku haama ku'i cie. Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fie haa na niele-i mie yoŋ, weima sie gbãa yar-na cemma: Na gbãa gbẽ tãnuŋ daaku-i wuɔ ku sire kã dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa

cira: «Jīna daayo temma-i, da na saa dii sūᅅgu aa cārā Diilonᅅo-i na sie gbāa donya-yuᅅ.»]

Yesu tirii u kuliᅅgu maama-i

(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiᅅgu nanᅅu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba waa ta ba wuᅅra *Galile huᅅᅅga-na, Yesu wuᅅ tuᅅ piiye baa-ba wuᅅ: «Yiᅅgu dii baa yiᅅgu, ba ka bel *Molon-Bieᅅo-i hā nuᅅmba-i baa-yo²³ ba ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoᅅ hīema-na, sieliᅅ-yiᅅgu-i u ka sire hel jo.» U hāalābiemba nuᅅ mafamma-i ce nie? Baa gbuu pāᅅ vāa ba yammu-i.

Nampo kūᅅgu

²⁴ Baᅅ kaa hi Kafarnamu-i, bamaᅅ hūyāaᅅ *Di-ilodubuᅅ nampo-i, baa pie yuu Pier wuᅅ: «Na hāalātieᅅo pā Diilodubuᅅ nampo-i wei?»

²⁵ Pier wuᅅ cira: «U sa pā-yo wuᅅ bige-i cie?»

Pieᅅ juᅅ jo ji tuᅅ suur, Yesu wuᅅ siᅅᅅ-yo cira: «Pieᅅ, naᅅ wulaa haba-i pāaᅅ nampo-i ba hā fāᅅᅅtaamba-i hīema-na bande-i-na? Ba bisālmba'i pāaᅅ-yoᅅ waa nieraamba'i pāaᅅ-yoᅅ?»

²⁶ Pier wuᅅ cira: «Nieraamba'i pāaᅅ-yoᅅ.»

Yesu wuᅅ cira: «Kuu dii ᅅaa ba bisālmba nuᅅgu si dii nampo pāmma-na; dumei sī wei? ²⁷ Nga, mi sa taara i guᅅla Diilodubuᅅ yaataamba hᅅmmu-i. Kā nuoraanᅅu-na ᅅ ka dii halle. Da ᅅ ka bel teterieᅅo maᅅ diᅅlā-wuᅅᅅo-i, ᅅ gbaar u nuᅅgu-i, ᅅ ka da warbelle nande, ᅅ hiel-de ᅅ ka pā mᅅi nampo-i baa naᅅ bi wuᅅᅅo-i hiere; di ka gbᅅ.»

18

Hai molonᅅo-i nelbuᅅ-i Diilonᅅ-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huoŋgu fangu-na, Yesu *hāalābien baa piε u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuo-i *Diilonj-nelle-na?» ² Yesu wuo bi bisāmbilonjo naŋo a ji yiera-yuo ba hōlma-na ³ aa naa cira: «Yaaj mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisāmbienj temma, na cεraa na suur Diilonj-nelle-na. ⁴ Umanj duo hiire u fεε a ce u fεε cεkūo bisāmbilonj daayo temma-i, kufangu tienjo yaa nelbuo-i Diilonj-nelle-na. ⁵ Na saa da, umanj duo ne muoŋo-i aa bel bisāmbilonj daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mei fεε yaa-i.

⁶ «Bisāmbiamba manj haa ba naŋga mie daaba-i hiere, umanj duo guol unanj gbeini bei Diilonj-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na! Kuo baa na to namelle u nuonju-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buo-yuo.

⁷ «Sūlma haraa nelbiliemba-na; ba siε gbāa naa kuubabalaangu muncemmu-i, ŋga umanj duo dii u nanoljo-i ku cemma-na, sūlma haraa kutienjo-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ naŋga dii-ni kuubabalaangu cemma-na, sisō ŋ gboluonju, kar-ku ŋ nanna dii daalεi. Da ŋ suur Diilonj-nelle-na ba naŋga diei, sisō baa gboluonju diei, ku boyyaa ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na, sisō baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaangu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalεi! Da ŋ suur Diilonj-nelle-na baa yufelle diei, ku boyyaa ba ka caa-ni baa ŋ yufienja-i a hāi-i-na.»

*Diilonjo sa siεya u bisāmba-i
(Like 15.3-7)*

10 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, taa na kãŋ bisãlŋ daaba-i hiere, baa na yaŋ u diei. Mi tũnu-nei: *Dɔrpɔpuɔrbiemba maŋ niɛyaŋ-bei, baa dii baa mi To-i dɔrɔ-i-na bãaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. [11 *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.]» 12 Aa naa cira: «Namaa wulaa, tũlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa umaŋ, aa u diei balla-bei, kutieŋo sie yaŋ komuɔŋa naa baa cĩcieluo nennaa maŋ tiyãa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuonḡ daayo-i wei? 13 Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fẽ. A ne da komuɔŋa naa baa cĩcieluo nennaa maŋ tiyãa ba saa balla, bafamba kũŋgu saa gbãa fẽ u huɔŋga-i fẽŋ daama temma-i. 14 Ku yaa ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na u kũŋgu-i; u sa taara u diei balla bisãmbienḡ daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

15 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobiŋ duɔ cãl, kã u wulaa ŋ ka pigãaŋ-yo uŋ cãlãa kusuɔŋ-nu; na hã-na-hãi. Duɔ hũu-ma wuɔ u cãlãa, na cor baa na horre-i. 16 Duɔ saa hũu-ma, ŋ yaŋ-yo aa ŋ taara nelduɔŋo ŋ naara ŋ fere, sisɔ nuɔmba hãi na kã u wulaa na ka fiɛlnu-meɪ ŋaa Diilonḡ-nelmaŋ waanḡ-ma dumaa wuɔ: «*Siertaamba hãi sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.*»† 17 Duɔ saa ka hũu bafamba maama-i, kã ŋ ka hi Diilonḡ-dũŋ-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilonḡ-dũŋ-baamba nuŋgu-i, baa tiraa ŋ ta ŋ kãŋ-yo na horre-na; ta

* **18:12** Ma nyegãaŋ girekimma-na wuɔ: «Kutieŋo sie yaŋ komuɔŋa naa baa cĩcieluo nennaa maŋ tiyãa dii tãnuŋgu-na.» Bafamba hĩema-i hiere tãnni. † **18:16** Anjĩnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 19.15

η kãη-yo baa *nieraamba sisō η ta η kãη-yo baa nelbabalaamba.‡

18 «Mi waη ninsoηo-i baa-na: Da na cīna bīηkūηgu bīηkūηgu hīema-na bande-i-na, ba ka cīna-kuō dōrō-i-na. Da na bi siē bīηkūηgu bīηkūηgu hīema-na bande-i-na, ba ka siē-ku dōrō-i-na. 19 Aa mi tūnu-nei: Na hōlma-na, bamaη da ba nunu banna hīema-na bande-i-na aa cārā bīηkūηgu mi To-i dōrō-i-na u wulaa, u ka hā-ba baa ku bīηkūηgu-i. 20 Na saa da, nuōmba hāi sisō nuōmba siēi da ba tigiη ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hōlma-na.»

Diiloηo taara i tiē ce jande i-naa nuō

21 Yesuη waan mafamma-i, Pier wuō piē yuu-yo wuō: «Itie, moloη duō tuō cāl-mi aa mi ta mi yaη ma ta ma tī, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pē? Da ku ji hi niehāi wei?»

22 Yesu wuō cira: «Mi siē cira niehāi yoη dē! Nga mi ka cira da ku hi komuōηa siēi baa cīncieluo a tir sōmma niehāi.»

23 Aa naa cira: «Na saa da, *Diiloη-nellentesīnni dii ηaa nellentieηo maη taaraayaη duō yuu u cēmieηa-i u maacemiembra wulaa. 24 U ce ba ta ba bī-ba ba hā-yo u tuō yuu-ba. Ku juō hi unaoη-i u cēmelle waa gbεgε-diele. § 25 U saa naa waa duō gbāa pā-de. Nellentieηo cira: «Da ma waa dumaaoη-na, suoraan-yoη baa u cieηo-i baa u

---

‡ 18:17 Ma nysgāaη girekimma-na wuō: «... ta η kãη-yo baa *nieraamba sisō *nampohūutaamba.» Bafamba taa ba kãη nieraamba-i baa nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nieη Anfirnumma-na. § 18:24 Cēmelle maη waa-yuō di gbāa pā gonguonaamba neifieηa ndii a ka hi bieη cīncieluo a ndii a saa baa gbēiη nuηgu maη bīē girekimma-na.

bisālm̄ba-i a naara u nagāṅ-niini-i hiere na suu u cēmelle-i.»

²⁶ «Naacolṅo kā ka dūuna nellentienṅo yaanṅa-na aa cira: «Jande, ne Diilonṅo-i aa ṅ fē ṅ huṅga-i, mi ka gbāṅ kpelle suu-de.» ²⁷ Uṅ piiye dumaanṅo-na, u hujarre ko nellentienṅo-i, u cira u yaṅ u baa tiraa u pā bṅkūṅgu aa u sire u kā.

²⁸ «Maacembilonṅ daa u bi hilaa ku yaa nuṅ-i a suu baa u nabentienṅo nanṅo. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cēmelle waa u nabentienṅo faṅo-na. Di saa bi waa bōi.* U pāṅ nyṅ u nuḥṅna aa cira: «Jo baa mi gbeinṅa-i!» ²⁹ U nabentienṅo dūuna u yaanṅa-na aa cira: «Jande, ne Diilonṅo-i aa ṅ fē ṅ huṅga-i mi ka gbāṅ kpelle suu-de.» ³⁰ Naacolṅ wuṅ ma sa tī. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuṅ duṅ saa suu cēm̄el daade-i u sa da hel. ³¹ Ku saa dōlnu u nabaamba-i. Baa kā ka tūnu nellentienṅo-i baa-ma. ³² Nellentienṅ wuṅ ce ba bī u jo. Uṅ juṅ, nellentienṅ wuṅ cira: «Nelbabalanṅ nuṅ nanṅ temma-i daani-i, ma sī nanṅ cāarā-muṅ meī ce nanṅ yaṅ meī gbeinṅa-i kē? ³³ Ma miṅ ciε hujarre-i nuṅ-na dumaa, nanṅ saa waa ṅ ce hujarre-i ṅ nabentienṅo-na dum̄ei w̄ei?» ³⁴ U huṅganṅ guṅlaaya baa-yo cor dumaanṅo-na, wuṅ pāṅ saanṅ-yo u ka tuṅ ce p̄ort̄omma duṅ suu u cēmelle-i.»

³⁵ Yesuṅ waanṅ mafamma-i, wuṅ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuṅ, mi To manṅ d̄orṅ-i-na u bi ka ce-na dum̄ei.»

---

* **18:28** Gir̄kimma-na ba ciεra u cēmelle waa «*deniebaa komuṅṅa ndii». A ne da ba taa ba pā gonṅuonṅo-i denie diei bād̄uṅgu-na. A ce dumaanṅo-na caamba siei baa yinni c̄nciel maacemmanṅ-sullu'i waa-yuṅ.

19

Bige-i gbãa biëna ãnsorre-i?

(Marke 10.1-12)

¹ Yesuŋ juo waŋ nel daama-i ti baa nuomba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kã *Yude ka waa dii *Yurdẽ bomborma namma-na. ² Nuon baa sire kũol banna kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bei hãba.

³ *Farisiebãa-ba nan baa ta ba ne wuɔ si ba ka gbãa piiye cure-yuɔ. Baa piẽ u caaŋ-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miẽ Diilon-ñumelle-i, da ku dɔl-nin ñ gbãa nanna ñ ciẽno-i wei?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Naaa saa kalaŋ mamaŋ nyegãaŋ Diilon-nelma-na wei? Ma si ma waan Diilon-nelma-na wuɔ Diilon un'a u jina miwaanjo-i *«u maa biẽno baa ciẽno»** ⁵ aa cira: *«A ce dumaanjo-na bibiẽno ka yan u bincũmba-i aa waa baa u ciẽno ba gbonu ce kuuduonju.»*† ⁶ Da ba waa dumaanjo-na, ba sa tiraa kãŋ-ba nuomba hãi, ba kãŋ-ba ñaa nelduonjo. Terienju fanju-na, Diilon duɔ gbonu kumaŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

⁷ Farisiebãa baa yuu-yo wuɔ: «Maŋ yen dumaanjo-na, bige-i ciẽ *Moisi wuɔ umaŋ duɔ nanna u ciẽno-i u nyegẽŋ sebe hã-yo a pigãaŋ wuɔ ba ãnsorre buɔra?»‡

⁸ Yesu wuɔ cira: «Diilon un taa u ma miwaanjo-i u saa naa dii mafamma-i u huonja-na, nga Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i ciẽ u hã-na ñumelle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i. ⁹ Nga mi tũnu-nei:

---

* **19:4** Miwaanjo jnamman-sebe (Genèse) 1.27 † **19:5** Miwaanjo jnamman-sebe (Genèse) 2.24 ‡ **19:7** Anjnamma tiyemman-sebe 24.1

Umanj ciejɔ-i duɔ u sa ce bɛmba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jã unanjo, kutienjo saa wuɔ Diilonj-hũmelle; u cie *fuocesinni'i dumaanjo-na.»

¹⁰ Uŋ waan mafamma-i, u *hãalãbiemba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ŋ bie ciejɔ-i tiiŋgu wei? Nj sa yan aa tɛ sern nuɔ bɔlbɔl wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonj duɔ hã bamanj ku fɔŋgũɔ-i ba'i gbãa hũu nel daama-i, da ma'i sɪ nuɔmba-i hiere ba maahũuma sɪ. ¹² Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sersinni-i, banamba nel-biliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilonj-maama'i diyaa-ba niɛ. Umanj duɔ u ka gbãa hũu-ma u hũu-ma.»

*Yesu cãarã Diilonjo-i hã bisãmbiembra namba
(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)*

¹³ Ku huonju-na, baa jo baa bisãmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonjo-i hã-ba. *Hãalãbienj baa sire ta ba nuola bamanj juɔ baa-ba. ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisãlmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamanj dii bafamba temma-i, *Diilonj-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonjo-i hã-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuɔ ta halan terienju-na.

*Weiŋo nanj maama
(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)*

¹⁶ Banj taa dumaanjo-na, naacoljo nanj wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, mi saaya mi ce ãnfafan hama-i da mi gbãa da cicɛlma manj sa tɛŋ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ yuu-mi baa ãnfafammanj-maama? Nelduɔŋo diei dii umanj faa; u yaa Diilonjo-i. Da ŋ ta ŋ taara ŋ da cicɛlma manj

sa t̄ieη dede-i, η saaya η ta η wuɔ uŋ'a i tie wuɔ hūmienja maŋ.»

¹⁸ Naacolŋ wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «*Baa ko neliεŋo, baa ce *fuoces̄inni, baa cuo, baa kar coima η haa molo-na, ¹⁹ ta η dii η to-i baa η nyu-i ba nuŋgu-i, ta η dɔl η nanolŋo-i ηaa niŋ dɔl η fεε dumaa.*» §»

²⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi ciε-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da η ta η taara η gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã η ka suor η nagãŋ-niini-i hiere aa η cal gbeija faŋa-i η hã sūntaamba baaya, ku yaa η ka ce weijη nuɔ dɔrɔ-i-na; aa η jo η ji ta η nyaanu-miε.» ²² Naacolŋ daayo naa silaa waa weijɔ cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ pãŋ vãa u yaaŋga-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Kumaŋ ka ce weijɔ duɔ gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁴ Na suyaa wuɔ kumaŋ ka ce nyɔgõme duɔ gbãa cor mis̄εŋε-fuonŋu-na kuu dii kpelle dε! Nga mi tūnu-nei: Kumaŋ ka ce weijɔ duɔ gbãa suur Diilonŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁵ Uŋ waŋ mafamma-i, u hãalãbiemba hɔŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piiye wuɔ: «Dumaŋŋo-na, hai moloŋo-i ka gbãa suur Diilonŋ-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wu-laa ma siε gbãa ce, ŋga weima sa yar Diilonŋo-i.»

---

§ 19:19 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.12-16; Anjɩnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 5.16-20; Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 19.18

27 Terienḡu fanḡu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, mie maḡ yaan i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie i ka da bige-i kuɔ?»

28 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waḡ ninsoḡo-i baa-na: Bimbiḡ da ni ji bir hiere niifelenni, *Molon-Bieḡo ka tiena u fḡḡḡotesinni-na aa namaa namaḡ nyaanun-mie cincienuo baa na hāi, na ka bi tiena fḡḡḡotesinni-na ta na fienu *Isirahel dūnni cincienuo ni hāi niini yun-maama-i. 29 Aa umaḡ duɔ ta aa yaḡ u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisāmba-i, u sonni-i mei maama-na, un taa aa yaḡ nimaḡ, u ka da ni temma sɔmma komuḡḡa ndii. Aa u ka tiraa da cicēlma maḡ sa tieḡ dede-i. 30 Na saa da, bamaḡ taa yaanḡa fiēfiē-i-na, ba bɔi ka bir waa huḡḡ-nu, aa bamaḡ dii huḡḡu-na fiēfiē-i-na, ba bɔi ka ta yaanḡa.»

20

Suontieḡo naḡo baa u maacenciraamba

1 Ku huḡḡu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-bāanḡu dii ḡaa suontieḡo maḡ siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suḡḡu-na. 2 Un daa maacenciraamba-i ba waḡ ma saa wuɔ u pā-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bāduḡḡu-na aa ce ba kā suḡḡu-na.

3 «Bāanḡun juɔ boḡ, u kā nellen-huḡḡa-na ka tiraa da banamba wuɔra ba biḡ ba sa ce biḡkūḡu. 4 U gbē-ba wuɔ: «Kāan mi suḡḡu-na, mi ka pā-na, mi sie du-na.» 5 Bafaḡ baa bi ta kā.

* 20:2 Ba taa ba pā ḡoḡuonaḡo-i denie diei bāduḡḡu-na.

«Bãanḡuḡ juo huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kã. Bãtarunḡu-na, maaduoma. ⁶U juo tiraa hel bãan-yufellen kãn suurma huonḡu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na tɛna nan bãanḡu-i na saa ce bɪŋkũḡu?»

⁷«Baa cira: «I saa da maacemma ku'i ciɛ.»

«Suontienḡ wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Da ma waa du-maanjo-na, kãanḡ mei suonḡu-na.»

⁸«Bãanḡuḡ juo tɪ huonḡu-na, suontienḡ wuɔ wanḡ baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bɪ maacenciraamba-i ḡ pã-ba. Nḡ donḡ baa bamanḡ juo huonḡu'i nuɔ-i ḡ ka bãl baa dɪɛlã-baamba-i.» ⁹Bamanḡ juo bãanḡuḡ kãn suurma-i huonḡu-na, ba bɪ bafamba jo, ji hã-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunninḡ. ¹⁰Kuḡ juo hi dɪɛlã-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar bamanḡ juo huonḡu-na; ba hã-ba kuuduonḡu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹Baa sire ta ba waana baa suontienjo-i ¹²wuɔ: «Bamanḡ juo huonḡu-na ba saa da ce bɪŋkũḡu aa bãanḡu tɪ aa ḡ bel diilonjo-i pã-ba kuuduonḡu baa miɛ manḡ juo dii cucuuyunḡ-nu, bãanḡu ye-ye nan bãanḡu!»

¹³«Suontienḡ wuɔ gbẽ unanjo-i wuɔ: «Mi jɪɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dãnambãanḡu-na mi pã-ni denie u diei kɛ? ¹⁴Nḡ gbeinḡa'i si a nunḡu-na wɛi? Biɛ-ya ḡ kã. Muɔmei ciɛra mi ka hã umanḡ juo huonḡu-na kuuduonḡu baa umanḡ juo yaanḡa-i, nanḡ nunḡu dii-kuɔ wɛi? ¹⁵Mei gbeinḡa-i, mi baa ce kumanḡ dɔlaanu-miɛ baa-ya wɛi? Sisɔ minḡ ciɛ ãnfafamma-i ma'i jaa-ni?»»

¹⁶Yesunḡ waanḡ mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, bamanḡ dii huonḡu-na, ba ka ta yaanḡa, aa bamanḡ dii yaanḡa-na, ba bir tɪɛ huonḡ-nu.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)*

17 Yesuŋ juɔ biɛ hūmelle-i tuɔ kā *Yerusalemu-i-na, wuɔ bɪ u *hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ a waŋ baa-ba wuɔ: 18 «Na daa iŋ kāŋ Yerusalemu-i-na kɛ. Diɛ kā, ba ka bel *Moloŋ-Bieŋo-i a hā *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjɪnamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma 19 aa bel-o hā *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sūlma aa muo-yo aa gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Nŋa da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoŋ hɛma-na aa siɛliŋ-yiŋgu-i u ka sire hel jo.»

*Nelbuɔ saaya u ce u fɛɛ maacembiloŋo
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)*

20 Ku huonŋu-na, Sebede ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caaŋ-nu baa u bɛpuɔmba-i ba hāi-i-na† ka dūuna duɔ cārā. 21 Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesɪnni-i, ŋ yaŋ mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hāi-i-na unanŋo tɛna ŋ nadiɛŋga-na unanŋo-i ŋ nanyuɔŋgu-na.»

22 Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ naŋ cārāŋ kumaŋ dɛ! Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nei wei?»

Bisālŋ daa baa cira: «Ūu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

23 Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ, u ka haa-nei ninsoŋo, ŋga mei siɛ gbāa pā nuŋgu wuɔ mɛlŋo'i ka tɛna mi nadiɛŋga-na aa mɛlŋo'i ka tɛna mi nanyuɔŋgu-na. Mi To uŋ tigiŋ muntɛnammu fammu-i tuɔ cie bamaŋ, ba yaa ka da-mu.»

† 20:20 Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsāa. Niɛŋ 4.2.

24 U *hāalābienj cīnciel-baamba nambaŋ juo nu nel daama-i, ba hōŋ muo pāŋ guola baa ba hāi-baan daaba-i. 25 Yesu wuo bi-ba hiere a ji tuo piye baa-ba wuo: «Na suyaa wuo fāamaambaa-ba ce hālmaanŋu baa ba fāamaansinni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa fōŋgūo-i nuomba-na. 26 Nga ku saa saaya ku waa dumaanjo-na namaa na wulaa. Umanj duo tuo taara u ce nelbuo-i na hōlmana, kutienjo saaya u ce u fεε na maacembilonjo, 27 aa umanj duo tuo taara yaanŋa-i, u saaya u ce u fεε na kōrieŋo. 28 Na saa da, *Molon-Bieŋo juo jomma famma yaa-i hīema-na duo ji cāa nuomba-i, aa pā u fεε duo sāa nuomba bōi yunni, u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

*Yesu puurii yiriemba nan yufienja
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)*

29 Baŋ siire Yeriko-i-na, nelpūŋgu nan temma cu Yesu huon-nu. 30 Yiriemba namba waa tīena hūmelle tūŋgu-na, baa tūnu-bei wuo Yesu yaa curaan. Ba waa ba hāi. Baa pāŋ doŋ ta ba piye da gbagaga wuo: «Itie, *Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre yiε!» 31 Nuon baa ta ba nuola-bei wuo ba budii. Baa migāan ta ba kaasŋ ba naara wuo: «Itie, Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre yiε!»

32 Yesu wuo yiεra aa naa yuu-ba wuo: «Na taara mi ce bige-i hā-na?»

33 Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufienja-i.» 34 Baŋ piye dumaanjo-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuo wuora yiεya ba yufienja-i. Terduonŋu fanŋu-na, aa pāŋ puur. An puurii dumaanjo-na, baa cu u huon-nu.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsáa 12.12-19)

¹ Yesubaa-bañ kaa piε *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tânunġu hólmana, Yesu wuɔ wañ baa u *háalábiemba hái wuɔ: ² «Kāañ nelle mañ i yaanġa-na daade-i, na ka da ba vaa kakūncieŋo naño baa u bilonġo. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Umanġ duɔ yuu-na, na cira: «Itieŋo'i puɔraa-ye.» Da na wañ mafamma-i, ba ka yañ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopɔpuɔrbilonġ uñ waañ ma-manġ ma'i sa cieŋ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonġ waañ-ma wuɔ:

⁵ «Waañ baa *Sinyɔtaamba-i wuɔ:

Nieŋ, na nellentieŋo'i juɔñ daayo na wulaa,
uu dii hɔhɔnantieŋo.

U nyugāañ tiɛna kakūnyuñ-na, baa kakūmbilonġ-na.»*

⁶ Háalábienġ baa kā ku yaa nuɔ-i, ka bi dama ŋaa Yesuñ waañ-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakūmuɔ-i baa u bilonġo-i. Bañ juɔ baa-ba, baa hiel ba jonġorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuɔ nyugūñ tiɛna. ⁸ Nuɔmba mañ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hūmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔrɔ. Banañ baa kar fielu ta ba jina. ⁹ Bamanġ naa waa u yaanġa-na baa u huonġu-na hiere, baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ:

«*Davidi háayēlġo temma si dii!

Itieŋ uñ saañ umañ u jo, Diilo baa-yo!

Dɔrwuonġo temma si dii!»†

* **21:5** Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentieŋo mañ duɔ nyugūñ kakūmuɔ-i-na ku pigāañ wuɔ u hiiriye u fεrε. † **21:9** Gbelieman-nalāanġu (Psaume) 118.25-26

10 Yesuŋ kãa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere diε sire yiera di gbeiniŋ. Da ba cor kusuoŋ-nu, nuamba ta ba yuu wuo: «Hai moloŋo-i?» 11 Baa ta ba siε-ba wuo: «Yesu maŋ Diilopɔpuɔrbiloŋo yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

*Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsaa 2.13-22)*

12 Yesuŋ kãa *Yerusalemu-i-na, wuo kã ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kã ka tiŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamaŋ suoraŋ nɔnsɔr ba huriimba-i ba titiɛŋa-i nanna. 13 Uŋ ciε mafamma-i, wuo cira: «Ma nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuo: *«Ba ka ta ba bi mi dũŋgu-i Diilojaaldũŋgu»*‡, ma sɔnni niε namaa ce-ku cuo ba terienŋu?»

14 Yesuŋ suurii Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa ciεduɔlbaa-ba namba kã u wulaa u ka sire-bei. 15 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɔnamma pigãataambaŋ daa uŋ ceŋ gbereweima-i, aa bisãlmba maŋ waa baa-yo ba ta ba piiye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlnu-bei. Bisãlŋ daaba taa ba piiye wuo: «*Davidi hãayɛlŋo temma si dii.» 16 Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa ãnjɔnamma pigãataaŋ baa ta ba piiye baa Yesu-i wuo: «ŋ nuɔ bisãlmbaŋ waŋ mamaŋ wei?»

Yesu wuo cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diiloŋ-nelmaŋ piiye terienŋu maŋ nuɔ-i wuo: *«N ciε halle bisãlmba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnɛi»*§ namaa saa kalaŋ terienŋu faŋgu-i dede wei?» 17 Uŋ waan

---

‡ 21:13 Isayi (Ésaïe) 56.7 § 21:16 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 8.3

mafamma-i, wuɔ ta kã Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cɔ kusuɔŋ-nu'i.

*Yesu ciɛ yensãaŋgu naŋgu kuol
(Marke 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunɔ-
na tuɔ jo nellen-huɔŋga-na, a ne da nyulmu waa-
yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensãaŋgu
naŋgu-i hũmelle tũŋgu-na. Wuɔ piɛ kã ka da
fiɛgbãŋgbãŋlãndu. Wuɔ gbẽ yensãaŋgu-i wuɔ:
«Ma bãlãa nyunɔgo, naŋ cɛraa ŋ ji maŋ bienja!»
Terduɔŋgu faŋgu-na, yensãaŋgu pãŋ kuol. ²⁰ Kuɔ
cu u *hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo
wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceŋ hama-i aa yensãaŋ daaku
kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninɔŋo-i baa-
na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hãi, aa haa na
naŋga-i miɛ, miŋ ciɛ kumaŋ daaku-i na gbãa ce
ku temma. Halle na gbãa gbẽ tãnuŋ daaku-i wuɔ:
«Juur ŋ halaŋ bande-i-na ŋ ka suur nuoraŋgu-na»,
ŋ da ma bi ciɛ. ²² Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu
Diiloŋo wulaa, aa haa na naŋga-i yuɔ, na ka da ku
bĩŋkũŋgu-i.»

*Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)*

²³ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na
donɔ tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilo-
jigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔŋ baa
piɛ yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i, hai
moloŋo-i hãa-ni hũmelle-i ŋ ta ŋ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma
diei. Da na siɛ-mi, mi ka pigãaŋ-na umaŋ hãa-mi
hũmelle-i. ²⁵ Hai moloŋo-i puɔraa Nsãa jo ji tuɔ

*batisenɔ nuɔmba-i? Diilonɔ'i puɔraa-yo waa nelbilibiamba'i puɔraa-yo?» Baa don ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Diɛ cira Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nanɔ suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i ciɛ na saa hũu u nelma-i?»²⁶ Diɛ bi hɔr-ma cira: «Nelbilibiamba'i puɔraa-yo», bamanɔ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilonɔ'puɔrbilonɔ, ba siɛ yan-ye.»²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suɔ umanɔ puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigãan-na umanɔ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce kumanɔ daaku-i.»

Bɛpuɔmba hãi maama

²⁸ Ku huonɔgu-na Yesu wuɔ cira: «Niɛnɔ, naacolɔnɔ nanɔ waa baa bɛpuɔmba hãi. Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji gbɛ mɔlɔnɔ-i wuɔ: «Sire nɔ kã suonɔgu-na.»

²⁹ «Naacombilonɔ wuɔ: «Mi siɛ kã.» Aa ji jɔguɔn aa ta kã.

³⁰ «Tuonɔ wuɔ kã ka ce maaduɔma baa hãanɔ-i. Hãanɔ wuɔ: «Baba, wɛima sɪ, mi ka kã. Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hãi-i-na, hai molonɔ-i nuɔ tuonɔ nunɔgu-i?»

Baa cira: «Diɛlã-wuonɔ yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: *Nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanɔga nei *Diilonɔ-nelle-na.³² Na saa da, Nsãa juɔ ji pigãan-na hũmeviile-i na yagar na saa hũu u nelma-i, nɔga nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba hũyãa-ma. Mafamanɔ fiɛ ce na da-ma, ku saa jan-na na nanna na cilɔbabalanɔ-i aa hũu Nsãa nelma-i.»

Suontienɔ nanɔ baa u maacemiamba (Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

³³ Ku huonḡu-na, Yesu wuḡ cira: «Yaan mi tiraa nanḡ gbānalāanḡu nanḡu baa-na: Naacolḡo nanḡo diyaa *eresē-suonḡu aa kalla-kuḡ. Uḡ kalaaya-kuḡ, u hiḡ fuonḡu ba da ba ta ba kāmāl eresē-i aa ce felge ba ta ba nyugūḡ ba niya suonḡu-i. Uḡ ciε mafamma-i, u biε maacenciraamba jīna-kuḡ aa ta kā nelle.

³⁴ «Eresēḡ juḡ hi karma, u puḡr u maacembiemba siei maacenciraamba wulaa wuḡ ba ji hūu fuḡ yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembiembanḡ juḡ, maacenciraamba bel diilonḡo-i a muo unanḡo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naanḡ unanḡo-i baa tāmpēlēina'i ko-yo. ³⁶ Suontienḡo tiraa puḡr maacembiemba namba. Bafamba maaraa diēlā-baamba-i. Banḡ juḡ, maacenciraamba tiraa ce-ba ḡaa banḡ ciε diēlā-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontienḡo naa u puḡr u biεḡo yaa wuḡ u jo u fεε ba wulaa. U taa u ne wuḡ sī bεpolḡ duḡ jo, ba ka kāḡ-yo.

³⁸ «Banḡ juḡ'a ba ne da bεpolḡo-i, ba piiye baa banna wuḡ: «Ciiluwuotienḡo yaa juḡḡ daayo! Yaanḡ i ko-yo aa ciilunḡu ce miε kūḡḡ!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuḡ-i a bel naacombilonḡo-i hel baa-yo suonḡu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuḡ cira: «Namaa wulaa, suontienḡ duḡ jo, u ka ce maacenciraanḡ daaba-i niε?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaanḡ daaba-i! Duḡ jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonḡu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huḡḡ-nu.»

⁴² Yesu wuḡ cira: «Na saa kalanḡ nel daama-i Diilonḡ-nelma-na wēi? Ma nyεḡāanḡ wuḡ:
*«Dūmarāambanḡ ciinaana kpāḡkpara manḡ,
 u yaa juḡ bella dūḡḡu-i.
 Itienḡo yaa wuḡ ma ce dumaanḡo-na.*

Miε fuɔ ku ciε nerma i wulaa.)*

⁴³ «Ku'i ciε mi ta mi tūnu-nεi miε: Ba ka hūu *Diiloŋ-nelle-i na wulaa a hā *nieraamba maŋ nuɔŋ Diiloŋo nunɣu-i baa-de. [⁴⁴ Nɣa miŋ waan kpāŋkpara maŋ maama-i, umaŋ duɔ par diire naŋ u fεε yuɔ, u ka kara u fεε; duɔ bi par naŋ umaŋ, u ka puŋɛnu kutieŋo-i.]»

⁴⁵ Yesuŋ naaŋ gbānεini maŋ daani-i, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farisīεbaa baa pāŋ suɔ wuɔ u gbē ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Nɣa nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo, a ce dumaŋo-na Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisīεbaa-ba taa ba kālā-bei.

22

Nellentieŋo naŋo baa u jēnaamba (Like 14.15-24)

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbānεini-i wuɔ: ² «*Diiloŋ-nellentesīnni dii ŋaa nellentieŋo maŋ jāaŋ ciεŋo duɔ hā u biεŋo aa bī nuɔmba bɔi. ³ Niiwuoniŋ-huɔŋɣuŋ juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka waŋ baa nuɔmba jo. Maacembiemba kā, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siε jo. ⁴ Nellentieŋo tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kāaŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ mei ciεra mi hīyāa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kεε ba jo, niiwuoni biε tī.» ⁵ Pɔpuɔrbiembaŋ kāa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba waŋ wεima, ba bɔrɔ hiere kā ba muŋkammu: Banamba kā sonniŋ, banamba kā torɣuŋ-nu. ⁶ Banamba bir yaŋ aa

* **21:42** Gbɛliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.22-23

bel nellentienjo maacembiemba-i muo-ba da dei aa ko-ba. ⁷ Nellentienjo huonj kaa pañ guola. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Unj cie mafamma-i, wuɔ wanj baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni bie ti, nga minj ŋa naa bi bamanj, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāan hūngbesenni-na, da na ka da nelienjo nelienjo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kā hūngbesenni-na ka bi nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienjo dūngu yu. ¹¹ Nellentienjo suur wuɔ u ka ne-ba, kā ka da naacoljo nanjo diyaa jonjorgbāngbālānjo tiena, a ne da ba hāa-ba jonjorbaa ma yerrenj. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mi jiε, nanj cie nie suur bande-i baa jonjorgbāngbālānjo-i?» Naacoljo saa da weima wanj. ¹³ Nellentienj wuɔ wanj baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaan naacolj daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbeini-i aa na tetenjo na nannayuo fuorenj dii kukulma-na. Duɔ tie dii terienju-na, kaalunju sie gbuu waa dei.» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba biε nuɔmba boi, nga banj fiela bamanj ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pa ha jamatigi-i wei?

(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesunj piiye dumaanjo-na, *Farisiebaa baa kā ka da ba-naa banj ka ce dumaa cure-yuo bel-o fuo ferenj nunj-āndaangu-na. ¹⁶ Banj juɔ nunu ba-naa ti, baa puɔr ba *hāalābiemba-i u wulaa baa *Erōdi baamba namba. Baa kā ka gbē-yo wuɔ: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ wanj ninsonjo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigāan nuɔmba-i baa Diilonj-hūmelle yaa kelkel, ŋ sa kāalā nelienjo baa ŋ ninsonjo-i, ŋ sa bi ce cieluɔ.» ¹⁷ Aa naa

yuu-yo wuɔ: «A saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tie pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wεi?»

18 Yesu wuɔ suɔ ba kusūŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmεi wεi? 19 Naŋ pāŋ nampo-i baa warbieŋa maŋ, hāa-miŋ di diei mi ne.» Baa hā-yo warbelle nande. 20-21 Wuɔ hūu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciε hai yuŋgu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciε Oromε ba jāmatigi yuŋgu.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyεgāaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyεgāaŋ Oromε ba jāmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Kumaŋ da ku waa jāmatigi kūŋgu-i, pāaŋ-kuŋ na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diiloŋ-kūŋgu-i na bi pā-ku na hā Diiloŋo-i baa-ku.»

22 Nel daama cu ba hōmmu-i, baa naa baa ta aa naa yaŋ-yo.

Kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i

(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

23 *Sadusiεbaa-ba wulaa kuomba siε sire. Yinduŋgu faŋgu-na, banamba piε Yesu-i a yuu-yo wuɔ: 24 «Hāalātie, *Moisi ciεra wuɔ umaŋ duɔ saa da biloŋo baa u ciεŋo-i aa ku, u hāaŋo saaya u biε ciεŋo-i a hoŋ biloŋo hā kulōŋo-i.* 25 A ne da i hōlma-na, naacombiemba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mōlŋo sire jā ciεŋo, u saa da biloŋo baa-yo aa ku. Umaŋ cuu-yo u biε ciεŋo-i 26 u saa da biloŋo baa-yo. Sieliŋ-wuoŋo-i maaduɔma. Ba ciε dumεi ka ku gbuo hiere niehāi-i-na molo saa ji da biloŋo baa ciεŋ daayo-i. 27 Ku huŋgu-na, ciε fuɔ fεrε u suɔ tuɔ nyaanu-bei. 28 Ba hieroŋo-na, baŋ

* 22:24 Anjīnamma tiyemmaŋ-sebe (Deutéronome) 25.5-6

diyaa-yo ba ciera cor, kuonj da ba ji sire yiingu man nuɔ-i, u ka ce hai wuonjo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piera! Na saa suɔ Diilonj-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuonj da ba ji sire, cadiile siε ji waa, ba ka waa ηaa *dɔrpɔpuɔrbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumanj ηaa kuomba siremmanj-kūngu-i, na saa kalanj Diilonj-nelma-i wei? ³² U ciera wuɔ: ‹*Abiramu Diilonjo yaa muɔηo-i, *Isaki Diilonjo yaa muɔηo-i, *Yakɔbu Diilonjo yaa muɔηo-i.›† Ku pigāanj wuɔ Diilonjo-i cicēlmantaanj-wuonjo; bikuonj-wuonjo sɪ.» ³³ Bamanj waa terienju-na nu nel daama-i maa gbuu suurnubei.

Nelma manj dii yungu Diilonj-nelma-na
(*Marke 12.28-34; Like 10.25-28*)

³⁴ *Farisɛbaa-banj juɔ nu-ma wuɔ Yesu piiye yar *Sadusɛbaa-ba-i, baa ne ba-naa kā u wulaa ³⁵ da ba ka piiye cure-yuɔ. *Anjinamma pigāatienjo nanjo waa ba hɔlma-na, wuɔ biε āndaanjo-i wuɔ: ³⁶ «Hāalātie, Diilonj un'a i tie wuɔ hūmienja manj, hade-i yungu?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Ÿ saaya η dɔl Itienjo-i Diilonjo-i baa η huɔŋga-i hiere, baa η kusūngu-i hiere, baa η ānjɔguɔma-i hiere.*‡ ³⁸ Hūmelle fande yaa yungu aa tiraa maar anaŋa-i hiere. ³⁹ Hāalɪŋ-diele manj nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: ‹*Ÿ saaya η dɔl η nanoljo-i ηaa niŋ dɔl η fεε dumaa.*›§ ⁴⁰ *Moisi hūmienja-i hiere a yungu dii hūmienj daaya'i nuɔ-i a hāi-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i hiere.»

† **22:32** Helmanj-sebe (Exode) 3.6 ‡ **22:37** Anjinamma tiyemanj-sebe (Deutéronome) 6.5 § **22:39** Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?
(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)

⁴¹ *Farisiebaa-bañ tigiin ba-naa dumaanjo-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: ⁴² «Namaa na'a Diilonj unj pãa nunju-i wuɔ u ka saanj *Konkortienjo manj, u ka honj dũnj haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dũnj-nu, u ka waa *Davidi hãayɛlnjo.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce nie *Diilonj-Yalle ce Davidi bĩ-yo u Tienjo? Ma sɪ Davidi fuɔ fere ciera wuɔ:

⁴⁴ *Itienjo gbie mi Tienjo-i wuɔ:*

«Jo η ji tɛna mi caan-nu

aa η yanj mi mal η bigãaraamba-i hã η ce η bãanngu-i bei.»*

⁴⁵ Diilonj unj pãa nunju-i aa saanj Konkortienjo manj, Davidi fuɔ fere duɔ tuɔ bĩ-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u hãayɛlnjo yonj?» ⁴⁶ Unj piiye dumaanjo-na, molo saa da nelma duɔ sie-yo. A bãl dii yiingu fanju-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur anjinamma pigãataamba kuucenju-na

(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ wanj baa nuɔmba-i baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: ² «*Moisij'a i tie wuɔ hũmienja manj, *anjinamma pigãataamba-i baa *Farisiebaa-ba yaa saaya ba ta ba pigãan nuɔmba-i a wuɔsaanju-i. ³ A ce dumaanjo-na, da ba wanj mamanj baa-na, na ce-ma; ŋga baa na suur

* **22:44** Gbeliemanj-nalãanngu 110.1

bafamba kuucenḡu-na. Baḡ waḡ mamaḡ ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conḡorni-i hã nuᓄmba ta ba kpekpelle aa yagar wuᓄ ba sie kāyā-bei ba migāaḡ tūu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuᓄlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa baḡ naḡ kompammu maḡ, bafamba muumu comieḡa dii pōmpōr banamba waanḡa-na. ⁶ Da ba kã kãlle maḡ nuᓄ-i, sisᓄ *Diilonelhãalãdũḡu maḡ nuᓄ-i, ba taara ba tĩena yaanḡ-na. ⁷ Aa da ba waa nuᓄmba-na, ba taara ba ta ba pie ba jaal-ba aa ta ba bi-ba hãalãtaamba. ⁸ Jande, namaanḡo-i, baa na yaḡ ba ta ba bi-na hãalãtaanḡ namaa. Namei baaduᓄḡ namaa aa na hãalãtienḡo dii u diei yonḡ. ⁹ Mi baa da na biẽ moloḡo hĩema-na wuᓄ na to. Na To dii u diei yonḡ, u yaa dōrᓄo-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bi-na yuntaanḡ namaa. Na yuntienḡo dii u diei yonḡ, u yaa *Kirsã-i. ¹¹ Umanḡ na yunḡu-na, u saaya u ce u fere na maacembilonḡo. ¹² Na saa da, umanḡ duᓄ tuᓄ tetenḡ u fere, ba ka hiire-yuᓄ, ḡga umanḡ duᓄ tuᓄ hiire u fere, ba ka tetenḡ-yo.»

Sũlma haraa huhurmantaamba-na
(*Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47*)

¹³ Yesuḡ waanḡ mafamma-i wuᓄ cira: «*Ånjĩnamma pigãataanḡ namaanḡo-i baa *Fariisĩebaa namaanḡo-i, huhurmantaanḡ namaa; sũlma haraa-nei! Na suu *Diilonḡ-nelle hũmelle-i,

---

* **23:5** *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilonḡ-nelma-i ba pũu kuᓄlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonḡo-i ba biẽ kuᓄlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unanḡo ba napuᓄḡ-na, unanḡo ba yaadãmma-na. Ba ce mafamma-i wuᓄ Diilonḡ uḡ hãa-ba *anjĩnamma maḡ, ma maama baa karaanu-bei.

namaa ferε-i na sie suur, bamaŋ taaraayan da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisīēbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diiloŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diiloŋo-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kumaŋ ka haa-nei, ku ka balaŋ cor.]

¹⁵ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisīēbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuɔmba-i dii-ba na hūmelle-na. Nga umaŋ duɔ gbāŋ suur tī, na bir-o na birma a ce u bir balaŋ yaŋ namaa ferε-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāaŋ banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbīε-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bī *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fiε'a u saa ji gbāa ce-ma, weima sī. Nga umaŋ duɔ cira: «Muɔ baa sēne maŋ Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiε balaŋ niε niε, u saaya u ce-ma.

¹⁷ Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuɔ-i baa sēne-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sēne uŋ yeŋ Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diiloŋ-wuoŋo wei?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piiye wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bī mumbuolmuŋ-teriengu yerre-i, duɔ fiε'a u saa ji gbāa ce-ma, weima sī, nga umaŋ duɔ cira: «Muɔ baa tāmman-kuŋgu maŋ mumbuolmuŋ-teriengu dɔrɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiε gbāŋ niε niε, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Mumbuolmuŋ-teriengu-i baa tāmman-kuŋgu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tāmman-kuŋguŋ yeŋ

mumbuolmuṅ-terienṅu dərɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilonṅ-kūṅgu wei?

²⁰ «Umaṅ duɔ pā nuṅgu aa bī mumbuolmuṅ-terienṅu yerre-i, kuu dii ṅaa u bīε baa nimaṅ dii ku dərɔ-i-na hiere. ²¹ Umaṅ duɔ pā nuṅgu aa bī Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ṅaa u bīε baa ku tieno-i hiere. ²² Umaṅ duɔ pā nuṅgu aa hiel u niele dərɔ-i-na, kuu dii ṅaa kutieno bīε Diilonṅo yerre-i baa u muntienammu-i hiere.

²³ «Āṅjīnamma pigāataaṅ namaaṅo-i baa Farisīebaa namaaṅo-i, huhurmantaṅ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonṅo *yufelle-i ka cor baa niifielu-i du sinni-na hiere, a ne da kumaṅ yuṅgu *āṅjīnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumaṅ vii, na siε bi tiraa ce kumaṅ faa, na sa wuɔ Diilonṅ-hūmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igēna aa suɔ haa manamma-i ma dərɔ. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigāaṅ banamba hūmelle. Da na ce na seṅ hūmma-i wuɔ na sa taara na nyɔṅ baa kilekilebaa, a ne da naṅ nyɔṅ baa nimaṅ ni saa baa nyɔṅgōmebaa-ba-i.

²⁵ «Āṅjīnamma pigāataaṅ namaaṅo-i baa Farisīebaa namaaṅo-i, huhurmantaṅ namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ṅaa neliεṅo maṅ saaraa kalni honni-i aa yaṅ ni hōmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaṅ na kūɔma yaa da welewele aa yaṅ na hōmmu yu baa cuosiṅni baa nenemuṅgu. ²⁶ Mimiεl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaṅ-na. Saaraaṅ kalni hōmmu yaa igēna, na ka da ni honni bi kuɔṅ.

²⁷ «Āṅjīnamma pigāataaṅ namaaṅo-i baa Farisīebaa namaaṅo-i, huhurmantaṅ namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ṅaa cīncuṅa maṅ baṅ

puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hõmmu yuu baa kokonni baa hũlābabaalaangu. ²⁸ Ku yaa ŋaa namaa kũngu-i. Nuõŋ da ba da-na, ba cira: «Bamaŋ wuõyaan Diilon-ḥũmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hõmmu yuu baa huhurma baa balaangu.

²⁹ «Āŋjĩnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sũlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cĩncuõŋa-i aa ta na tuõlnu bamaŋ siire wuõ Diilon-ḥũmelle-i fafamma aa ku ba waan-a-i ³⁰ aa ta na piiye wuõ: «Kuõ ii naa waa i bĩncuõmba bāangu-na, ii naa saa cu ba huõŋ-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.»

³¹ Terieŋgu faŋgu-na, na pigāan wuõ bamaŋ kuõ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bĩncuõmba.

³² Ku faa! Gbāan na cor baa na bĩncuõmba maacemma-i na ka bāl-ma. ³³ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Diilonõ ce niɛ aa u siɛ ka caa namaa? ³⁴ Niɛŋ, mi ka saan Diilopɔpuɔrbiemba hā-na, baa nelnurāamba a naara āŋjĩnamma pigāataamba namba. Da ba kã, na ka ko banamba bɛi, aa gbu banamba dɛnniŋ aa muo banamba na *Diilonelhāalādũnni-na. Na ka nyaa ba huõŋ-nu nilɛiŋa-na hiere ce-ba kpāncõlgũ. ³⁵ Terieŋgu faŋgu-na, baŋ fiɛŋ bamaŋ ko-ba hiere a don Abɛl-na a ji hi Barasi biɛŋo-i Sakari-i, nan kuõ umaŋ mumbuolmuŋ-terieŋgu hõlma-na baa Diilodubuõ-i, Diilonõ ka haa-ma hā namei baa-ma hiere.

³⁶ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Diilonõ ka haa nuõŋ daaba kuliinŋu maama-i hiere hā fiɛfiɛ ku nuõŋ namei baa-ma.»

*Yesu kũɔma siɛŋ baa Yerusalemutaamba-i
(Like 13.34-35)*

³⁷ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuɔŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ duɔ saan uman hã-na, na bel diilonɔ-i nan kutienɔ-i baa tãmpɛlɛiŋa ko-yo. Mɛi cie ji gbɛ; mi na'a mi tigiin-na ŋaa kũɔnanɔ un tigiin u biemba-i dumaa aa pũl-bei. Nɔa na saa hũu-ma. ³⁸ Kun hii terienɔŋu man fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ ka yan na nelle-i hã-na. ³⁹ Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: *«Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo»*† na siɛ tiraa da mi yufelle.»

24

Maman ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ tĩ
(Marke 13.1-13; Like 21.5-19)

¹ Yesun juɔ hel *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ta, u *hãalãbiemba kã u wulaa ka ta ba piye baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i kerɛ u mamma faa. ² Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Nan daa dũŋgu man daaku-i, yiinɔ dii baa yiinɔ ku ka fara hiere hĩɛma-na!»

³ Un kaa hi *Olivi-tibinni tãnunɔŋu-i, wuɔ tĩna. U hãalãbiemba piɛ kã u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, nin waan nelma man daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce niɛ suɔ ŋ jomman-huonɔŋu-i baa miwaanɔ tĩmman-huonɔŋu-i?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan molonɔ ji pira-nei. ⁵ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de ba diele. Uman duɔ jo, u ka cira Diilon un saan *Konkortienɔ man, u yaa ufanɔ-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁶ Na

† 23:39 Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 118.26

ka da berru ce terni-na hiere. Nga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, nga miwaanjo timma'i sie pan waa huɔngu fangu-na. ⁷ Nuɔmba kaa ta ba gan siyaabaa siyaabaa, baa nilɛiɛna nilɛiɛna. Nyulmu kaa ta mu suur aa hɛma kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere haanjo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sulma aa ko-na. Ba ka bigaan-na nilɛiɛna-na hiere mei maama-na. ¹⁰ Huɔngu fangu-na, nuɔmba bai kaa nanna Diilon-humelle-i. Ba kaa hel ba-naa honniɛn aa bigaan banna. ¹¹ Nuɔmba bai ka jo ji ta ba taal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuɔmba bai. ¹² Ambabalma kaa ta yaanga nuɔmba-na a ce ba bai sie tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Nga uman duɔ nyaar ka hi ku balma-i, kutienjo ka kor. ¹⁴ *Diilon-baanngu *Neldɔɔlma ka wura wan terni-na hiere nuɔmba-i nilɛiɛna-na hiere ba suɔ-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaanjo timma suɔ da ma hi.»

(Marke 13.14-23; Like 21.20-24)

¹⁵ «Nuɔni man da n kalan terien daaku-i, n gbɛn kpelle n suɔ ku yungu-i. Diilon un puɔraa Daniel wan Terbiɛnatiɛnjo man maama-i,* da na ji da u juɔ ji tɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ baman da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba ka tannin. ¹⁷ Uman duɔ ji waa u dɔngu dɔro-i-na, u hiire u tuɔ gbar, u baa cira u suur bie binɛkungu. ¹⁸ Uman duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo cin-nu ji bie waan-jongoro.

¹⁹ «Kusuntaamba-i baa biantaamba-i sulma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na carã Diilonjo-i

---

* **24:15** Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

ku baa ji ce waan̄-huon̄gu aa ku baa ji waa *yit̄ien̄angu. ²¹ Diilon̄ uñ j̄iena miwaan̄o-i ji hi baa nyun̄go, yaahuolo man̄ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilon̄o saa naa hiel kun̄angu yin̄ daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen̄ hilaa baman̄ nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin̄ daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Uman̄ duɔ jo, u ka cira Diilon̄ uñ saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa ufan̄o-i. Ban̄an̄ ba'a bafamba *Diilop̄uɔrbiemba. Ba ka ce nelma b̄oi baa himma b̄oi da ba gb̄an̄ pira halle Diilon̄o yufellen̄ hilaa baman̄ nuɔ-i. A ce dumaan̄o-na, uman̄ duɔ ji gb̄e-na wuɔ Diilon̄ uñ saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na h̄uu-ma; u t̄aal-na. ²⁵ Muɔ fuɔ, mēi gbuɔya-nei j̄ina.

²⁶ «Terien̄gu fan̄gu-na, molon̄ duɔ ji gb̄e-na wuɔ: <*Kirs̄a juɔ; uu dii h̄ien̄gu-na>, baa na k̄a; u t̄aal-na. Da ba bi gb̄e-na wuɔ: <Nien̄, uu dii fuo bande>, ba t̄aal-na; baa na h̄uu-ma. ²⁷ Diilon̄ uñ nyies̄in̄ dumaa nuɔmba da-yo a don̄ b̄apaḡun̄gu-na ka j̄un̄ b̄asuurun̄gu-na, *Molon̄-Bien̄ duɔ jo, ba ka da-yo dumei. ²⁸ B̄in̄k̄ukuliin̄ da ku waa kusuɔn̄-nu, kpaalbaa-ba tigiin̄ kusuɔn̄-nu'i.»

(Marke 13.24-31; Like 21.25-33)

²⁹ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ b̄al, *b̄aan̄gu ka bir cure, cein̄o ka ce da b̄int̄uu. M̄aen̄a ka par diire, aa b̄imb̄inni man̄ dii d̄arɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.*† ³⁰ Huon̄gu fan̄gu'i nuɔ-i *Molon̄-Bien̄o d̄anyuɔ ka carra d̄arɔ-i-na. Duɔ carra, nuɔmba-i hiere

† **24:29** Nien̄ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4.

hiema-na ba ka haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bɔbɔima-i. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, na ka da ba buu yerre maŋ bāmbāale diele-i. Da ba bu-de terieŋgu maŋ nuɔ-i, u ka ce u *dɔrpɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiin u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i ba waa terduɔŋ-nu.

³² «Na saa da *yensāŋgu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na bi suɔ kerre ifelle hii ti. ³³ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duɔŋ ta ma ce huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ Moloŋ-Bieŋo jomma piyaa. ³⁴ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³⁵ Dɔrɔ-i baa hiema-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36)

³⁶ «ŋga kumaŋ ŋaa yiingu faŋgu fεε-i, baa huɔŋgu-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrpɔpuɔrbiemba famba fεε-i dɔrɔ-i-na baa Bepoŋ fuɔ fεε-i ba sa suɔ-ku. U To yaa suyaan-kuŋ u diei yoŋ. ³⁷ Kumaŋ cie *Nowe bāŋgu-na, *Moloŋ-Bieŋ duɔ u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe bāŋgu-na, aa diilobuɔ suɔ duɔ dāa, nuɔmba naa gonya niiwuoni baa kolma baa cejālle a ji hi yiingu maŋ Noweŋ suurii begubuɔ-i-na. ³⁹ Ba saa suɔ wuɔ weiima jo dii. Ba juɔ'a ba ne da diilopepetieŋo naŋo-i duɔŋ tuɔ dāa. Hūmma wuo-ba hiere kpēm̄mu!‡ Moloŋ-Bieŋ duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumei. ⁴⁰ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yaŋ unanɔ-i. ⁴¹ Caamba

‡ 24:39 Miwaanɔ jɪnamman-sebe (Genèse) 6-7

hái gbáa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biɛ u diei ta, aa yaŋ unanɔ-i. ⁴² Terienɔŋu faŋgu-na, baa na gonya duɔfũmmu, na saa suɔ na Tienɔ jommaŋ-yiinɔ-i. ⁴³ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-niɛ huɔŋgu maŋ nuɔ-i isuɔŋgu-na, ŋ ka tiena cie-yo, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dũŋgu-i. ⁴⁴ Terienɔŋu faŋgu-na, na saaya na tigiin na fɛrɛ. Nan'a na saa tiena baa-ma wuɔ Molon-Bienɔ ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u bi jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba hái maama
(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da ŋ nu wuɔ maacembilonɔ maŋ vii aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntienɔ káa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuɔ há-ba niiwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntienɔ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. ⁴⁷ Mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Yuntienɔ ka haa-yo u nagán-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁸ Nga da ku waa maacembilobabalaŋ, u ka tuɔ jɔguɔŋ wuɔ u yuntienɔ sie jo fiefie, ⁴⁹ aa donɔ tuɔ muo u nabaamba-i, aa tɛ tuɔ wuo aa tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔráamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tiena baa yiinɔ maŋ maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntienɔ jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaanɔ-na, baŋ ka haa kumaŋ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaaluŋgu sie gbuu waa dei.»

25

Nyɔnyuriimba nan maama

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ nan gbánaláan daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilon-nelle suurman-kũŋgu ka waa ŋaa biemba cɪncieluo nan kũŋgu: Ba siire

isuɔŋgu nanɔŋu-na a biɛ ba fitɪmbaa-ba-i wuɔ ba ka jārā dɔrbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cē aa ba ndii baamba namba sa cē. ³ Bamaŋ sa cāaŋ ba biyaa ba fitɪmbaa-ba-i aa ba saa biɛ namma bel ba naŋ-na. ⁴ Bamaŋ cāaŋ, bafamba biɛ ba baamba-i aa biɛ namma bel ba naŋ-na wuɔ ba sa suɔ wɛiman maa-na. ⁵ Baŋ kāa, dɔrbiɛŋo jomma ka ce pānna, ba kor duɔfūŋ hiere.

⁶ «Isuɔhollen juɔ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaan na jārā-yuɔ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieroŋo-i, ta ba migāaŋ ba fitɪmbaa-ba-i. ⁸ Bamaŋ saa biɛ namma-i, ba ta ba piiye baa bamaŋ biyaa wuɔ: «I namma tɛɛ, i fitɪmbaa-ba ce da ba diŋ; na sa hā-ye manamma wɛi?» ⁹ Bamaŋ biyaa namma-i ba cira: «Miɛ in biyaa mamaŋ, ma siɛ gbē i calnu-mɛi. Kumaŋ bɔyaa, kāaŋ na ka sāa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka sāa. Baŋ taa, dɔrbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo källen-dūŋgu-na aa ba gbonu-kuɔ. ¹¹ Daabaŋ kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūŋgu-i wuɔ ba hɪl-ku ba suur. ¹² Dɔrbiɛŋo gbē-ba wuɔ: «Mi sa suɔ namaaŋo-i, mi siɛ fuo-ma nɛi!»»

¹³ Yesu wuɔ miɛl gbē u *hāalābiemba-i wuɔ: «Terienɔŋu faŋgu-na, baa na gonya duɔfūmmu. Na sa suɔ *Molon-Bienɔ jommaŋ-yiŋgu ka feŋ bɪ u jommaŋ-huɔŋgu.»

*Ba sa biɛra japūŋgu hɪɛŋ-nu gbāŋgbāŋ
(Like 19.11-27)*

¹⁴ «*Diilon-nelle kūŋgu ka waa ŋaa naacolŋo man wuɔ u kā nelle aa bɪ u maacembiemba-i a ji hā-ba u

gbeɲa-i. ¹⁵ U hãa unanjo-i tãmabaa-ba* ndii, aa hã unanjo-i ba hãi, aa hã sielin-wuonjo-i u diei. U nie ba fõngõbaa-ban hii ba ce maman aa hã-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Uman daa tãmabaa-ba ndii-i, u pãñ kã ka don tuõ bibirre u nanğa baa u waanğa-i ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁷ Uman daa tãmabaa-ba hãi maaduoma; fuo-i a bi ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁸ Uman daa u diei u bir yan aa kã ka hin funğu fuo u wuonjo-i.

¹⁹ «Ba yuntien un taa dumaanjo-na, u kaa vaaya. Un juõ jo, u bi-ba ji tuõ yuu-ba. ²⁰ Un na naa hã uman tãmabaa-ba ndii-i, u pie pigãan-yo tãmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, nin na naa hã-mi tãmabaa-ba ndii man, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

²¹ «U yuntienjo gbẽ-yo wuõ: «Ku faa, maacem-biloviiyon nuõ. Nin suyaa cekũõ kũngu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũngu. Jo n ji ta n ce n bãanğu-i baa-mi.»

²² «Un na naa hã uman tãmabaa-ba hãi, u pie aa cira: «Yuntie, nin na naa hã-mi tãmabaa-ba hãi man, mi daa ba hãi nanjo naara-bei, ba yaa daaba.»

²³ «U yuntienjo gbẽ-yo wuõ: «Ku faa, maacem-biloviiyon nuõ. Nin suyaa cekũõ kũngu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũngu. Jo n ji ta n ce n bãanğu-i baa-mi.»

²⁴ «Un na naa hã uman u diei, u pie aa cira: «Yuntie, mi suyaa mi nan kũngu dii kpelle, nuõ da n saa kũ suonğu man, n kar kufanğu ñimma yaa-i; da n saa duu ñimma man, n kar ma yaa-i. ²⁵ Mei

---

* **25:15** Bafamba tãma diei gbãa pã gonğunonjo-i bien cincienuo baa a ndii.

kāalāayā aa kā ka hīn fuonḡu fuo ḡ gbeḡa-i, a yaa daaya.»

²⁶ «U yuntienḡo gbē-yo wuḡ: «Maacembilobabalan nuḡ nan temma-i daani-i, yentien nuḡni man daani-i, nii naa suḡ wuḡ da mi saa kū suonḡu man, mi kar kufanḡu dīmma yaa-i; aa da mi saa duu dīmma man, mi kar ma yaa-i,²⁷ bige-i cie ḡ saa kā ka jīna mi gbeḡa-i gbeindūḡ-nu? Miḡ juḡ de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wei?»
²⁸ Aa naa cira: «Hūyāan tāma man u wulaa na hā uman daa tāmabaa cīncieluo-i baa-yo! ²⁹ Uman duḡ da, kunanḡu ka naara u kūḡu-i a ce ku yure baa-yo, ḡga uman duḡ saa da, cēlle kūḡu man dii baa-yo, ku hūu. ³⁰ Aa maacembilonḡo fanḡo-i daayo-i, u sie bi gbāa cii muonu canḡa, hielaan-yon fuoren dii kukulma-na. Duḡ tīe dii terienḡu-na, kaalunḡu sie gbuu waa dei.»»

Da ḡ duu kuman, ḡ ji kar ku yaa-i

³¹ Yesun waan mafamma-i, wuḡ cira: «*Molon-Bien duḡ ji jo u fōḡḡotesinnin-jomma-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i u ka tīena u fōḡḡotesinni-na.
³² Nuḡmba-i nilēinḡa-na hiere ba ka tigiin u yaanḡa-na u fiel nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ḡaa āncīnan un fiel tūlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na ³³ a jīna tūlmba-i u nadien-na aa yermba-i u nanyuḡ-nu.

³⁴ «Baman da ba ji waa u nadienḡa-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbē-ba wuḡ: «Juḡ, mi To cie baa namaanḡo-i. *Diilon-nelle migāan dii miwaanḡo jīnamman-huḡḡu ta di cie-na, juḡ na ji ta na ce na bāanḡu-i die. ³⁵ Na saa da, nyulmu taa mu ko muḡ, na hā-mi niwuoni mi wuo. Hūḡkuḡsīnni waa-mie,

na hã-mi hũmma mi nyɔŋ. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nei. ³⁶ Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpātãnni mi cɪnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jaŋ, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.›

³⁷ «Duɔ waŋ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuɔ: ‹Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ŋ wuo? Yiiŋ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni waa-nie aa i hã-ni hũmma-i ŋ nyɔŋ? ³⁸ Yiiŋ haku-i ŋ juɔ i wulaa i hũu-ma ŋ har-yie? Aa yiiŋ haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni nyarkpātãnni-i ŋ cɪnnu ŋ kũɔma-i? ³⁹ Ŋ taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?›

⁴⁰ «U ka gbẽ-ba wuɔ: ‹Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasɪmma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muɔmei.›

⁴¹ «Ku huɔŋgu-na, u ka bir waŋ baa bamaŋ dii u nanyuɔŋgu-na wuɔ: ‹Halaŋ mi caaŋ-nu, Diilonɔ gãaŋ baa namaa fuɔ! Dãŋgbɔguɔŋgu maŋ diyaa ta ku cie *Sitãni-i baa u pɔpuɔrbiemba-i, taa na kã ku yaa nuɔ-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muɔ, na saa hã-mi niiwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsɪnni waa-mie, na saa hã-mi hũmma mi nyɔŋ. ⁴³ Mi kãa na wulaa, na saa hũu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hã-mi nyarkpātãnni mi cɪnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jaŋ, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.›

⁴⁴ «Duɔ waŋ mafamma-i, ba ka cira: ‹Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuɔ i sie hã ŋ wuo? Yiiŋ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni-i waa-nie aa i balan-ni hũmma-i? Yiiŋ haku-i nuɔ-i ŋ juɔ i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yie? Aa yiiŋ haku-i nuɔ-i i

daa-ni be Belle i saa hã-ni nyarkpâtãnni-i η cinnu η kũɔma-i? N taa η jaŋ yaku-i aa η waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?>

⁴⁵ «U ka gbẽ-ba wuɔ: <Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muɔmɛi.> ⁴⁶ Terienŋu faŋgu-na, bafamba ka ta ba kã dãamuŋ-nellenŋ aa nelfafaamba ta ba kã Diilonŋ-nellenŋ.»

26

Ba saa Yesu belmaŋ-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsãa 11.47-53)

¹ Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i hiere tĩ, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: ² «Ma sĩ na suyaa wuɔ yinni hãĩ tĩyãa aa *kɔrsinni tĩmmaŋ-ponsaŋgu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bienŋo-i a hã ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo.»

³ Yibienŋa faŋa-na, *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuŋ baa tigiinŋ banna *Diiløjigãntaamba yuntienŋo dumelle-na, ba taa ba bi-yo Kayifu, ⁴ a saa-ma baŋ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaŋgu yinni-na ni ma'i sĩ ku ka du.»

Cienŋo nanŋo kũɔna natikolo-hũmma Yesu yunŋu-na
(Marke 14.3-9; Nsãa 12.1-8)

⁶ Huŋgu faŋgu-na, Yesu waa Betani, *jardãamanŋ waa Simɔ maŋ nuɔ-i u dumelle-na. ⁷ Cienŋo nanŋ wuɔ kã u wulaa baa sukpekpelluŋ-natikolo nanŋo *alabati-kamoelenŋ. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niiwuoni. Wuɔ kã ka kũnna-yuɔ Yesu yunŋu-na. ⁸ *Hãalãbiembaŋ daa kufanŋu-i, ba hɔmmu gbuu

pāŋ guɔla. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i ciɛ u biɛna natikolofɛfiŋ daayo-i? ⁹ Uu naa gbāa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hā sūntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuɔ suɔ baa-ba; wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na piiye na guɔla ciɛŋo huɔŋga-i? Uŋ ciɛ kumaŋ miɛ daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sūntaamba dii baa-na bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, ŋga muɔmi siɛ tiɛna baa-na gbula. ¹² U kūɔna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliŋ-yiŋgu yaa-i. ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔl daama da ma waŋ terienɔu terienɔu hiɛma-na bande-i-na, ciɛŋ daa uŋ ciɛ ma-manɔ daama-i, ma ka bi waŋ nuɔmba suɔ-ma.»

*Yuda suoraa Yesu-i
(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)*

¹⁴ Ku huɔŋgu-na, Yesu *hāalābiɛŋ cɪncieluo ba hāi baamba-na, baŋ biŋ umaŋ *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ sire kā *Diilojigāntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuɔ: «Da mi kāyā-nɛi na bel Yesu-i, na ka hā-mi bige-i?» Baa kāŋ bafamba warbiɛŋ komorre baa cɪncieluo a hā-yo. ¹⁶ A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, Yuda wuɔ doŋ tuɔ ne uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

*Kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaŋgu tigiima-i
(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)*

¹⁷ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaŋgu yidiɛlāŋgu-na, Yesu *hāalābiɛmba yuu-yo wuɔ: «Itie, ŋ taara i ce *kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaŋgu niiwuoni-i hie a hā-ni?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Kāaŋ nellen-huɔŋga-na mɛlŋ daayo wulaa, na ka waŋ baa-yo wuɔ: «Hāalātiɛŋ wuɔ ku hii u wulaa ti, u ka ce kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaŋgu-i naŋ terienɔu-nu'i baa u hāalābiɛmba-i.»»

19 Hāalābiemba ta kã nellen-huonɔga-na ŋaa Yesuŋ bi waan-ma dumaa ka ce kɔrsinni tɔmman-ponsaanɔgu niiwuoni-i.

*Kɔrsinni tɔmman-ponsaanɔgu niiwuoni wuoma-i
(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsaa 13.21-30)*

20 Bāanɔŋu juɔ suur huonɔgu man nuɔ-i, Yesu-i baa u *hāalābienɔ cɔncieluo ba hāi baamba kã ka tɛna ta ba wuo niiwuoni-i. 21 Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Na hɔlma-na unaa ka hel mi huonɔ-nu.»

22 Ba yammu pāŋ vāa hiere; baa don ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmɛi wɛi?»

23 Yesu wuɔ cira: «Uman wuyaan baa-mi kaladuonɔgu-na u yaa ka hel mi huonɔ-nu. 24 *Molon-Bienɔ ka ku ŋaa man nyegāan Diilon-nelma-na dumaa; ŋga uman ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa-yuɔ! Bɔlbɔl uu naa baa hon.»

25 *Yuda wuɔ suuye u yufien-a-i aa naa cira: «Hāalātie, muɔmɛi wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «ŋ suɔ-ma ŋ yan muɔ.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dɛ. 11.23-25)

26 Baŋ waa ta ba wuo niiwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilonɔ-i aa bŭlnu-yuɔ hā u hāalābiemba-i aa cira: «Hŭyāan mi kŭma yaa-i daama na wuo.»

27 Ku huonɔgu-na, wuɔ biɛ duvɛŋo ciin-na, aa jaal Diilonɔ-i aa hā-ba baa-yo aa cira: «Nyuoŋ hiere, 28 mi tamma yaa-i, *tobisinniŋ-tamma yaa-i. Ma ka kŭnna pir nuɔmba bɔi āmbabalma. 29 Mi tŭnu-nei: Da mā hel fiɛfiɛ-i-na, ni mi To nellen sɪ, mi siɛ tiraa nyon duvɛŋo baa-na.»

³⁰ Ku huonḡu-na, baa hāl neini gbɛliɛŋ Diilonḡo-i aa sire ta ba kā *Olivi-tibinni-tānḡu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cīna-yuɔ

(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsāa 13.36-38)

³¹ Baŋ kāŋ hūmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ̃ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Mamaŋ nyεgāaŋ Diilonḡ-nelma-na wuɔ:

⟨Mi ka ko āncīnaŋo-i

aa yaŋ tūmba pisallā hierε⟩*

ma yaa ka da-mi isuḡŋ daaku-na. Na ka nanna-miε na hieronḡo-i hierε. ³² Nga da mi sire, mi ka kā ka cie-na *Galile-i-na.»

³³ Pier wuɔ cira: «Banaŋ da ba fiε nanna-niε hierε, muɔ fuɔ, mi cεraa mi nanna-niε gbula.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsonḡo-i baa-ni: Isuḡŋ daaku-na, kōhōldīelāŋo siε hi bu, ŋ ka cīna-miε da i siεi wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

³⁵ Pier wuɔ dii u naŋga-i dāamu-na wuɔ da ba fiε'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ cεraa u cira u sa suɔ-yo. Hāalābiemba namba-i hierε baa bi waŋ maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsāa 18.1)

³⁶ Yesubaa-ba kaa hi terienḡu naŋgu-i ba bi-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ̃ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tīεnaanaŋ bande aa mi kā dii daalei ka cārā Diilonḡo-i aa bir jo.» ³⁷ Aa naa kā baa Pier baa Sebede bepuɔmba-i ba hāi-i-na.† Uŋ kaa terienḡu-na, u huḡŋga donḡ ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbɛ̃-ba wuɔ: «Mi huḡŋga si dii huḡŋga,

* **26:31** Sakari (Zacharie) 13.7 † **26:37** Sebede bepuḡŋ daaba-i ba gbɛ̃ Sake baa Nsāa. Niεŋ 4.2.

tienaanan bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfũŋ.»
³⁹ Aa kã yaan-na celle ka dũuna nisĩŋ u yunġu-i hĩema-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbãa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Nġa baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huonġu-na, wuɔ bir jo u hãalãbiemba siei baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfũŋ. Wuɔ piŋ-ba aa naa tuɔ piye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbãa tiena da huonġu celle baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfũŋ, taa na cãrã Diilonġo-i weiima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanġu cemma-na. Anfafamma cemmaŋ-maama dii nelbilonġo huonġa-na, ŋga ku fõŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bir ta ka cãrã Diilonġo-i. Uŋ waan mamanġ gboluonġu fanġu-na, u ciera: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, weiima si, ma ce niŋ taaran ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hãalãbiemba wulaa jo ji da duɔfũmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cãrã Diilonġo-i baa ãndaduon daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uŋ juɔ kufanġu-i, wuɔ jo ji gbẽ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfũmmu-na wei? Ku piyaa. Ba ka hã ãmbabalmanciraamba-i baa *Molon-Bienġo-i. ⁴⁶ Siirenġ i ta! Umanġ ka hã-ba baa-mi u'i juon daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsãa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa ti Yesu nunġu-na; ba'a ba ne da ban biŋ umanġ *Yuda-i u *hãalãbienġ cincielluo ba hã baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiera baa nelpunġu nanġu u huonġu-na. Banamba waa baa jigãmmu, banamba bõenġa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle

bincuwamba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da ban'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pūrā uman da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Ban kãa ka hi, Yuda wuɔ pãn piɛ Yesu caan-nu aa cira: «Hãalãtie, jaaluŋgu yaa-i!» Aa kã ka pūrã-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi j̄ɛ, nin juɔ maman nuɔ-i ce-ma.»

Baman juɔ baa Yuda-i baa pãn piɛ bel Yesu-i.

⁵¹ Baman waa baa Yesu-i, unan wuɔ fa u jigãnga-i hiel-ka a jafũŋ *Diiløjigãntaamba yuntienjo maacembilonjo tũŋgu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ŋ jigãnga-i ka foguonɔna. N saa da, uman duɔ tuɔ ce berru-i baa jigãnga, jigãnga'i ji wuyaan-yon. ⁵³ N daa niɛ s̄i mi siɛ gbãa muo mi natiɛna mi To-i-na wei? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natiɛna yuɔ, hoi huɔŋgu-i baa huɔŋgu-i, un ka saan *dɔrɔpuɔrbiemba man ba ji kãyã-miɛ, ba ka cor pũnni cinciɛluo baa ni hãi. ⁵⁴ Nga da ba jo, maman nyegãan Diilon-nelma-na ma ka ce niɛ aa gbãa ce? Diilon wuɔ ma ce dɛ'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bɔɛna da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. Yinni man jon mi wan Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, bige-i ciɛ na saa bel-mi terienɔna? ⁵⁶ Nga *Diilopɔpuɔrbiemban wan maman Diilon-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i ciɛ.» Hãalãbiemba gbar hierɛ aa nanna-yuɔ.

Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa (Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Ban bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo Kayifu terien-nu. U yaa waa *Diiløjigãntaamba yuntienjo-i.

*Anjinamma pigãataamba-i baa nelle bincuɔmba waa tigiŋ kusuɔŋ-nu'i. ⁵⁸ Baŋ kãŋ baa Yesu-i, Pier wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. Baŋ kaa hi Diilojigãntaamba yuntienɔ ciŋgu-i, wuɔ suur tiena baa maacemiamba-i duɔ ne kuŋ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nel-lentaamba-i, baa ta ba taara antaalãmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dɔl-ba. Nuɔmba boi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huongu-na, banamba sire ba hãi ⁶¹ ta ba piye wuɔ: «U ciera wuɔ fuɔ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei.»

⁶² Diilojigãntaamba yuntien wuɔ sire yiera aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cãl-niŋ naŋ'a niɛ?» ⁶³ Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. Diilojigãntaamba yuntien wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Korŋkortienɔ maŋ, u yaa nuɔŋo-i wei? Nuɔnei Diilonŋ-Bienŋ nuɔŋo-i wei? Da kuɔ nuɔnei, hiel ŋ niele-i Cicɛlmantienɔ-na aa ŋ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmei. Aa mi gbar-ma baa-na: A donŋ fiefie daayo-na, na ka da *Molonŋ-Bienɔ tienaana Itienɔ caanŋgu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.»‡

⁶⁵ Terienŋu fanŋgu-na, Diilojigãntaamba yuntienɔ huonŋ kaa pãŋ guɔla. Wuɔ pãŋ fa fuɔ ferɛŋ jonŋorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilonŋo-i! Ii si dii die ka tiraa yuu molonŋo; ma cie mie ferɛ-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Uŋ tuoraaya Diilonŋo-i, namaa na'a niɛ?»

‡ **26:64** Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13

Nuɔŋ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanŋa-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tūnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilonŋ uŋ saanŋ *Konŋkortienŋo manŋ u yaa nuɔŋo-i, suɔ umaŋ muyaa-ni i ne!»

Pier ciinaana Yesu-i
(*Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27*)

⁶⁹ Banŋ taa ba muo Yesu-i huɔŋgu-na, Pier waa tiɛna dumellenŋ-huɔŋga-na. Maacembilonŋo[§] nanŋo piɛ kã u wulaa ka cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaanŋ Yesu daayo-i kɛ?» ⁷⁰ Pier wuɔ hel-kuɔ nuɔmba yaanŋa-na hiere. U birii yuu ciɛŋo-i wuɔ: «ŋ taara ŋ wanŋ wuɔ niɛ?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ kã fondumelle-na. Ciɛŋo nanŋo tiraa da-yo aa tuɔ piie baa bamanŋ terienŋu-na wuɔ: «Naacolŋ daa u waa baa Nasaretitaanŋ Yesu-i.»

⁷² Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce cɛllɛ, bamanŋ waa, baa piɛ Pier caanŋ-nu ka cira: «Coima saa fa, unanŋo'i nuɔŋo-i. Da ŋ ta ŋ piie, ba pãŋ suɔ ninŋ hilaa kusuɔŋ-nu.»

⁷⁴ Pier wuɔ pãŋ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yanŋ-mi!» Uŋ taa u wanŋ mafamma-i huɔŋgu manŋ nuɔ-i, kɔhɔldiɛlãŋo donŋ tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuŋ ŋa naa wanŋ mamanŋ baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldiɛlãŋo siɛ hi bu, ŋ ka ciina-miɛ da i siɛi wuɔ nanŋ sa suɔ-mi», maa pãŋ tiɛnu-yuɔ. Wuɔ helŋ gbuu pãŋ tuɔ kaal.

---

§ 26:69 Maacembilonŋ daayo waa ciciɛŋo a saanu baa mamanŋ nyɛgãanŋ girekimma-na.

27

Ba kãa baa Yesu-i Pilati wulaa
(Marke 15.1; Like 23.1; Nsãa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na kãnkãnkãñ, *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bĩncuamba wañ-ma aa yiera-mei wuɔ ba ko Yesu-i.
² Aa bel-o vaa-yo kã baa-yo ka hã *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yunɔu-na.

Yuda kuɔ u fεε
(Pɔpuɔr. 1.16-20)

³ *Yudañ juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suuraa-yo baa-ba, kuɔ ce-yo bĩñkũngu. Bañ hãa-yo komorre baa cĩncieluo* mañ, wuɔ biε-ya bir kã baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfafamma; mi bilaa diilonɔ-i hã-na nelienɔ mañ saa ce bĩñkũngu na da na ko-yo.»

Baa bir gbē-yo wuɔ: «Maasũmpĩε! Ma sũlma dii ŋaa nuɔnei.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeĩña-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuñ u fεε.

⁶ *Diilojigãntaamba yuntaamba biεra gbeĩña-i aa naa cira: «Gbeĩñ daaya-i tãmmañ-gbeĩña, a saa baa miε hũmelle-i, i siε gbãa dii-ya Diilon-waañana.» ⁷ Baa saa-ma, aa kã ka sãa bitomarãño suonɔu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienɔu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i ciε na da a ji hi baa nyunɔgo, ba bĩ suonɔu fanɔu-i «tãmmañ-suonɔu.» ⁹ *Diilon uñ puɔraa *Seremi wañ mamañ, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi wañ-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa cĩncieluo daayo-i.
*Isirahel-baamba naa kar u sullu-i dumei.

¹⁰ *Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarãño suonɔu-na*

---

* 27:3 Niεñ 26.15.

ɲaa Itien uŋ ɲa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati tɛnaana Yesu āndaanɣu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsaa 18.29-40; 19.4-16)

¹¹ Baŋ kaa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» ¹² *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bincuaɔmba doŋ ta ba cāl-o. Wuɔ fiinaŋ u sa waŋ weiima. ¹³ Pilati wuɔ cira: «Baŋ cāl-niŋ ɲ sa nu wei?» ¹⁴ Yesu saa ji sen sūnuŋgu yuɔ. Kuɔ bir yaŋ aa cu u huɔŋga-i.

¹⁵ Belle belle, Yuifu ba *kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaan da kuɔ hi, Pilati ce ba pigāaŋ kasobilonɔ diei u nanna-yuɔ. ¹⁶ A ne da naacolɔŋo naŋo waa huɔŋgu faŋgu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bɪ-yo Yesu-Barabasi. ¹⁷ Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu maŋ baŋ biŋ-yo *Kirsai-i, na taara mi nanna hai?» ¹⁸ Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemuŋgu'i cie ba bel Yesu-i ka hā-yo baa-yo.

¹⁹ Uŋ waa tuɔ gɛr āndaan daaku-i, u cienɔ puɔr ba ka tūnu-yuɔ wuɔ u baa dii u nuŋgu Yesu āndaanɣu-na, u saa ce biŋkūŋgu, kɛɛ isuɔŋgu maŋ curaa u mulāaŋ fuɔ dānsāaŋgu-na.

²⁰ Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bincuaŋ baa gbo nuɔmba ta ba piiye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. ²¹ Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba hāi-i-na?»

Baa cira: «I taara ɲ nanna Barabasi yaa-i!»

† **27:10** Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

²² Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu man̄ ban̄ biŋ-yon̄ *Kirs-a-i mi ce ufaŋo-i niε?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daaŋ-nu!»

²³ Pilati wuɔ cira: «U guɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migāaŋ dii kuaŋgu naara wuɔ: «U saaya u gbu daaŋ-nu! U saaya u gbu daaŋ-nu!»

²⁴ Pilatiŋ juɔ da ijieni maara ni kã, wuɔ ne da fuɔ jãŋ vakuloŋ-juuru. Wuɔ biε hũmma a saar u nammu-i nuɔmba yaaŋga-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu sɪ.»

²⁵ Baa siε hiere wuɔ: «I hũyãa-ma! Diε ko-yo, miε yuŋ-maama-i baa i bisãlmba!» ²⁶ Pilati wuɔ nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hã-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daaŋgu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kuaŋ Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsãa 19.2-3,17-22)

²⁷ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hũu-yo suur baa-yo ciŋ-huɔŋga-na aa bɪ ba nabaamba-i hiere ba jo. ²⁸ Baŋ ciε mafamma-i, baa hiel u joŋgorbaa-ba-i aa dii joŋgorbuɔ naŋo hã-yo. Joŋgorbuɔ faŋo waa dãa-wuon̄o. ²⁹ Aa ce huɔni sũ nyantuoluo a dii u yuŋgu-na aa hã-yo gboruon̄gu u nadiŋga-na u bella. Baŋ ciε mafamma-i, baa ta ba dũuna u yaaŋga-na ba jaal-o. Ba taa ba nyε-yo'i dumaan̄o-na. Uman̄ duɔ dũuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuɔ aa hũu gboruon̄gu-i u naŋga-na ta ba muo-yo baa-ku u yuŋ-nu. ³¹ Baŋ gbuu ji nyε-yo ye huɔŋgu-na, baa hiel joŋgorbuɔ-i aa

bir dii fuo fereᅇ bimbinni yaa hã-yo aa kã baa-yo da ba ka gbu-yo *daaᅇgu-na.

³² Baᅇ ᅇ'a ba hel nellenᅇ-huonᅇga-na, baa suu baa Sireniyeᅇᅇo naᅇo, ba bi-yo Simo. Baa guor u tũu daaᅇgu-i. ³³ Ba kaa hi terieᅇgu maᅇ baᅇ biᅇ-kunᅇ «Golgota-i» ku yunᅇgu yaa wuo yukoluonᅇ-terieᅇgu. ³⁴ Baa guol gbegege kũᅇgu naᅇgu baa duveᅇᅇo a hã Yesu-i wuo u nyonᅇ. Yesu wuo dãa ne aa naa cira u sie nyonᅇ.

³⁵ Baᅇ juo gbu Yesu-i daaᅇgu-na ti, baa ful tieᅇa a cal u jonᅇgorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tieᅇa ta ba niya-yuo. ³⁷ Baᅇ gbuu-yo yunᅇgu maᅇ nuo-i, baa nyegẽᅇᅇ-ku jina u yudoro-i-na wuo: «Umaᅇ daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentieᅇo yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hãi baa-yo; unano-i u nadienᅇga-na unano-i u nanyuonᅇgu-na.

³⁹ Hũncortaamba ta ba misirra ba yunni-i aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁰ Ba taa ba piye wuo: «Nuoni maᅇ ciera naᅇ gbãa muonu *Diilodubu-o-i aa ma-yo yinni siei holma-na, kor ᅇ fere i ne! Da kuo Diilonᅇ-Bieᅇo yaa nuonᅇ-o-i, hiire daaᅇgu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *anjĩamma pigãataamba-i a naara nelle bĩncuamba taa ba bi nyẽ-yo aa ta ba piye wuo: ⁴² «U kuraa banamba-i, ᅇga u yaa daayo u sie gbãa kor u fere! Da kuo u yaa-i *Isirahel-baamba nellentieᅇo-i u hiire fiẽfiẽ daaᅇgu-na i ne ku yaa i ka hũu-ma. ⁴³ Ma si u haa u naᅇga-i Diilonᅇ'o-i nuo-i aa cira fuo Diilonᅇ-Bieᅇo ke? Da kuo Diilonᅇo døl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Baᅇ ᅇa naᅇ gbuu cuobaa-ba maᅇ baa-yo, baa bi kã ba ta ba tuora-yuo hiere.

*Yesu kuliinggu-i**(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsaa 19.25-30)*

⁴⁵ Bãangun juo hi yuhuɔŋga-i huɔŋgu manɔ nuo-i, ba'a ba ne da terienɔgu cuure hiere. Ku tiyãa dumɛi fuo bãangun ji tɛɛɛŋ. ⁴⁶ Bãangun juo tɛɛɛŋ, Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «*Eli, Eli, lama sabatani?*» Ku yunɔgu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciɛ ŋ nanna-miɛ?‡ ⁴⁷ Bamanɔ waa, banamba ta ba piye wuɔ: «U bi *Eli!» ⁴⁸ Unanɔ pãŋ gbar ka biɛ kãnsaarma namma a nyiɛ-ma niisaarniŋ aa ful-ma gboruonɔnu a kã baa-ma Yesu nunɔgu-na wuɔ u mɔsũnya. ⁴⁹ Banamba bir yanɔ aa gbɛ-yo wuɔ: «Yanɔ i ne sɪ Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasɪŋ da gbagaga aa bi pãŋ hũu u fɛɛɛ.

⁵¹ Hɔduɔŋgu fanɔgu-na, kompanɔga manɔ naa karnu *Diilodubuɔ-i kaa pãŋ taalnu sɔmma hãi; a donɔ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. Hiɛŋ maa sagalla; tãŋ niɛ wuɔra muo hiere, ⁵² cɪncuɔŋ aa puur. Bamanɔ waa Diilonɔ-baamba-i aa ku, ba fɔŋgũɔ baa sire. ⁵³ Yesunɔ juo sire, baa hel ba cɪncuɔŋa-na a suur *Yerusalemu-i-na. Banɔ suurii, nuɔmba bɔi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba manɔ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntienɔ-i, banɔ juo da hiɛma sagalaaya a naara mamanɔ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔŋ daayo waa Diilonɔ-Bienɔ kelkel!»

⁵⁵ Caamba bɔi waa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kãyã-yuɔ. ⁵⁶ Maari manɔ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duonɔ-i Sake ba nyu-i§ a

---

‡ **27:46** Gbeliemanɔ-nalãangunɔ (Psaume) 22.2   § **27:56** Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan girɛkimma-na wuɔ: Sake baa Yosefu ba nyu.

naara Sebede ciejō-i.

Yesu fuuremma-i

(Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42)

⁵⁷ Bāanḡuḡ juo hir huonḡu maḡ nuo-i, weinō nanō jo. Ba taa ba bi-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuo bi waa Yesu huonḡu-na. ⁵⁸ Uḡ juo, wuo kã *Pilati wulaa ka cãrã kulonō-i. Pilati wuo hã-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuo kã ka har-o a finya-yuo baa kom-pafelēḡa ⁶⁰ aa kã ka fuure-yuo fuo fereḡ cincorreḡ. Wuo cie ba hiḡ-de felemma; di waa tãmpellenḡ. Uḡ fuuriie-yuo, wuo būmal tãmpēkãḡkarre nande-i a suuye di nuḡgu-i aa ta. ⁶¹ Maari maḡ ta u hel Magidala-i-na wuo tiena cincorre yaanḡa-na baa u duonō-i hiere.

⁶² Yesuḡ kuu yiinḡu maḡ nuo-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiinḡ ba *yifienanḡu-i yiinḡu fanḡu'i nuo-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilōjigãntaamba yuntaamba kũol ba-naa kã Pilati wulaa baa *Farisēbaa-ba-i. ⁶³ Baḡ kãa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartienḡ daayo naa cira wuo da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yonḡ hiema-na aa sielinḡ-yiinḡu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tie jo ḡ wulaa yie ḡ hã-ye nuomba ba ka ta ba niya u cincorre-i yinḡ daani-i ni siei-i-na, ni ma'i sī u *hãalãbiemba gbãa kã ka hiel-o ka fuo-yo aa taal nuomba-i wuo u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balanḡ yaḡ kulonḡ uḡ cie mamaḡ.»

⁶⁵ Pilati wuo cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nanḡ taaranḡ ba ka niya-die dumaa, kãanḡ baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuo-i baa sorosibaa-ba-i kã cincorre terienḡu-na. Baḡ kãa ka hi, baḡ ḡa naa

---

* **27:62** Yesuḡ kuu yiinḡu maḡ nuo-i ku waa jumayiinḡu.

būmal tāmpēlle maŋ suuye cīncorre nuŋgu-i, baa tiela-diε aa ce sorosibaa-ba tīena ta ba niya-diε.

28

Yesu siire hel kuomba hālma-na
(*Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsāa 20.1-2*)

¹ *Yitīenanŋuŋ juo cor, ku cuo kaala waa ju-maansi. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duoŋo-i, baa naar sire ta ba kā da ba ka ne cīncorre-i. ² Ba'a ba ne da hīema sagalaaya həduoŋgu baa fōŋgūo! Itienjo *dərɔpɔuɔrbilonjo naŋo hiire jo ji būmal tāmpēlle-i halaŋ-de aa bel nyugūŋ tīena di dərɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilon duo nyiesīŋ uŋ caa dumaa, aa u joŋgorbaa-ba pusūŋ ŋaa ceikoŋo. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cīncorre-i fuo ba kūoma ta ma nyey; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Dərɔpɔuɔrbilon wuo tuo piie baa caaŋ daaba-i wuo: «Baa na yaŋ korma da-na. Mi suyaa miε baŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa uŋ ŋa naa waŋ-ma baa-na dumaa. Juoŋ na ji da, ba ŋa naa galla-yuo terienŋu maŋ nuo-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin na kūŋ donduo na ka tūnu u *hāalābiemba-i wuo u siire hel kuomba hālma-na. U taa duo ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuoŋ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi waŋ-ma baa-na.»

⁸ Caaŋ daaba saa tiraa yiera, baa pāŋ gūunu ta ba gbar ba kūŋ da ba ka waŋ baŋ kaa da ma-maŋ baa hāalābiemba-i. Korma'i daama, həfēlle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juoŋ daayo-i ba yaaŋga-na? Yesu fuo fεε yaa-i. Wuo cira: «Mi jaalaa-na!» Baa piε kā ka dūuna u yaaŋga-na aa

pūrã u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Baa na waŋ korma da-na. Kãaŋ na ka waŋ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caŋ daabaŋ curaa ta ba kũŋ, sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cĩncorre-i, banamba sire kã nellen-huɔŋga-na ka tũnu *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa mamaŋ curaa hiere.

¹² Diilojigãntaamba yuntaamba tigiin ba-naa baa nelle bĩncuamba-i a waŋ ma saa, aa naa hã sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbẽ-ba wuɔ: «Wuɔraayan na waŋ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfũŋ isuɔŋgu-na, u hãalãbiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔŋgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fiɛ nu-ma, i ka suɔ in ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gãŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hũu gbeinã-i dii ba jufanniŋ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyuŋgo, da ŋ cor terienŋu terienŋu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunnina ba ta ba waŋ-ma.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibienã faŋa-na, *hãalãbien cĩncieluo u diei maŋ tiyãa, baa sire kã Yesuŋ ŋa na'a ba ta ba jã baa naa tãnuŋgu maŋ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baŋ ka'a ba ne da-yo, baa dũuna hiere. Banãŋ hɔmmu saa hũu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ piɛ ba caaŋ-nu aa naa cira: «Diilonɔ hãa-mi dɔrfɔŋgũɔ-i baa hĩemaŋ-wuonɔ-i hiere. ¹⁹ Terienŋu faŋgu-na, kãaŋ nilɛinã-na hiere na ka gbãŋ baa nuɔmba cu mi huon-nu. Uman duɔ hũu-ma, na *batisen-yo Tuonɔ-i baa u Biɛnɔ-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Min ciera na ta na ce

maman hie, na bi hãalã-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niɛɲ, mi ka waa baa-na yinni man jon a ji hi miwaanjo timma.»

Diilon-nelma Tobisĩfelenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11